

Grunnar til handling

Håvard Ese Eliassen

Masteroppgåve i filosofi

Rettleia av Kjell Eyvind Johansen

Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk

UNIVERSITETET I OSLO

Haut

2009

Til Iben og Mari

Summary

This thesis is on reasons for action. The goal of the thesis is twofold. The first question it aims to answer is whether something can be a reason for action for an agent, regardless of this agents already existing motivations. This is the question about whether so called external reasons are possible. The second question it aims to answer is why an agent, from a seemingly endless number of available reasons, ends up acting on those reasons he in fact acts on.

The first of these two questions I will give a positive answer, but with a qualification following an argument from Christine Korsgaard, that such an external reason is capable of motivating an agent only insofar as the agent is rational.

The latter question I will answer partly by, following an argument from Jonathan Dancy, claiming that the reasons for which an agent acts are not based in the belief of the agent that he has such a reason, but rather in the content of this belief, e.g. the reason itself. The mental conditions of the agent are not necessary conditions, but enabling conditions for reasons for action. My claim is that we act on the reasons we in fact act because many of the reasons we act on are internal, understanding *internal* in such way that the mental conditions of the agent enables acting on some reasons rather the others in our day-to-day acting on reasons. The other part of the answer will be that we can also, insofar as we are rational, act on external reasons. These are reasons that can motivate any rational actor, and the term practical identity can help explain why it is we act on the external reasons we end up acting on.

Samandrag

Denne masteroppgåva handlar om grunnar til handling. Målet med oppgåva er todelt. Det første eg vil freista å finna svar på er om noko kan vera ein grunn til handling for ein aktør, uavhengig av aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Dette er spørsmålet om kor vidt sokalla eksterne grunnar er moglege. Det andre eg vil freista å finna svar på er kvifor ein aktør, blant eit tilsynelatande endelaus tilfang av grunnar, endar opp med å handla av den grunnen han til sist handlar av, heller enn av ein annan grunn.

Det første spørsmålet vil eg gje eit positivt svar. Men eg vil leggja til, i takt med eit argument frå Christine Korsgaard, at ein slik grunn berre kan motivera ein aktør i den grad

aktøren er rasjonell.

Det andre spørsmålet vil eg delvis besvara ved å hevda, i takt med eit argument frå Jonathan Dancy, at det at ein aktør har ein grunn ikkje er basert på at aktøren trur at han har ein slik grunn, men i sjølve innhaldet i denne oppfatninga. Det vil seia, i grunnen sjølv. Dei mentale tilstandane til aktøren er ikkje nødvendige føresetnadar for at noko kan vera ein grunn, men heller mogleggjerande føresetnadar. Eg vil hevda at vi handlar av dei grunnar vi til sist handlar av, heller enn av andre grunnar, som følgje av at mange av dei grunnar vi handlar av er interne, forstått som at dei mentale tilstandane til aktøren mogleggjer at vi handlar på nokre grunnar heller enn andre i vår daglege omgang med omverda. Den andre delen av svaret er at i den grad vi er rasjonelle aktørar, so kan vi og handla av eksterne grunnar. Dette er grunnar som kan motivera ein kvar rasjonell aktør, og ein kan nytta omgrepet praktisk identitet til å forklara kvifor ein handlar av ein bestemt ekstern grunn heller enn av ein annan.

Føreord

Då var masteroppgåva endeleg ferdig, og det sosiale livet kan på nytt ta til. Eg vil gjerne takka professor Kjell Eyvind Johansen for god og kritisk rettleiing undervegs. Eg vil og takka Gunnar Husabø for gjennomlesing, og gode konstruktive tilbakemeldingar. Vidare vil eg takka Aage Engesæter for korrektur, og Aira Helen Planting for innspel på det engelske samandraget. Til sist vil eg takka Mari for å ha halde motet oppe hjå ein til tider panisk masterstudent, og for alt anna.

Håvard Ese Eliassen

Oslo, november 2009

Innhald

SUMMARY	2
SAMANDRAG	2
FØREORD	4
1 INNLEIING.....	7
1.1 Å HANDLA AV EIN GRUNN	7
1.2 OVERSIKT OVER OPPGÅVA	12
1.3 NOKRE SPRÅKLEGE UTFORDRINGAR	13
2 KVA ER GRUNNAR?.....	15
2.1 EIT URIMELEG SPØRSMÅL?	15
2.2 GRUNNAR SOM ØNSKE OG OPPFATNINGAR	17
2.3 GRUNNAR SOM FAKTA	20
2.4 OM MOTIVERANDE OG NORMATIVE GRUNNAR	21
2.5 KORT OM RASJONALITET	25
3 GRUNNAR OG MOTIVASJON.....	27
3.1 DAVID HUME	27
3.1.1 DEN HUMEANSKE MOTIVASJONSTEORIEN	28
3.1.2 HUME OM NORMATIVE GRUNNAR.....	29
3.2 TILPASSINGSRETNINGA; THE DIRECTION OF FIT	31
3.3 KRITIKK AV DEN HUMEANSKE MOTIVASJONSTEORIEN.....	35
3.3.1 MOTIVERTE DRIFTER	35
3.3.2 OPPFATTNINGAR SOM MOTIVERER	37
3.3.3 EI ANNA INNVENDING MOT HUMEANSK MOTIVASJONSTEORI	37
4 GRUNNAR OG NORMATIVITET	41
4.1 DEBATTEN OM INTERNE OG EKSTERNE GRUNNAR.....	41
4.1.1 INTERNALISME OG EKSTERNALISME.....	41
4.1.2. INTERNALISME OG EKSTERNALISME OM GRUNNAR.....	42
4.1.3 ARGUMENT FOR INTERNALISME	44
4.1.4 ARGUMENT MOT EKSTERNALISME	50
4.1.5 KRITIKK AV WILLIAMS SIN INTERNALISME	50
4.1.6 PARFIT OG NON-REDUKSJONISME	54
4.1.7 I DEN GRAD AKTØREN ER RASJONELL.....	58
4.1.8 EKSTERNE GRUNNAR ER IKKJE UMOGELEGE	61
5 DANCY OG THE NORMATIVE STORY.....	63
5.1 THE THREE-PART STORY	64
5.2 THE NORMATIVE STORY	67
6 ADJØ AKTØR.....	71

6.2 EIN SKILNAD I ULIKE GRUNNAR SIN VEREMÅTE	72
6.2.1. "AKTIVE" GRUNNAR.....	72
6.2.2 "PASSIVE" GRUNNAR.....	74
6.3 KVA KAN DETTE SYNA?	76
<u>7 ATTENDE TIL AKTØREN.....</u>	<u>78</u>
7.1 DEN DU ER.....	78
7.1.1 ATTENDE TIL WILLIAMS?	82
<u>8 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON</u>	<u>84</u>
8.1 MÅLET.....	84
8.1 PROBLEMET	84
8.2 OPPRULLINGA.....	85
8.3 LØYSINGSFORSLAGET.....	88
8.4 KONKLUSJON.....	90
<u>LITTERATUR.....</u>	<u>93</u>

1 Innleiing

1.1 Å handla av ein grunn

Eg vil seia at det at ein aktør¹ handlar av ein grunn kan skildrast på ein slik måte. Vi har følgjande: ein aktør A, ein grunn G, og ei handling ϕ der G er grunnen til ϕ . ϕ står for ei kva som helst slags handling. Vidare har vi påstanden: i) 'A har ein grunn til å ϕ '. Dersom A gjer ϕ , og grunnen til dette er G, so kan vi seia at ii) 'A gjorde ϕ på grunn av G'.² Dersom det er sant at i) 'A har ein grunn G til å ϕ ' og ii) 'A gjorde ϕ på grunn av G', so kan vi seia at aktøren A har handla av ein grunn, nemleg G. Dette formale skjelettet vil eg freista å gje meining. Det er to spørsmål eg er ute etter å finna svar på: det firserte er om grunnar alltid må vera betinga av noko i aktøren sine motivasjonar, drifter, tankar, interesser eller andre mentale tilstandar, og det andre er kvifor ein aktør endar opp med å handla av den eller dei grunnane han faktisk handlar av. Fleire spørsmål vil også dukka opp: kan i) vera sann sjølv om ii) ikkje er det? Er sanninga til påstanden 'A har ein grunn til å ϕ ' betinga av noko i A, noko om G eller noko om ϕ ? Kva er sambandet mellom A og G? Korleis kan G motivera A til å ϕ ?

Denne oppgåva skal handla om grunnar. Ein kan ha grunnar til fleire ting, ein kan til dømes ha grunnar til å meina noko, grunnar til å håpa noko eller grunnar til å tru at noko er sant. Ein grunn til å tru at noko er sant, til dømes at vinkelsummen i ein trekant er 180 grader, er ein *teoretisk grunn*. Men det er *praktiske grunnar*, det vil seia grunnar til handling, denne oppgåva fyrst og fremst skal handla om.

Ein grunn er noko ein finn ein plass mellom ein aktør og ei handling, i so måte at når ein aktør handlar, verkar det i dei fleste tilfelle som at han har ein eller annan grunn til at han gjorde som han gjorde. Det kan sjølvstøtt finnast tilfelle der det ser ut til at ein aktør handlar utan grunn, som til dømes når ein trommar fingrane mot bordplata eller drillar ein kulepenn mellom fingrane medan ein tenkjer. Men når det er snakk om intensjonale handlingar utfører aktøren som oftast denne handlinga av ein eller anna grunn. "Ein plass mellom ein aktør og ei handling" må ikkje forståast bokstaveleg korkje temporalt eller spasielt. Ein grunn kan gjerne komma etter ei handling i tid, til dømes, grunnen til at eg puggar gangetabellen i kveld er

¹ Eg omtalar aktørar som "han". Dette gjer eg kun for enkelheits skuld, då eg sjølv er ein slik, og for å forvirra meg sjølv mindre. Ikkje minst vil eg unngå den estetisk lite tilfredsstillande han/ho skrivemåten.

² Alternativt kan ein seia 'G er grunnen til at A gjorde ϕ ' eller 'grunnen til at A gjorde ϕ er G', men eg kjem til å halda meg til formuleringa ii) 'A gjorde ϕ på grunn av G'.

matteprøven eg skal ha på onsdag. Omvendt kan ein seia at grunnen til at eg set bilen på verkstad i dag, er at fordelarlokket sprakk i går. Med 'ein plass mellom aktør og handling' vil eg altso meina noko om sambandet mellom aktør, grunn og handling.

Kva er so dette noko som ligg mellom aktøren og handlinga? Det kan eigentleg vera nærast kva som helst. Det kan til dømes vera ei dårleg vêrmelding, ein lovnad, ein flott utsikt, ein tradisjon, ei hending, ei betraktning, ein idé, ein sjukdom, ein svart katt, eit ønske, eit lojalitetsband, ei kjensle og so bortetter. Ein har og eit utal ulike typar av grunnar. Ein grunn til å investera i eigedom vil ofte vera ein økonomisk grunn, medan ein grunn til å forsterka marinen gjerne er ein militærfagleg grunn. Ein grunn til å setje den og den spelaren på benken i ein fotballkamp er gjerne ein sportsleg grunn, men det kan like gjerne vera ein personleg grunn eller andre grunnar igjen. Vidare kan ein grunn til ikkje å kjøpa klede av eit spesielt merke vera ein moralsk grunn, til dømes som følgje av den dårlege handlinga ein underleverandør for det aktuelle klesmerket gir sine fabrikkarbeidarar. Men grunnen kan også vera ein økonomisk grunn. Kanskje ein ikkje har råd til å kjøpa so dyre klede. Ein grunn til ikkje å bygga seg eit hus på den og den plassen kan ofte vera ein geologisk grunn. Om vi dreg dette litt vidare kan vi analogt seia at på same måte som ein bygger eit hus på ein grunn, og aller helst på ein steingrunn, so kan vi seia at vi bygger ei handling på ein praktisk grunn. I so måte kan ein seia at grunnar er alle stadar nærverande. Alle stadar der ein finn handling vil ein også finna grunnar. Det vert dermed kanskje meir passende å seia at ein grunn ikkje er noko ein finn mellom aktør og handling, men noko ein finn *under* aktør og handling.

Men det er ikkje slike grunnar, eller ulike typar grunnar forstått på ein slik måte, denne oppgåva skal handla om. Eg vil freista å seia noko om grunnar på ein måte som let seg fanga opp av setningane i) 'A har ein grunn til å ϕ ', og ii) 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Desse to påstandane involverer dei same tre tinga; ein aktør, ein grunn og ei handling. Men det dei er ulike påstandar i so måte at i) er ein påstand om noko normativt då den impliserer at det finst noko talar for at A gjer ϕ , nemleg at A har ein grunn til å ϕ , medan ii) er ein empirisk påstand om noko som ein aktør har gjort som følgje av ein eller annan grunn, utan at det er på det reine om denne grunnen er ein normativ grunn eller ikkje. ii) er altso ein påstand om noko som har motivert A til å ϕ . Eg vil altso freista å seia noko som sambandet mellom i) og ii), altso mellom normative grunnar og motivasjon.

Dersom ein gitt grunn endar opp med å verta den grunnen som ein aktør handlar på grunnlag eller i lyset av, so kallar ein dette for aktøren sin *motiverande grunn*. Når eg her snakkar om det å vera motivert, so meiner eg ikkje den generelle tilstanden som personar kan

rapportera om når dei seier dei er motiverte til eitt eller anna overordna mål, som til dømes å vera motivert til å trenast dagleg og å føra ein sunnare livsstil, å vera motivert til å verta den beste byråkraten i sitt departement eller andre mål ein måtte ha. Når eg her snakkar om det å vera motivert, so vil eg meina at det å vera motivert betyr at ein utfører handlinga ein er motivert til å utføra. Når ein har ein motiverande grunn so handlar ein på grunnlag av denne grunnen. Om ikkje, so hadde den ikkje vore ein motiverande grunn. Ein kan tenka seg at ein kan ha ein grunn som ein endar opp med å ikkje handla på grunnlag av, men i so fall er ikkje denne grunnen ein motiverande grunn for aktøren.

Dersom ein motiverande grunn samstundes er ein grunn som talar for eller er ein god grunn til ei handling, so er den også ein *normativ grunn*. Ein slik grunn vil rettferdiggjera ei handling. Vi kan ha både normative og motiverande grunnar, og ein og same grunn kan vera både normativ og motiverande. Grunnar er altso noko som står i samanheng med motivasjon og med normativitet.

Eit anna spørsmål som melder seg når ein skal freista å seia noko om grunnar er om det er mogleg å seia noko om grunnar utan å samstundes seia noko om aktøren og aktøren sine mål, ønske, drifter, tankar og motivasjonar? Er det mogleg å snakka om grunnar isolert frå dei aktørar som handlar i lys av desse grunnane? Til dømes: eit flygel som fell frå ein skyskrapar på Manhattan er ein grunn for fotgjengarar til ikkje å opphalda seg der flygelet kjem til å kræsja ned i fortauet. Men dersom det ikkje er nokon til stades, er dette fallande flyglet ein grunn til noko, eller er det berre eit flygel i fritt fall?

Korleis er sambandet mellom aktør A, grunn G og handling ϕ , og korleis kan det ha seg at ein aktør handlar av ein bestemt grunn i staden for ein annan? Eg meiner ikkje med dette spørsmålet at handlingar alltid berre har *ein* grunn. Ein må anta at det kan vera mange ulike grunnar til ei og same handling, og at det som får ein til å handla kan vera ein sum av fleire grunnar som til saman talar for ei handling. Ta til dømes ein person som flyttar til ein ny by. Ein slik person vil nok ha fleire grunnar til å flytta som til saman veg tyngre enn dei grunnar ein må anta at han har til å verta buande der han bur. Men for denne oppgåva sin del kjem eg til å snakka som om det er ein grunn per handling, sjølv om dette i livet utanfor universitetet ikkje alltid er tilfellet.

Som nemnt er altso ein normativ grunn ei betraktning eller eit faktum som talar for at ei handling er ei rett handling. Ein normativ grunn er med andre ord ein grunn som alltid er ein *god* grunn til ei handling. Men sidan ein normativ grunn er ei betraktning eller eit faktum som talar for ei gitt handling, so er det dermed ikkje nokon garanti for at aktøren kjem til å

handla av akkurat denne grunnen. Det neste spørsmålet vert dermed korleis sambandet mellom ein normativ grunn og motivasjon er. Ein motiverande grunn på si side, motiverer alltid aktøren til handling ”i kraft av seg sjølv”, sidan den motiverande grunnen alltid er den som aktøren handlar av. Spørsmålet vert dermed på kva måte ein normativ grunn kan motivera ein aktør til handling.

Dette spørsmålet er eit spørsmål som har vore mykje debattert i litteraturen om grunnar, og spørsmålet er kor vidt grunnar er *interne* eller *eksterne*. Dette skiljet vart fyrst trekt opp av Bernard Williams i essayet ”Internal and external reasons” frå 1979³. Dette skiljet går i korte trekk ut på at for dei som forfektar eit internalistisk syn på grunnar, so må det alltid, for at noko skal kunna vera ein grunn for ein aktør, vera eitt eller anna allereie eksisterande motiv i aktøren som han tener ved å utføra den handlinga som grunnen er ein grunn til. For den som forfektar eit eksternalistisk syn på grunnar, er eit slikt allereie eksisterande motiv som grunnen skal tena ikkje nødvendig for at noko skal kunna vera ein grunn for ein aktør. Med ein intern grunn vil eg altso meina ein grunn som er ein grunn for ein aktør i den grad aktøren har noko i sine allereie eksisterande motivasjonar som han tener ved å gjera den handlinga han har grunn til. Den interne grunnen er altso betinga av den motivasjonelle tilstanden aktøren befinn seg i. Med ein ekstern grunn vil eg meina ein grunn som er ein grunn for ein aktør uavhengig av kva for motivasjonar denne aktøren måtte ha. Ein ekstern grunn er altso ikkje betinga av den motivasjonelle tilstanden aktøren befinn seg i.

Denne debatten tek spesifikt føre seg normative grunnar, og den kretsar kring korleis relasjonen mellom normative grunnar og motivasjon fungerer eller er. Kva er det som gjer at noko kan vera ein normativ grunn G for ein aktør A til å gjera ϕ ? Spørsmålet om grunnar skal forståast som interne eller eksterne går direkte på korleis ein normativ grunn kan motivera ein aktør til handling. Det går dermed direkte inn på det som er mitt hovudanliggande, nemleg å seia noko om sambandet mellom ein aktør, ein grunn og ei handling. Difor ser eg dette som noko som er viktig å freista å få klarheit i for betre å kunna forstå kva det er som kan vera grunnar for ein aktør. Denne debatten er djuptgåande og berørar ting som er heilt avgjerande for korleis ein skal forstå kva ein normativ grunn er for noko og korleis den fungerer, og følgjeleg vil den i stor grad vil prega denne oppgåva.

Vidare, når ein aktør handlar, verkar det som at fleire grunnar tilgjengelege for han, men at det gjerne er berre ein av desse som endar opp med å vera den grunnen som aktøren

³ Williams, Bernard. ”Internal and external reasons.” Reprinta i Williams, Bernard *Moral Luck* Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

handlar på grunn av. Denne grunnen kallar ein som nemnt for ein motiverande eller ein forklarande grunn. Kva er det som gjer at ein aktør, blant mange ulike grunnar, plukkar ut nett den grunnen som han endar opp med å handla ut i frå? Kvifor er det nett denne grunnen, heller enn ein annan grunn, som endar opp med å verta det som motiverer aktøren til handling?

Til slutt må ein og anta at det at noko er ein grunn for ein aktør også beror på kven aktøren er, kva jobb vedkommande har, kva interesser han har og so bortetter. Ein person som er operasjonar kan ha andre grunnar til å gå med skjerf enn ein person som er moteekspert har. Ein person som er sjukleg oppteken av å samla på teskeier har gjerne andre grunnar til å stikka innom ein bruktbutikk enn ein som til dømes er interessert i gammal elektronikk.

*

For å oppsummera litt: temaet for denne oppgåva er praktiske grunnar. Eg vil sjå på sambandet mellom ein aktør A, ein grunn G og ei handling ϕ . Problemstillinga for oppgåva vert dermed: må det at noko er ein grunn for ein aktør til å handla på ein spesiell måte vera betinga av at noko må vera sant om aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, tankar, ønske, interesser og liknande? Det er det fyrste spørsmålet. Det andre spørsmålet er kva det som gjer at ein aktør handlar av dei grunnar han til slutt endar opp med å handla av heller enn av andre grunnar? Tilsynelatande finst det eit bortimot endelaust tilfang av grunnar tilgjengeleg for ein aktør. Kva er det då som gjer at ein aktør, blant eit slikt tilsynelatande endelaust tilfang av grunnar, endar opp med å handla av akkurat den eller dei grunnar han til sist endar opp med å handla av? Desse spørsmåla vil eg altso freista å finna svar på ved å grava i meiniga til påstandane 'A har ein grunn til å ϕ ' og 'A gjorde ϕ på grunn av G.'

Den største utfordringa ser ut til å vera korleis ein kan seia at ein grunn G kan vera ein god grunn til ei handling, forstått som noko som talar for ei handling, og samstundes vera det som motiverer A til å handla på ein spesiell måte ϕ . Det som gjer at dette er eit problem er at det som talar for ei handling gjerne er eit eller anna fakta om verda, medan det som motiverer gjerne er noko som må forklarast ved hjelp av noko som er sant om aktøren sitt mentale liv.

Ein annan måte å seia dette på er at grunnar i utgangspunktet kan vera nærast kva som helst. Om vi tenker oss at vi isolerer grunnane frå aktøren, so er grunnar berre ulike faktum som talar for handlingar. At det er masse blåbær i skogen kan vera ein grunn til å gå dit, men berre for den som vil på blåbærtur. Isolert sett er desse blåbæra, vel, berre blåbær. Likevel, det å seia at blåbæra i skogen kan vera ein grunn for ein aktør, kan framleis i det minste vera

forståeleg, men ein må framleis syna korleis noko slikt kan vera mogleg. Dette fordi det framleis kan framstå som mystisk at det at det er blåbær i ein skog kan få ein aktør til å handla på ein bestemt måte. Det er dette eg vil diskutera i løpet av denne oppgåva.

1.2 Oversikt over oppgåva

Sidan det å handla av ein grunn på eit eller anna nivå må innebera at det som er grunnen til handlinga kan motivera aktøren til å handla på ein bestemt måte, so vil eg la debatten om internalisme og eksternalisme om grunnar vera ei slags tematisk ramme for oppgåva. Dette fordi denne debatten går direkte inn på spørsmålet om korleis eit slikt samband mellom ein grunn til ei handling og det at aktøren kan verta motivert av denne grunnen til å handla på ein bestemt måte er. Eg kjem difor til å starta ved Hume sin teori om motivasjon, fordi spørsmålet om korleis ein person kan verta motivert i det heile er den eine enden av kva det vil seia for ein aktør å handla av ein grunn, og fordi Williams sin internalisme om grunnar, som eg vil diskutera i kapittel 4, er grunnleggande humeansk.

Men før eg tek til på Hume vil eg i kapittel 2 seia litt om grunnar generelt. Dette vil eg gjera ved å seia litt som kva nokre kjende skribentar har sagt om grunnar som generelt, og ved å snakka litt meir utfyllande om skilnaden mellom motiverande og normative grunnar. I kapittel 3 vil eg som nemnt ta føre meg Hume sin motivasjonsteori. I dette kapittelet vil eg og sjå nærare på omgrepet *tilpassingsretning*, eit omgrep som kan vera nyttig når ein skal halda styr på kva for mentale tilstandar som er drifter og kva for mentale tilstandar som er oppfatningar. Eg vil i dette kapittelet og leggja fram innvendingar mot den humeanske motivasjonsteorien. I kapittel 4 vil eg sjå på samanhengen mellom normative grunnar og motivasjon. Dette kapittelet vil vera sterkt prega av debatten om kor vidt grunnar skal forståast som eksterne eller interne, og eg vil leggja fram argument frå ulike skribentar for og i mot begge sider. Til sist i dette kapittelet vil eg ta til orde for at eksterne grunnar, forstått som grunnar som ikkje oppfyller det kravet som Williams stiller, kan vera moglege. Men eg vil og hevda at slike eksterne grunnar er noko som kan motivera ein aktør berre i den grad aktøren er ein rasjonell aktør, i takt med eit argument frå Christine Korsgaard. I kapittel 5 vil eg sjå nærare på Jonathan Dancy sitt forslag til korleis det kan ha seg at ein aktør kan verta motivert av ein grunn som er forstått som eit faktum i verda som talar for ei gitt handling. Dancy sitt forslag inneber mellom anna at ingen mentale tilstandar, korkje ønske eller oppfatningar, kan vera grunnar for ein aktør. Det er heller det faktum at noko talar for ei handling som er grunnen for aktøren, og dermed vert motiverande og normative grunnar trekt nærare

einannan. I kapittel 6 vil eg ved hjelp av eit kunstig grep sjå på grunnar slik dei framstår isolert frå aktøren. Eg vil altso fjerna A frå påstanden 'G er ein grunn for A til å ϕ ', slik at ein står att med berre ein grunn og ei handling, det vil seia 'G er ein grunn til å ϕ '. Det eg håpar å finna ved å gjera dette er om det kan vera noko ved grunnane sjølv som kan seia oss noko meir om korleis vi skal forstå sambandet mellom normative grunnar og motivasjon, og om det kan vere noko med grunnane sjølve som forklarar kvifor ein debatt om grunnar skal forståast som interne eller eksterne har oppstått. Etter å ha teke liv av aktøren A i kapittel 6 vil eg i kapittel 7 vekka han til livet att, og ved hjelp av Korsgaard sitt omgrep om praktisk identitet freista å seia noko om kvifor aktøren vert motivert av dei eksterne grunnar han vert motivert av. Til sist vil eg oppsummera og konkludera i kapittel 8. I dette kapittelet vil eg ta til orde for at vi handlar av interne grunnar i vår dag-til-dag handling. Eg vil her forstå interne grunnar som grunnar som vert mogleggjort av aktøren sine drifter, tankar, motivasjonar og interesser, men at det er grunnane sjølve som forklarar kvifor aktøren handla som han gjorde. Eg vil i tillegg ta til orde for at ein aktør kan ha grunnar som ikkje er betinga av aktøren sine allreie eksisternade motivasjonar, altso eksterne grunnar, men at aktøren kan verta motivert av ein slik grunn berre i den grad han er ein rasjonell aktør.

1.3 Nokre språklege utfordringar

Før eg går i gang med hovuddelen er det to ting eg gjerne vil påpeika. Når ein snakkar eller skriv om kva grunnar er for noko kjem ein borti utfordringar av reint språkleg karakter. Når ein snakkar eller skriv om grunnar og skal freista å seia noko om kva grunnar er for noko, kva ein har grunn til å gjera og so bortetter, so må ein stadig vekk bruka ordet 'grunn' om det ein snakkar om, nemleg grunnar. Dette medfører at ein lett kan enda opp med litt klønete formuleringar som 'ein grunn er ein grunn på grunn av...', 'grunnen til at ein grunn er ein grunn er...' og liknande. Eg vil freista å unngå slike. Vidare vil ein jo gjerne finna grunnen til at ein grunn er ein grunn for ein aktør, og dermed er det lett å snakka i sirkclar, sidan det ein freistar å finna grunnen til sjølv er ein grunn. Då er det lett å verta forvirra.

Noko anna ein kan oppleve er å mista oversikt over postposisjonane sine.

Postposisjonar er ord med same rolle som preposisjonar, men som kjem etter eit substantiv, ikkje før. Postposisjonar er ord som til, i, for og som. Døme: "kva skal du bruke hammaren *til*?", "kven har du kledt deg ut *som*?" og "kor mykje kjøpte du leilegheita *for*?". Vidare snakkar ein og gjerne om at det finst grunnar til noko, utan at det heilt er klart kven det er desse grunnane skal vera grunnar for. Til dømes høyrer ein gjerne at "her er det grunn til

ettertanke”, eller ”her er det grunn til å beherska seg” og so bortetter. Kven er det eigentleg desse grunnane gjeld for? I lengre tankerekker kan ein komma til å blanda saman kor vidt det er snakk om ein grunn *til* eller ein grunn *for*. Dette kan moglegvis sporast attende til daglegtale, der ein gjerne kan møte på spørsmål som ”kva var grunnen for at du gjorde det der?” eller ”det der er det ingen grunn for å gjera”. Men, når ein snakkar om ein grunn *til*, so er det grunnen sjølv og den handlinga grunnen er meint å vera ein grunn til det gjeld, til dømes: at ein har våte klede på seg kan vera ein grunn til å byte til turre klede. Når ein snakkar om ein grunn *for*, so er det aktøren som handlar på grunnlag av den aktuelle grunnen det er snakk om. Til dømes; det at ein aktør har våte klede på seg er ein grunn *for* denne aktøren til å byte klede. Det treng ikkje vera ein grunn for andre aktørar til å byte klede. Dermed kan det i somme tilfelle vera greitt å bruka formuleringar som ’ein grunn for A til å ϕ ’ for å unngå ei slik forvirring.

2 Kva er grunnar?

2.1 Eit urimeleg spørsmål?

Kva vil det seia at noko er ein grunn? Våre intuisjonar om kva ein grunn er for noko verkar for å vera rimeleg robuste. Vi er sjeldan i tvil når vi får spørsmål om kva som var grunnen til å vi gjorde eit eller anna. Til dømes: grunnen til at eg fylte bensin var at tanken nesten var tom, eller, grunnen til at eg hjelpte ei eldre dame over vegen var at ho hadde problem med å komma seg over for eiga maskin. Grunnen til at eg fann meg litt mat var at eg var svolten, og so bortetter. Vi ser altso ut til å ha rimeleg god kontroll på kva som var grunnen til ei handling, og vi kan lett gje døme noko som kan vera ein grunn. Vi har og sjeldan problem med å oppgje grunnar som vi anser som gode og rettferdiggerande grunnar til ei handling. Til dømes er det at nokon er svært fattige noko dei fleste kan sjå som ein god grunn til å gje pengar til Frelsesarmeen eller andre tilsvarande organisasjonar. Men alle desse er berre døme på kva som kan vera grunnar, og det er dermed ikkje besvart kva ein grunn *er*.

Eg spurde ein gong ein kompis kva ein grunn er for noko. Han svara, rimeleg kjapt, at ein grunn er *ein grunn til noko*. Eg spurde vidare om kva det er denne grunnen er ein grunn til. Han svara då at det er ein grunn til *det ein har grunn til*. Kompisen min sin definisjon av omgrepet grunn vert dermed: ein grunn er ein grunn til det ein har grunn til. Dette er ikkje so langt frå det ein kan kalla for ein daglegdags definisjon av kva ein grunn er for noko. Det kan her vera freistande å seia at denne definisjonen er triviell, sirkulær, lite informativ, verdiløs og so bortetter. Men dette ville vera urimeleg, og heller ikkje vera spesielt sympatisk, å anklaga ein kompis for å gje ein sirkulær definisjon av kva ein grunn er for noko. Michael Smith skriv:

”The important point, however, is that philosophers’ theories do not generate answers that are different in kind to the answers that ordinary folk give to moral questions. They are *merely* more technical and more systematic.”⁴

⁴ Smith, Michael. *The Moral Problem*. Oxford: Blackwell Publishing, 1994. s 2.

Det er dermed urimeleg å pressa ein person, spesielt ein kompis, utan sokalla filosofisk skulering på kva ein grunn djupare sett er for noko. Dette spesielt om ein ser på kva dei *med* filosofisk skulering seier om kva ein grunn er. Thomas Scanlon skriv:

”I will take the idea of a reason as primitive. Any attempt to explain what it is to be a reason for something seems to me to lead back to the same idea: a consideration that counts in favor of it. ”Counts in favor of it how?” one might ask. ”By providing a reason for it” seems to be the only answer.”⁵

Thomas Scanlon latar altso til å meina at det er vanskeleg å gje eit svar på kva ein grunn er for noko utan å enda opp i ei eller anna form for sirkel. Derek Parfit skriv i den enno ikkje utgitte boka *On What Matters*:

”It is hard to explain the concept of a reason, of what the phrase ‘a reason’ means. Facts give us reasons, we might say, when they count in favour of our having some belief or desire, or our acting in some way. But ‘counting in favour of’ means roughly ‘giving a reason for’. Like some other fundamental concepts, such as those of time, space, possibility, and reality, the concept of a reason is indefinably in the sense that it cannot be helpfully explained merely by using words.”⁶

Det syner seg altso vanskeleg å gje ein definisjon av kva grunnar djupare sett er for noko. Grunnar er metafysisk og epistemologisk glatte i so måte, dei er vanskelege å få tak på. Dette kan vera med på å forklara mange filosofar sin iver etter å forklara grunnar på grunnlag av andre og meir handfaste begrep som drifter, ønske, motivasjon og liknande. Parfit skriv vidare om grunnar: ”We have to explain such concepts in a different way, by getting people to think thoughts that use these concepts.”⁷ Når ein tilnærmar seg kva grunnar er for noko må ein ofte gå via andre og omliggjande omgrep. I det følgjande vil eg kort ta føre meg kva to

⁵ Scanlon, Thomas M. *What We Owe to Each Other*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1998. S 17.

⁶ Parfit, Derek. *On What Matters*. Draft of 28 April 2008. Tilgjengeleg som pdf: URL = <<http://users.ox.ac.uk/~ball2568/parfit/bibliography.htm>>. Utgitt pr april 2009. S 34.

⁷ Ibid, s 34.

sentrale skribentar skriv om grunnar. I desse ulike utgreiingane om kva grunnar er, ligg det allereie ein heil del implisitt som seier mykje om kva syn på grunnar den aktuelle skribenten har. Dette kan til dømes vera kor vidt skribenten opererer med eit internalistisk eller eksternalistisk syn på grunnar, om det er snakk om normative eller motiverande grunnar. Desse spørsmåla er i seg sjølv viktige spørsmål som eg vil sjå nærare på.

2.2 Grunnar som ønske og oppfatningar

I følge Michael Smith er grunnar noko som har som essensielt trekk at dei gjer oss i stand til å forstå ein aktør si handling:

”[...] there is an *a priori* connection between citing an agent’s reason for acting in a certain way and making her acting in that way intelligible: that is, specifying what there is to be said for acting in the way in question.”⁸

Det er altso eit samband mellom det å påpeika at ein aktør handla av den og den grunnen, og det å gjera denne handlinga forståeleg. Vidare meiner Smith at grunnar er anten motiverande eller normative, og at motiverande og normative grunnar berre er like på den måten som framkjem av sitatet over. For Smith er normative grunnar best forklart som sanningar, og normative grunnar kan førekomma i like mange variasjonar som det er normative system for generering av slike normative krav, slik som til dømes grunnar frå rasjonalitet, forsyn, moral og so bortetter.⁹ I sitt syn på kva som er ein motiverande grunn følgjer Smith ein humeansk tradisjon, eg vil komma attende til Hume lenger nede, og han hevdar at ein motiverande grunn er ei paring av ei oppfatning og eit relevant ønske eller drift. Smith presenterer eit argument for kvifor det må vera slik:

- (a) Having a motivating reason is, *inter alia*, having a goal
- (b) Having a goal is being in a state with which the world must fit

⁸ Smith, 1994. s 95.

⁹ Ibid, s 95.

and

(c) Being in a state with which the world must fit is desiring.¹⁰

Det som her vert fanga opp av Smith sitt ”mellom anna”, *inter alia*, er aktøren sine oppfatningar om korleis han kan oppnå dette målet. Ein motiverande grunn er for Smith altso ei paring av å ha ei relevant drift eller ønske, *a state with which the world must fit*, og oppfatningar om korleis dette ønsket kan oppfyllest. Den motiverande grunnen tener altso eit motiv hjå aktøren og ein kan med det seia at Smith sitt syn på motiverande grunnar er internalistisk.

Smith sitt syn på kva som er normative grunnar er derimot ikkje ei humaneansk forklaring. Ei humaneansk forklaring av normative grunnar vil sjå omtrent slik ut: sidan drifter, for Hume, ikkje kan vera sanne eller usanne, og dermed ikkje kan underleggast nokon rasjonell kritikk, so vil det ein har mest grunn til å gjera vera det som i størst grad oppfyller eins drifter. Ei normativ utsegn er altso noko som uttrykkjer kva det er som i ein aktør vil vekka glede eller aversjon. Dette er dermed ei non-kognitivistisk forklaring på normative grunnar. Eg vil koma attende til dette i handsaminga av Hume i del 3.1.

For Michael Smith er normative grunnar: ”[...] propositions of the general form ’A’s ϕ -ing is desirable or required’.”¹¹ Dei er altso ikkje mentale tilstandar, paringar av drifter og oppfatningar, slik som motiverande grunnar er. Smith må dermed oppretta eit samband mellom normative og motiverande grunnar dersom det skal vera mogleg for aktøren å handla av ein normativ grunn. Smith utviklar altso ei forståing av normative grunnar som er anti-humaneansk i so måte den opnar for at drifter eller ønske er sensitive overfor eller opne for rasjonell kritikk, noko dei i følgje Hume ikkje er. Likevel er det eit poeng for Smith at det skal vera ein teori om normative grunnar som har ein humaneansk teori om motiverande grunnar som underliggande premiss, og den skal ikkje motseia denne. Smith skriv:

”All actions are indeed produced by desires, just as the Humean says;
[...]. But if what we have said here is right, some of these desires are

¹⁰ Ibid, s 116.

¹¹ Ibid, s 96.

themselves produced by the agent's beliefs about the reasons she has, beliefs acquired through rational deliberation.”¹²

Smith startar si utlegging av normative grunnar med å påpeika at intensjonal handling kan forklarast frå to ulike perspektiv, eit intensjonalt og eit deliberativt. Når ein skal forklara kvifor ein handla frå det intensjonale perspektivet oppgjer ein motiverande grunnar, og når ein skal forklara kvifor ein handla frå det deliberative perspektivet oppgjer ein normative grunnar. Desse to perspektiva kan igjen forklarast ut i frå verdsetting, *valuing*, og det å ønska noko, *desiring*. Det deliberative perspektivet forklarar handlinga ved å oppgi det aktøren verdset. Vidare er tanken at verdsetting må vera ei form for oppfatning, sidan verdsetting ikkje kan reduserast til det å ønska. Å verdsetta kan heller ikkje, i følge Smith, reduserast til det å ønska at ein ønskjer (noko).¹³ Men sidan det berre er drifter eller ønske som produserer handling, og verdsetting er ei form for oppfatning, so må det vera eit samband mellom verdsettinga og ønsket, eller den normative og den motiverande grunnen om ein vil. Det som i følge Smith gjev den normative grunnen ein privilegert status som noko som kan motivera ein aktør er dermed følgjande: ”C2 If an agent believes she has a normative reason to ϕ , then she rationally should desire to ϕ .”¹⁴ Altso, dersom ein aktør er rasjonell, so vil aktøren få eit ønske om å gjera det som han har ein normativ grunn til, og dermed er aktøren motivert til å utføra handling. På denne måten kjem Smith seg frå normative grunnar til motiverande grunnar, som er dei einaste som kan produsera handling.

Eit døme, som Smith hentar frå Michel Stocker, er dersom ein aktør lid av depresjon, so vil denne aktøren ha ein normativ grunn til å gå til lege for å få hjelp.¹⁵ Dermed burde denne aktøren tru at han hadde ein grunn til å søka hjelp, og dermed ha eit ønske om å søka hjelp. Men som følgje av den forkrøplande depresjonen greier ikkje aktøren å omsetta den normative grunnen i ein motiverande grunn. Men dersom han hadde vore rasjonell, noko han ikkje er som følgje av depresjonen, so ville aktøren fått eit ønske om å søka hjelp, og dermed fått omsett den normative grunnen til å søka hjelp i ein motiverande og handlingsproduserande grunn i tråd med C2 nemnt ovanfor. For Smith er altso setninga ’A har ein grunn til å ϕ ’ sann på slik måte: ’A har ein grunn til å ϕ , dersom dette er det ein ideell

¹² Ibid, s 179.

¹³ Ibid, s 147.

¹⁴ Ibid, s 148.

¹⁵ Ibid, s 135, 154-5.

rasjonell aktør ville ha hatt grunn til’.

Poenget til Smith er altso at ein aktør vil verta motivert til å gjera noko han trur er rett, altso det han har normativ grunn til, dersom dette er noko ein rasjonell aktør ville ha gjort. Ein har altso normativ grunn til å gjera det ei ideell og rasjonell utgåve av seg sjølv ville gjort i den same situasjonen. Til dømes ville ein dersom ein var rasjonell søkt hjelp ved ein depresjon.

Men det er noko feil med dette argumentet. Det er at ein ideell rasjonell aktør ikkje har nokon depresjon eller liknande tilstand som medfører ei eller anna svikt i aktøren si evne til å verta motivert av grunnar. Ein ideell rasjonell aktør ville difor ikkje ha nokon grunn til å søka hjelp, sidan ein slik aktør ikkje er deprimert eller liknande. Det er jo nettopp på grunn av depresjonen at den deprimerte aktøren har grunn til å søka hjelp, og hadde han vore ein rasjonell utgåve av seg sjølv ville han ikkje hatt denne grunnen til å byrje med. Vi ser altso at Smith får eit problem i det han skal bevega seg frå det som er ein grunn for den idealiserte rasjonelle utgåva av aktøren, til det som er ein grunn for den ikkje-idealisererte utgåva av aktøren faktisk er.¹⁶

Smith si forklaring er også til sist basert på at ei drift må spela ei avgjerande rolle for at ei handling av ein grunn i det heile skal vera mogleg, noko eg meiner medfører at desse driftene og ønska tek opp for mykje av plassen til fordel for dei ulike fakta og betraktningar som talar for handlinga. Dermed kan det sjå ut til at Smith si forklaring på korleis normative grunnar kan vera grunnar til handling ikkje er tilfredstillande. Vi må dermed gå nærare inn i diskusjonen om korleis normative grunnar heng saman med det å verta motivert av slike.

2.3 Grunnar som fakta

Derek Parfit skriv i essayet ”Reasons and Motivations”¹⁷ at grunnar er noko som spring ut i frå fakta. Det vi har mest grunn til å gjera, er noko vi kan avdekka ved å besvara spørsmålet ’kva har vi mest grunn til å villa og til å gjera?’. Dette kontrasterer han med det som er det mest rasjonelle å gjera, noko som spring ut av våre oppfatningar, *beliefs*, om verda. Det mest

¹⁶ Christine Korsgaard har påpeikt at ein slik forklaringsmodell vil medføre at ein må å spørja etter ein grunn til kvifor det er nødvendig å handla i samsvar med det ein har grunn til, samt at ein må spørja etter ein grunn til kvifor ein bør vera rasjonell. Sjå Korsgaard ”The normativity of Instrumental Reason”, 1997, s 240 – 241. Michael Smith kjem med eit svar på denne kritikken i Smith ”A Theory of Freedom and Responsibility”, 1997, s 303 – 307. Av plassomsyn kjem eg ikkje til å gå nærare inn på denne debatten, skjønt eg vil komma innom den att i handsaminga av Korsgaard i 4.1.7.

¹⁷ Parfit, Derek og Broome, John. ”Reasons and Motivation”, i *Proceedings of the The Aristotelian Soc. Supp.* Vol. 77: s 99 – 130, 1997.

rasjonelle å gjera, avdekkjer ein soleis ved å stilla spørsmålet 'kva er det mest rasjonelle for oss å villa og å gjera?'. Svaret på dei fyrste av desse spørsmåla er å finna blant fakta, medan svaret på det andre spørsmålet er å finna blant dei tinga ein trur er sant om verda, altso dei oppfatningar ein har. Dersom ein trur på dei fakta som er relevante for ein gitt situasjon, so er svara på desse to spørsmåla gjerne identiske. Parfit brukar eit døme der ein tenker seg at ein befinn seg på eit hotell som ein feilaktig trur at står i brann.¹⁸ I denne situasjonen kan den mest rasjonelle tingen å gjera vera å hoppa ut av vindauget og ned i vatnet som er utanfor, men det er ikkje dermed nødvendigvis slik at det er ein grunn til å hoppa ut vindauget, sidan hotellet ikkje stod i brann. Som rasjonelle skapningar kan vi stilla oss sjølve dei to spørsmåla nemnt over. For Parfit er det det fyrste av desse to spørsmåla, 'kva har vi mest grunn til å villa og til å gjera?', som er det mest grunnleggande. Grunnen til dette er at oppfatningar har som siktemål at dei skal vera sanne. Rasjonaliteten i våre handlingar kviler på desse oppfatningane, og å vera rasjonell inneber mellom anna å kunna respondera på grunnar. Dermed vert spørsmålet om kva vi har mest grunn til å gjera meir grunnleggande enn kva som er mest rasjonelt å gjera.

For Parfit er grunnar altso noko ein får frå fakta, og som vi responderer på ved hjelp av vår rasjonalitet. I so måte er grunnar for Parfit lausrivne frå aktøren sine motivasjonar, og dei vil vera grunnar for aktøren sjølv om han ikkje vert motivert av dei. Men Parfit seier ikkje so mykje, ut over at grunnar har ei normativ kraft, om grunnar si evne til å motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte. Eg vil seia meg einig med Parfit på eit generelt nivå at vi kan han grunnar til å handla på ein bestemt måte som ikkje er betinga av aktøren sin motivasjonelle tilstand. Men skal ein forklara samanhengen mellom grunnar og handling, so meiner eg at det må vera rom for på eitt eller anna nivå i forklaringa å ha med aktøren sine mentale tilstandar.

2.4 Om motiverande og normative grunnar

Det er vanleg å skilje mellom normative og motiverande grunnar. Dette med Dancy, som freistar å trekka normative og motiverande grunnar tettare saman, som eit unntak.¹⁹ Det ser ut til å vera mange ulike måtar å forklara kva dette skiljet går ut på, og ein av dei er å seia at ein normativ grunn er noko som vert gitt som svar på spørsmålet "kva bør eg gjera?", og at ein motiverande grunn er noko som vert gitt som svar på spørsmålet "kvifor gjorde du det?".

¹⁸ Ibid, s 99.

¹⁹ Dancy, Jonathan. *Practical Reality*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Vidare vert normative grunnar også gjerne kalla rettferdiggjjerande grunnar, medan motiverande grunnar gjerne vert kalla for forklarande grunnar. Ein normativ grunn kan rettferdiggjera ei handling, medan ein motiverande grunn kan forklara ei handling.

Dette verkar i utgangspunktet å vera rimeleg enkelt og greitt, men om ein ikkje er påpasseleg er det lett å blanda desse omgrepa. Denne forvirringa kan moglegvis ha sitt opphav i den litt for enkle forklaringa på skilnaden mellom motiverande og normative grunnar som går som følgjande: det er vanleg å seia at den grunnen som får ein aktør til å handla er aktøren sin motiverande grunn. Eller sagt på ein annan måte, ein motiverande grunn er ein grunn til ei handling. Vidare hugsar vi at ein normativ grunn er ein grunn som kan rettferdiggjera ei handling eller syna at handlinga er rett. Frå dette kan ein komma til å tenka på skilnaden mellom motiverande og normativ som ”grunn til handling” og ”grunn til at handlinga er rett”. Dette igjen kan leia ein til slutninga at *berre* motiverande grunnar er grunnar til handling, noko som vil vera feil. Motiverande grunnar er ikkje åleine grunnar til handling. Motiverande grunnar er grunnar som forklarar ei handling, men dette er ikkje det same som å seia at det berre er motiverande grunnar som er grunnar til handling. Ein normativ grunn kan også vera ein motiverande grunn, men berre i den grad aktøren faktisk handlar som følgje av denne grunnen. Dersom ein har ein normativ grunn til noko, og ein handlar på grunnlag av denne, so kan ein dermed seia at denne normative grunnen også er ein motiverande grunn. Ein må altso behandla skiljet mellom normative og motiverande grunnar med ei viss varsemd.

Ein måte å halda motiverande og normative grunnar frå kvarandre på er å tenka at ein motiverande grunn berre kan motivera dersom aktøren trur på at han har ein slik. Til dømes: det at fysisk trening er ein av dei tinga som bidreg til betre helse kan vera ein motiverande grunn for ein aktør berre dersom aktøren trur på at dette er sant. Dersom aktøren ikkje trur på at fysisk trening er ein av dei tinga som bidreg til betre helse, so kan ikkje dette vera ein motiverande grunn for aktøren til å trena. Og dersom aktøren faktisk ikkje trur på at det er sant at fysisk trening bidreg til betre helse, so vil han framleis ha ein normativ grunn til å trena, nemleg det faktum at fysisk trening faktisk bidreg til betre helse. Vi kan altso ha normative grunnar som vi ikkje er klar over. Til dømes kan ein seia at folk før i tida hadde like gode (normative) grunnar til ikkje å røyka sigarettar som vi har i dag, dei visste berre ikkje om det eller trudde ikkje på det, og dei fekk dermed ingen motiverande grunnar ut frå det faktum at røyking ikkje er bra for deg. Altso, dersom det syner seg at det ikkje er sant likevel at trening bidreg til betre helse, so har ein ikkje lenger ein normativ grunn til å trena, i

alle fall ikkje akkurat denne grunnen. Ein ville berre ha trudd ein hadde denne normative grunnen. Men sjølv om det skulle syna seg usant at trening gjev betre helse, kan ein framleis ha dette som motiverande grunn til å trena, so lenge ein trur på at det er sant. Derek Parfit oppsummerer: "So, while motivating reasons require that we have some belief, whether or not this belief is true, normative reasons are provided by some truth, whether or not we believe it."²⁰ I so måte kan det altso sjå ut til at vi kan ha normative grunnar som ikkje motiverer oss, og vi kan ha motiverande grunnar som ikkje er normative grunnar. Ein daglegdags test på når vi til dømes har ein motiverande grunn til å gjera noko er når ein spør sine vener om kor vidt ein bør handla av ein slik og slik grunn, og dei svarar litt unnvikande at det kanskje ikkje er nokon god idé. Eit slikt svar kan vera ein peikepinn på at denne grunnen kanskje ikkje kan reknast som ein normativ grunn.

Ein motiverande grunn er altso ein grunn som forklarar kvifor ein aktør handla slik og slik. I utredning av kriminalsaker, til dømes mordsaker, er det vanleg å visa til den tiltala sitt motiv for den kriminelle handlinga. Motivet kan i slike tilfelle vera mange ulike ting, men dei er gjerne ting som sjalusi og/eller pengespørsmål. I saker der bedregne ektemenn har drepe kona so vel som elskaren hennar, er motivet enkelt for aktoratet å etablera; den tiltala sitt motiv for drapet var at kona var utru. Det som forklarar kvifor den tiltala myrda var at kona var utru mot han, og dette vert dermed den motiverande grunnen og eit svar på spørsmålet "kvifor gjorde du det?". Men dette motivet rettferdiggjer ikkje drapet. Få grunnar kan rettferdiggjera eit drap.

Ein normativ grunn på si side er ein grunn som er slik at den talar for ei gitt handling. Normative grunnar, i det dei talar for noko, er i so måte alltid gode grunnar. Døme på ein normativ grunn kan vera: det at eit menneske som er i naud er ein grunn for ein aktør til å hjelpa dette mennesket. Det finst nemleg ting som talar for denne handlinga. Ein motiverande grunn treng til dømes ikkje vera ein god grunn: 'eg slo minigolfkølla i hovudet på min motspelar fordi eg tapte', om eg får lov til å parafrasera eit døme frå Gary Watson.²¹ Det at eg tapte kan på sett og vis forklara kvifor eg gjorde dette, men det er tvilsamt at det faktum at eg tapte på nokon måte talar for at eg skulle gjera noko slikt. Men det er ingenting i vegen for

²⁰ Parfit, 1997. S 113.

²¹ Watson sitt døme inneheld ein squashspelar som har eit brennande ønske om å klakke racketen i andletet på sin motspelar etter eit forsmædeleg tap, men dermed er det ikkje sagt at denne squashspelaren *verdset* det å øva vald mot sin motspelar. Watson sitt poeng med dømet er å bruka eit skilje mellom det aktøren ønskjer, *desires*, og det aktøren verdset for å sei noko om når ein aktør handlar av fri vilje. Sjå Watson, Gary. "Free Agency" i *Agency and Answerability – Selected Essays* Oxford: Oxford University Press 2004. S 19.

at ein normativ grunn samstundes kan vera ein motiverande grunn. Dersom den grunnen som talar for ei handling samanfell med den grunnen som samstundes motiverer ein til handling, so har den motiverande grunnen blitt ein normativ grunn.

Kvifor er dette skiljet mellom normative og motiverande grunnar eit so mykje diskutert skilje? Slik eg ser det heng det saman med spørsmålet om korleis det kan ha seg at ulike fakta, normative grunnar, kan enda opp med å motivera ein aktør til handling. Normative grunna er jo eigentleg berre betraktningar som på ein eller anna måte talar for ei gitt handling, slik som til dømes det at sausen er i ferd med å svi seg i botnen er ein grunn til å ta panna vekk frå plata eller skru ned varmen. Dette i seg sjølv er noko som for meg er innlysande, og eg antek at dei fleste ikkje har noko problem med at dette er noko som kan vera tilfelle. Men korleis noko som eigentleg berre er eit faktum skal få ein aktør til å utføra ei handling, det vil seia verta ein motiverande grunn for ein aktør, det er på mange måtar eit mysterium.

Litt på same måte kan ein snakka om motiverande grunnar. Ein motiverande grunn vil få ein aktør til å handla, den utløyser ei handling frå aktøren si side. Og skal vi følgja Hume og fleire med han, skal vi etterkvart sjå, so er det einaste som kan utløysa ei handling frå aktøren si side ei drift eller eit ønske i samspel med ei oppfatning. Og korleis ein tilstand som ei drift, som er internt i aktøren, skal kunna vera noko som talar for noko, det er og ganske merkeleg. I lys av dette er det kanskje ikkje so rart at skilje mellom normative og motiverande grunnar er so mykje diskutert.

Det er noko som er litt eigendommeleg for sambandet mellom normative grunnar, og det er at dei er enkle og greie å ha med å gjera so lenge ein snakkar om dei kvar for seg. Ein normativ grunn er noko som talar for ei handling, og ein motiverande grunn er ein grunn som får aktøren til å handla. Å forklara kva normative og motiverande grunnar er og kva som er skilnaden på dei vert fyrst komplisert når dei vert introduserte for kvarandre so og seia. Ein normativ grunn er eit faktum som talar for noko og kan dermed ikkje vera noko som er ein tilstand i aktøren, utanom i spesielle tilfelle,²² sidan faktum ikkje er tilstandar i aktøren. Det er rett nok eit faktum at ein aktør opplever å vera i desse tilstandande, men dette er ikkje det same. Ein motiverande grunn må kunna utløysa ei handling og må difor ha ei drift, eit ønske, ei oppfatning eller i alle høve ein eller annan tilstand i aktøren som kan setta handlinga ut i livet, liggande til grunn for seg. Alle desse tinga er tilstandar i aktøren og er dermed ikkje ute

²² Til dømes har mannen som har ei oppfatning om at rosa rotter bur i skoa hans ein grunn til å oppsøka ein psykolog. Sjå Dancy, 2000. S 125.

i verda.

Likevel må desse to finna ei form for sameksistens i det vi gjerne vil behalda moglegheita for at vi kan handla av dei grunnar som er gode grunnar, altso grunnar som talar for ei handling, samstundes som vi gjerne vil handla i det heile, altso ha motiverande grunnar. Skilnaden mellom normative og motiverande grunnar kjem kanskje alle best til syne i noko eg trur alle kan kjenna seg att i, nemleg det at vi slett ikkje alltid gjer som vi bør. Dersom vi alltid gjorde som vi burde, ville ikkje sambandet mellom normative grunnar og motivasjon vore ei problem. Oppsummert: ein motiverande grunn er altso ein grunn som ein handlar på grunnlag av. Den vil alltid forklara handlinga, men den vil ikkje alltid rettferdiggjera ho. Ein normativ grunn på si side er alltid ein god grunn. Den vil alltid rettferdiggjera handlinga, men den vil ikkje alltid motivera aktøren eller forklara handlinga.

2.5 Kort om rasjonalitet

Denne oppgåva handlar ikkje spesifikt om rasjonalitet, men eg vil likevel heilt kort nemna den, då det trass alt er vår rasjonalitet vi brukar når vi skal prøva å finna ut kva vi skal gjera, det vil seia, finna ut kva vi har grunn til å gjera. Rasjonaliteten er eit unikt trekk ved mennesket, vi som menneske er *fornuftige*. Fornufta eller rasjonaliteten er vår evne til å reflektera over og vurdera kva ein skal gjera i ein gitt situasjon. Det er i slike tilfelle snakk om praktisk rasjonalitet. Når vi vurderer og reflekterer over om noko er sant eller usant er det vår teoretiske rasjonalitet vi brukar. Vi kan seia at det å vera praktisk rasjonell inneber det å kunna respondera på grunnar til handling. Det er vanleg å anta at det berre er menneske som er utstyrt med ein slik rasjonalitet, og følgeleg er mennesket den einaste skapningen som fullt ut kan respondera på grunnar, samt vurdera dei ulike grunnar for og i mot ei handling, vurdera kva som er ein god grunn til noko og so bortetter. Denne prosessen kallar ein gjerne for deliberering.

Det engelske ordet for grunn er det same som det engelske ordet for fornuft, nemleg *reason*. Det å bruka si fornuft er å deliberera mellom ulike grunnar. Å deliberera mellom sine grunnar og å trekka slutningar om kva ein skal gjera heiter på engelsk *to reason*. Det er vanleg å kalla ei handling ut i frå grunnar som det er generell oppfatning om at er gode grunnar for ei *fornuftig* handling, *a reasonable action*. Ein person som responderer på og handlar ut i frå gode grunnar er dermed ein rasjonell person. I tilfelle der ein person ikkje ser grunnar til ei handling som det er generell oppfatning om at han burde, kan britane gjerne seia 'he could not be reasoned with', eller noko i dei baner. Ein person som ikkje responderer

på grunnar ein kan kalla gode grunnar kan ein dermed kalla for irrasjonell.

3 Grunnar og motivasjon

Eg sa innleiingsvis at å handla av ein grunn kan skildrast som 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Dersom dette skal vera mogleg, so må det vera slik at G motiverer A til å gjera ϕ . Korleis skal ein grunn motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte? I dette kapittelet vil eg sjå på korleis det kan ha seg at ein grunn kan motivera ein aktør til å handla på ein spesiell måte.

Eit nærliggande forslag er å seia at ein grunn er konstituert mellom anna av ein tilstand i aktøren som i sin natur er motiverande, nemleg det ein kan kalla ei drift eller eit ønske. Dermed er motivasjon garantert, sidan det å seia at aktøren har ein grunn til handling i følgje ein slik teori er det same som å seia at aktøren har ei drift eller eit ønske. Vi såg at det var eit liknande argument Smith brukte om motiverande grunnar i 2.2. Det er mellom anna dette som er kjernen i David Hume sin teori om motivasjon, som eg vil ta føre meg om litt.

Ein grunn må altso vera noko som kan motivera ein aktør til å utføra ei handling. Når ei handling på denne måten vert tillagt eit motiv, kan vi seia at handlinga er grunngeven. Skal ein forklara kvifor ein aktør utførte ei gitt handling, er det vanleg å oppgje aktøren sitt motiv for handlinga, det vil seia den motiverande grunnen. Ein kallar difor motiverande grunnar også for forklarande grunnar. Eg vil i det følgjande seia litt om motivasjon, og eg vil som nemnt starta med Hume. Vi skal sjå at Hume sin teori om motivasjon til slutt munnar ut i eit syn på det å handla av ein grunn som det å handla av ein kombinasjon av ei drift eller eit ønske i lag med ei oppfatning.

3.1 David Hume

Hume sitt filosofiske prosjekt, som naturalist og empirist, er å skildra den menneskelege natur og syna at den underligg naturlover som ein kan finna fram til ved hjelp av vitskapleg eksperimentell metode. Hume sin teori om motivasjon må sjåst i lys av dette.

For Hume kan all menneskeleg kunnskap delast inn i to kategoriar: *inntrykk* og *idear*, og på desse er det berre ein kvantitativ skilnad. Inntrykk er sterkare og meir livate enn idear som berre er kopiar av inntrykk slik dei dukkar opp til dømes i minnet, eller når vi tenker på dei opphavlege inntrykka. Alle idear er kopiar av dei opphavlege inntrykka ein får når inntrykka, som Hume seier; "...make their first appearance in the soul."²³ Inntrykk er altso

²³ Hume, David. *A Treatise on Human Nature*, 2. utgåve, red. P. H. Nidditch. Oxford: Oxford University Press, 1987. s 1.

ting som kjensler, drifter og emosjonar, *sensations, passions and emotions*, medan idear er kopiar av desse igjen. All kunnskap kan sporast attende til eit opphavlege sanseintrykk som er opphav til idear, og desse ideane kan igjen kombinerast på tallaust ulike måtar, etter gitte naturlover som gjeld for menneskesinnet, og dermed danna stadig meir kompliserte idear som utgjer den breie massen som ein kan kalla kunnskap. Desse naturlovene skildrar Hume i fyrste del, *Of the Understanding*, av *A Treatise of Human Nature*. På bakgrunn av dette må ein altso forstå Hume sin teori om motivasjon som eg no vil ta føre meg.

3.1.1 Den humeanske motivasjonsteorien

Den humeanske motivasjonsteorien er altso ein naturalistisk teori. No er det ikkje slik at Hume laga ein teori om motivasjon i seg sjølv, men ein kallar den for ”humeansk” fordi den baserer seg på den teorien som Hume legg til grunn for korleis den menneskelege psyken fungerer. ”Reason is, and ought only to be the slave of the passions, and can never pretend to any other office than to serve and obey them.”²⁴ Dette er Hume på sitt mest siterte, og eg vil no seia litt om kvifor.

For Hume må alle handlingar, til liks med andre hendingar i verda, ha ei årsak. Noko må setja i gang handlinga so og seia. Det må altso vera eit motiv for handlinga, og dette motivet og handlinga vil stå i eit konstant samband under gitte naturlover, og ein må dermed erkjenne at det føreligg ei nødvendighet. Vidare er viljen i følge Hume det inntrykket ein har av at ein med bevisstheit utfører ei handling. Det som i størst grad påverkar og styrer viljen er i følge Hume dei direkte kjenslene, *the direct passions*. Desse er inntrykk som oppstår direkte frå smerte og nyting, og som gjev opphav til ønske og aversjon, sorg og glede, håp og frykt. Dersom vi får eit inntrykk av smerte, til dømes om vi brenn handa på ein åpen flamme, vil vi være tilbøyelege til å handla på ein slik måte at smerta vert fjerna, det vil seia, ta handa vekk frå flammen.

Systemet so langt fungerer slik: noko i verda påverkar ein person utanfrå og gjev denne personen eit inntrykk som gjev opphav til eit ønske. I dette tilfellet gjev flammen eit inntrykk av smerte som er opphav til eit ønske eller ei drift, *desire*, om å verta kvitt denne smerta. Personen fjernar so handa frå flammen. Men, det er ikkje dette ønsket åleine som får ein til å fjerna handa. Det er her fornufta, *reason*, kjem inn i biletet. Fornufta er nemleg den delen av menneskesinnet som ser samanhengen mellom at handa er i eller rett over flammen, og inntrykket av smerte, noko som er med på å påverka viljen i retning av handlinga; å fjerna

²⁴ Ibid, s 415.

handa frå flammen. Dei direkte kjenslene er altso dei som er motoren bak ei handling, medan fornufta og erfaringa vår, kan peika ut samanhengen mellom den direkte kjensla, smerta eller nytinga, og det objektet i verda som er opphav til inntrykket i personen. På den måten påverkar eller guidar fornufta handlinga. Det er eit viktig poeng at fornufta i denne samanheng aldri kan gjera noko meir enn dette; å påpeika samanhengar mellom objekt i verda og direkte kjensler. Ho kan aldri gje opphav til noko handling slik direkte kjensler kan.

Det er altso eit asymmetrisk forhold mellom direkte kjensler og fornuft hjå Hume. Denne asymmetrien kan forklarast ved at direkte kjensler forstått som drifter eller ønske, og fornuft forstått som oppfatningar, har ulik tilpassingsretning. Dette vil eg komma attende til om litt. Sidan fornufta aldri i seg sjølv kan produsera noko handling ser Hume det som nødvendig at ho heller aldri kan stå i vegen for dei preferansane som vert utløyst av direkte kjensler og drifter. Fornufta har ikkje nokon opphavleg eller original kraft, berre ei regulerande kraft. Det er dette som ligg i det velbrukte Hume-sitatet lenger oppe, at drifta eller ønsket spelar den dominerande rolla i forklaringa av motivasjon og handling.

Kjernen i den humeanske motivasjonsteorien er altso at fornufta åleine aldri kan vera opphavet til ei handling, men at ei eller anna ønske, drift, fysisk trong eller liknande må vera tilstades som ein motor for at handlinga skal finna stad. Fornufta skal so fungera som ein slags guide for denne rørsla som drifta har sett i gang. Bak ei handling ligg det alltid ein kombinasjon av eit ønske eller ei drift og ei eller anna oppfatning, og desse to i lag kan produsera ei handling. Ein motiverande grunn består altso av ei drift og ei oppfatning. Eit enkelt døme: eg har eit ønske om å drikka noko, eg veit at det er brus til sals i butikken. Denne kombinasjonen av eit ønske og ei oppfatning gjev meg dermed ein grunn til å gå i butikken og kjøpa brus.

3.1.2 Hume om normative grunnar

Denne asymmetrien, at det berre er ønske og drifter som kan ligga til grunn for handling, får og ein konsekvens for korleis mennesket kan skilja mellom rette og gale handlingar. Hume gjev nemleg eit negativt svar²⁵ på kor vidt vi med fornufta kan skilja mellom moralsk rett og gale. Dette i takt med hans kritikk av rasjonalismen generelt. I følgje Hume kan ikkje moralske slutningar om rette og gale handlingar vera bygde på slutningar gjort med fornufta, sidan fornufta aldri i seg sjølv kan produsera handling, og moralen sitt vesen er nettopp det at den påverkar mennesket til å utføra ei handling. Hume skriv:

²⁵ Ibid, bok 3, del 1, seksjon 1.

” And this is confirm’d by common experience, which informs us, that men are often govern’d by their duties, and are deter’d from some actions by the opinion of injustice, and impell’d to others by that of obligation. Since morals, therefore, have an influence on the actions and affections, it follows, that they cannot be derived from reason; [...]”²⁶

Poenget til Hume er at ein ikkje kan finna ut om ei handling er ei rett eller gal handling med hjelp av fornufta, sidan fornufta berre kan seia noko deskriptivt om relasjonar mellom objekt i verda og mellom ulike omgrep. Det som er fornufta sitt objekt er nemleg berre ulike fakta om ting i verda og relasjonar mellom desse, og relasjonar mellom ulike omgrep ein måtte ha. Hume tenker seg at dersom ein betraktar eit mord frå fornufta sitt synspunkt, vil ein aldri finna eit faktum som *er* ei last (vice). Lasta det her er snakk om er det å begå eit mord. Ved å betrakta mordet frå fornufta sitt synspunkt, vil ein berre finna ”[...] certain passions, motives, volitions and thoughts.”²⁷ Dersom ein skal finna det gale ved eit mord, må ein venda refleksjonen innover i ein sjølv og freista å finna kor vidt handlinga som er gjort vekker kjensler som enten vemjing eller glede i ein sjølv. Ei moralsk gal handling, eller rett for den del, er nemleg ikkje eit objekt for fornufta, men for kjenslene i ein person, og det er gjennom å påverka desse at ein moralsk grunn kan påverka våre handlingar. Ein normativ påstand, til dømes ’du skal ikkje drepa’, er altso eit uttrykk for dei kjensler som ei slik handling vil vekka i ein aktør. I dette tilfellet vil tanken på eit drap vekka ei kjensle av ubehag i aktøren, og ein kan dermed konkludera med at handling er gal. Vidare vil denne kjensla av ubehag som aktøren opplever med tanke på å utføra eit mord, motivera aktøren til å ikkje begå mord.

”It lies in your self, not in the Object. So that when you pronounce any action or character to be vicious, you mean nothing, but that from the constitution of your nature you have a feeling or sentiment of blame from the contemplation of it.”²⁸

²⁶ Ibid, s 457.

²⁷ Ibid, s 468.

²⁸ Ibid, s 469.

Det som er grunnen til at det er galt å drepa ligg altso internt i aktøren, og ikkje i verda.

Her må Hume for øvrig leggja til at den kjensla av vemjing som ein aktør vil kjenna når han på slik måte vender blikket inn i seg sjølv vil variera alt etter kven ei slik umoralsk handling er gjort mot. Er det til dømes ein person i aktøren sin nære familie som er blitt utsett for ei gal handling, so vil naturlegvis vemjinga vera meir intens enn om ein framand er utsett for ei tilsvarande handling. For å omgå dette problemet introduserer Hume ein ”upartisk iakttakar”, som er ein slags idealisert aktør som ikkje har nokon sterkare sympati med nokon i høve til andre, men som likevel kan setta seg inn i ein situasjon.²⁹ Det som avgjer om ei handling er rett eller gal er altso kjensla av vemjing eller glede som ein slik tenkt upartisk iakttakar ville følt når han iakttek ei slik handling.

For Hume må altso normative grunnar, grunnar som stammar frå moralske påstandar om rett og gale, også bestå av ei drift og ei oppfatning. Drifta det her er snakk om er den kjensla av ubehag eller velbehag ein opplevere når ein tenker på ei høvesvis gal eller rett handling.

3.2 Tilpassingsretninga; the direction of fit

Sentralt i den humeanske tenkinga kring grunnar står teorien om at ein motiverande grunn består av ei paring av ei drift eller ønske og ei oppfatning. Vidare det slik at normative grunnar også er avhengige av drifter og ønske i aktøren som vist i avsnitta over. Eg kjem til å bruka orda drift og ønske litt om kvar andre, men begge er meint å fylla rolla til det engelske *desire* eller det litt nyare begrepet *pro-attitude*. Drifta er det som driv aktøren til handling, og oppfatninga er den middel-til-mål relasjonen som fornufta plukkar ut, og som hjelper aktøren med å stetta denne drifta.

Kan ein finna noko som representerer ein grunnleggande skilnad mellom ei drift og ei oppfatning? Ønske og oppfatningar er begge mentale tilstandar i ein aktør. I fyrste omgang kan ein seia at eit ønske refererer til noko utanfor aktøren, noko som aktøren vil ha eller vil ta avstand frå, medan ei oppfatning refererer til noko internt i aktøren, noko aktøren trur. Men dette er ikkje tilstrekkeleg. Ein kan ha eit ønske som refererer til eigne tankar, til dømes kan ein ha eit djupt ønske om å ha dei og dei oppfatningane av noko: ”skulle ønske eg var ein fy som trur på det folk seier.” Det er altso ikkje alltid slik at eit ønske refererer til noko utanfor aktøren. Ein kan og med rimelegheit hevda at ein kan ha ønske som eigentleg er meir som

²⁹ Sjå Tollefesen, med fleire, *Tenkere og ideer – Filosofiens historie frå antikken til vår egen tid*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003. S 371 – 372.

oppfatningar. Sei at ein har eit djupt ønske om å verta ein del av ein ei gruppe menneske som ein kan kalla vellukka, til dømes dei som er rike, slanke, eigarar av designmøblar og liknande. Men so syner det seg at ein eigentleg berre *trur* at ein har eit ønske om dette, og at ein eigentleg har vorte forleda til dette av meir eller mindre utspekulerte reklamekampanjar eller liknande. Det ein trudde var eit ønske var eigentleg ei oppfatning om kva det er som er dei ønska ein har, og djupare sett kanskje ei oppfatning om kva som definerer kva det vil seia å vera ein vellukka person. Poenget er i alle fall at det finst høve der det kan vera vanskeleg å halda ønske og oppfatningar frå kvarandre. Det kan difor vera tenleg å finna noko grunnleggande ved ønske og oppfatningar som kan få fram skilnaden mellom desse.

I den meir kontemporære debatten om skilnaden mellom ønske og oppfatningar har det dukka opp ein omgrep som fangar opp kjernen av kva denne skilnaden går ut på. Dette omgrepet er *direction of fit*. Eg har enno ikkje sett i noko norsk omsetting, so eg vél difor her å kalla det for *tilpassingsretning*. Ideen om ei tilpassingsretning vert spora attende til Anscombe og arbeidet ho gjorde i samband med intensjonar, skjønt ho nyttar ved det høve ikkje sjølve omgrepet *direction of fit*.³⁰

Ein analogi ein kan bruka for å forklara omgrepet tilpassingsretning, er *reiseadapteranalogien*, som eg har valt å kalla den. Som mange veit, er det ulike typar stikkontaktar for straum i dei ulike delane av verda. Noreg, i lag med mange land i Europa, har ein type stikkontakt, Australia ein annan type og USA ein anna type igjen og so bortetter. Vidare har og England og Frankrike, trass i at dei begge ligg i Europa, i kjent arvefiendestil også ulike stikkontaktar. Ein kan altso ikkje utan vidare komma med sitt norske støpsel og kopla dette i ein stikkontakt i til dømes England. Dette har kloke hovud i turutstysrbransjen til alt hell funne ei løysing på gjennom å laga ein adapter som med enkle grep let turistar tilpassa sine støpsel til dei stikkontaktar som måtte vera i det landet dei til ei kvar tid oppheld seg i. Analogt kan ein seia at støpslet representerer bevisstheita, reiseadapteren representerer ei oppfatning, og at stikkontaktane i dei ulike delane av verda representerer, vel, verda.

Vi er no klare til å forklara skilnaden på ei oppfatning og eit ønske. På same måte som støpslet tek sikte på å kopla seg til straumnettet, tek oppfatninga sikte på å kopla seg til sanninga, det vil seia, oppfatningar har som mål at dei skal vera sanne på same måte som støpslet tek sikte på å få straum i seg. Ei oppfatning har altso ei støpsel-til-stikkontakt tilpassingsretning. Dersom støpslet ikkje passar i stikkontakten, so må ein stille på

³⁰ Anscombe, G. E. M. *Intentions*. 2. utg. Cambridge: Harvard University Press, 2000. s 56-57.

reiseadapteren til støpslet er tilpassa stikkontakten, eller ein må innsjå at adapteren ikkje fungerer som det skal og heller kvitta seg med det. På same måte må ei oppfatning, dersom ho ikkje passar med verda, stillast på til ho passar med verda, eller forkastast som usann. Fyrst når ei oppfatning passar med verda kan vi seia at ho er sann. Vi kan dermed seia at ei oppfatning har ei bevisstheit-til-verd, *mind-to-world*, tilpassingsretning. Ta til dømes oppfatninga 'eg trur at elefantar er mindre enn kattar'. Denne oppfatninga er opplagt feilaktig, og må enten endrast eller forkastast. For at oppfatninga skal vera sann må den tilpassast i retning av 'eg trur at ein elefant er større enn ein katt,' eller forkastast som usann.

Ei drift eller eit ønske derimot, siktar mot å få stikkontakten til å passa med det støpslet ein faktisk har. Her vert ønsket eller drifta analogt med eit støpsel utan reiseadapter. Ein må dermed tilpassa stikkontakten til støpslet sitt, noko ein gjer ved å reisa til eit anna land. Ein kan kanskje seia at her haltar analogien noko, men det å forflytta seg til eit anna land er og å endra verda. Dermed kan vi seia at ei drift eller eit ønske har ei verd-til-bevisstheit tilpassingsretning. Eit ønske tek sikte på å gjera noko som medfører at verda stemmer overeins med det som er ønsket sitt innhald, og med dette endra verda.

Eit ønske vert dermed, sidan det med si verd-til-bevisstheit tilpassingsretning tek sikte på å endra verda, ikkje forkasta som feilaktig dersom det ikkje stemmer overeins med verda, slik som er tilfelle med ei oppfatning. Ønsket kan vedvara heilt til det eventuelt vert oppfylt. Til dømes "eg har eit ønske om å drikka noko". Dersom ingenting å drikka er i nærleiken, vert ikkje ønsket dermed forkasta som feil eller endra til "eg ønskjer ikkje å drikka noko", "eg ønskjer å eta noko", "eg ønskjer tre strøk måling på huset" eller andre ønske. Ønsket tek sikte på å endra verda i retning av at ønsket skal verta oppfylt, i dette tilfellet ved å skaffa seg noko å drikka. Denne skildringa av kva det vil seia at noko har ulik tilpassingsretning er høgst metaforisk. Jonathan Dancy har freista ei mindre metaforisk formulering av denne skilnaden og skriv: "...say that a belief is a state which aims at to be caused by the truth of its own content, while desire is a state which aims to cause its own content to become true."³¹

Vi ser her ein grunnleggande skilnad på eit ønske og ei oppfatning. Begge er mentale tilstandar, men dei har kvar si tilpassingsretning. Ei oppfatning er ein kognitiv tilstand, som i fyrste rekke kan vera sann eller usann. Eit ønske på si side er ein konativ tilstand, det vil seia at den har i seg eit mål eller ei strebing etter noko. Ei oppfatning har ei bevisstheit-til(passast)-verda tilpassingsretning, medan eit ønske har den motsette: ei verda-til(passast)-

³¹ Dancy, Jonathan. *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell, 1993. s 28.

bevisstheita tilpassingsretning. Vi ser dermed og eit anna viktig poeng, som også er eitt av hovudpunkta i den humaneiske motivasjonsteorien. Som vi ser av dei ulike tilpassingsretningane er det berre ønsket eller drifta som tek sikte på å endra verda i noko retning. Dermed må ei drift eller ei pro-attitude på ein eller anna måte vera tilstades for at handling av noko slag kan finna stad. Ei oppfatning tek ikkje sikte på å endra eller tilpassa verda, og kan dermed ikkje åleine vera opphav til eller motivera ei handling.

Det er dette som er det asymmetriske forholdet mellom drifter og oppfatningar som vart nemnt lenger oppe i 3.1.1 om den humaneiske motivasjonsteorien. Dersom ein aktør skal verta motivert til å handla, må begge tilpassingsretningar vera tilstades. Eller i alle høve må ein tilstand som har ei verd-til-bevisstheit tilpassingsretning vera tilstades. Vidare er det mentale tilstandar med tilpassingsretninga verd-til-bevisstheit som spelar den avgjerande rolla. Dei som forsvargar eit antihumansk syn på grunnar må dermed syna at noko kan motivera utan å ha begge tilpassingsretningar

Den humaneiske motivasjonsteorien tilseier altso at dersom påstanden 'A gjorde ϕ på grunn av G' skal vera sann, so må G vera ein kombinasjon av eit ønske eller ei drift, og ei oppfatning. For at påstanden 'A har ein grunn til å ϕ ' skal vera sann so må ei oppfatning i lag med ei høveleg drift vera til stades i A. Vidare må ønsket, drifta eller pro-attituden vera den som spelar hovudrolla, det må vera den som er utspringet til heile handling. Dermed må grunnar forstått som paringar av drifter og oppfatningar alltid vera betinga av dei høvelege driftene som til ei kvar tid dannar grunnlag for grunnen. I so måte kan ein i følgje den humaneiske motivasjonsteorien aldri handla av ein grunn som ikkje samstundes har ei høveleg drift som utløyser denne handling. Dermed er ein prisgitt dei drifter ein til ei kvar tid har. Det er altso driftene våre som til sist er dei som gjev oss grunnar til handling. Sjølv med fornufta som tener til å guida denne motivasjonelle krafta, er dette for mange ikkje ei tilstrekkeleg forklaring på kva ein handlar av når ein handlar av ein grunn. Slik eg ser det vil ein slik teori om kva grunnar er for noko medføra at alt snakk om grunnar eigentleg berre er snakk om ulike drifter, noko eg meiner legg for lite vekt på ein aktør si evne som rasjonell skapning til å vera responsiv overfor og å handla på dei grunnar som han vert stilt overfor.

Vi må altso sjå lenger enn den humaneiske motivasjonsteorien for å gje meining til kva det vil seia at 'A gjorde ϕ på grunn av G' og 'A har ein grunn til å ϕ '. Eg vil i dei neste avsnitta sjå litt på to innvendingar frå høvesvis Tom Nagel og Jonathan Dancy, samt komma med ei for eiga rekning.

3.3 Kritikk av den humane motivasjonsteorien

3.3.1 Motiverte drifter

Ein av dei som argumenterer mot den humane motivasjonsteorien er Tom Nagel, slik han gjer det i *The Possibility of Altruism*.³² Den humane teorien om motivasjon greier ikkje forklara det som er hovudmålet til Nagel i denne boka. Nagel argumenterar nemleg for at grunnar frå altruisme og klokskap, også i seg sjølv kan vera grunnar som kan motivera ein aktør til handling. Nagel vil konstruera ein posisjon som er moralsk internalistisk og kognitivistisk. Dette inneber at dersom ein aktør er overtydd om sanninga til ein moralsk dom, so vil denne aktøren verta motivert til å gjera det som dommen peikar ut. Til dømes: 'eg bør hjelpa den gamle dama over vegen.'

I følgje Nagel er det å forklara alle grunnar til handling ut frå ein aktør sine drifter og ønske, det vil seia ein motivasjonell faktor internt i aktøren, ikkje ei adekvat løysing. I tillegg er den berre tilsynelatande plausibel. Dersom noko skal leggst til ei forklaring av kvifor ein aktør handlar, so må denne handlinga sitt mål under den humane forklaringa linkast til aktøren via ei høveleg drift som har denne handlinga som sitt objekt. Handlingar som er begrunna av altruisme eller klokskap må altso forklarast via eit samband mellom det som er handlinga sitt mål, nemleg å fremje interessene til andre aktørar eller seg sjølv på eit framtidig tidspunkt, og ei høveleg drift som har desse måla som sine objekt og dermed motiverer aktøren. Tanken om at all motivert handling til sist må stamma frå dei ønske og drifter ein aktør har i notida, sidan oppfatningar åleine ikkje kan produsera handling, men er avhengige av ei høveleg drift eller ønske, vil i følgje Nagel forhindra at ein kan verta motivert av ein grunn som vedkjem andre aktørar eller som vedkjem aktøren sjølv på eit tidspunkt i framtida. Dermed vil den humane motivasjonsteorien sperra for moglegheita for at grunnar basert på altruisme eller klokskap kan motivera ein akør til å handla på ein bestemt måte.

Det som i følgje Nagel ligg bakom tanken om at ei drift ligg til grunn for alle handlingar er ei samanblanding av to typar drifter: motiverte og umotiverte drifter. Ei umotivert drift er ei drift som tilsynelatande berre kjem over oss, slik som svolt, appetitt og sterke emosjonar. Men nokre av dei driftene vi har kan vera slik at vi har kome fram til dei via betraktningar og overveingar. Slike drifter vil altso sjølve vera motiverte av grunnar, og

³² Nagel, Thomas. *The Possibility of Altruism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1970. S 27 - 32.

desse driftene kan dermed ikkje vera med på å konstituera kva det vil seia at noko er ein grunn til noko, sidan dei sjølve er motiverte av grunnar. Dermed kan det i følge Nagel ikkje vera slik at alle grunnar til handling stammar frå aktøren sine drifter.

På ei anna side vedgår Nagel at drifter på den eine eller andre måten må spela ei rolle i forklaring av motivasjon, men at denne rolla berre er ein *logisk* nødvendig føresetnad. Når ein aktør handlar, forfølgjer han som oftast eit eller anna mål. Den som forfølgjer eit eller anna mål har i kraft av dette åleine også ei drift eller eit ønske om å oppnå dette målet. Men i eit slikt tilfelle so er denne drifta sjølv ei motivert drift, og forklaringa på kvifor denne drifta soleis er motivert er det same som å forklara korleis aktøren si forfølging er motivert. Det er berre på denne måten, ved å innkludera både motiverte og umotiverte drifter i kva det er som ligg til grunn for motiverande grunnar, at det kan vera sant at ei drift eller eit ønske underligg alle motiverte handlingar. Nagel skriv:

”The fact that the presence of a desire is a logically necessary condition (because it is a logical consequence) of a reason’s motivating, does not entail that it is necessary condition of the *presence* of the reason; and if it is motivated by that reason it *cannot* be among the reason’s conditions.”³³

For Nagel er det altso ikkje slik at drifter alltid må ligga i botnen for motiverande grunnar. Det er berre trivielt sant at drifter alltid må ligga til grunn for motivasjon. Dette fordi drifter i nokre tilfelle sjølv kan vera motiverte, og i slike tilfelle kan ein tenka seg at aktøren sin motivasjon er ei følge av den same grunnen som motiverer drifta. Dermed kan ikkje ei drift i eit slikt tilfelle vera det som forsyner ein aktør med ein grunn til handling, sidan drifta i seg sjølv kan vera motivert av denne grunnen. Aktørar kan også verta motiverte av grunnar frå moral eller frå klokskap.

Ein kan altso tenka seg at det finst grunnar som ikkje er drifter, men som kan setta i spel drifter som kan få aktøren til å handla på ein slik måte som grunnen tilseier. Nagel sin kritikk er i so måte ein kritikk av Hume på Hume si eiga heimebane, i det den legg til grunn at drifter spelar ei avgjerande rolle i motivasjon, men at nokre av desse driftene sjølve kan verta motiverte av ein grunn.

³³ Ibid, s 30.

3.3.2 Oppfattningar som motiverer

Som vi såg argumenterer Hume for at berre drifter kan motivera. Ein motiverande grunn må difor bestå av i det minste ei drift, samt ei oppfatning som kan peika ut ein samanheng som syner aktøren korleis handla for å stette denne drifta, det vera seg for å unngå noko negativt eller oppnå noko positivt. Meir kontemporært kan ein seia at for at noko skal kunna motivera, so må det vera noko som har båe tilpassingsretningar.

Jonathan Dancy argumenterer i boka *Moral Reasons* for at det ikkje er nødvendig at ein må ha ein tilstand med båe tilpassingsretningar for at motivasjon skal kunna finna stad. Dancy hevdar at det er mogleg at to tilstandar med same tilpassingsretning kan motivera, og at tilpassingsretninga det er snakk om er den som høyrer til oppfatningar. Poenget til Dancy er at ein aktør kan verta motivert av kombinasjon av to oppfatningar, eller nærare bestemt av det gapet som er mellom to oppfatningar, nemleg ei oppfatning av korleis verda er no, og ei av korleis ho kjem til å vera når han har utført handlinga. Det er i følgje Dancy slik at aktøren her har ei drift eller eit ønske, men det er ikkje denne drifta som motiverer aktøren, det er avstanden mellom dei to oppfatningane av verda før og etter handlinga er utført. Drifta som oppstår er det at aktøren er motivert av denne avstanden: "What motivates in the case of a purposive action is always the gap between two representations, and the occurrence of the desire is *the agent's being motivated by that gap*."³⁴

Dancy forsvarar her eit syn som er reint kognitivistisk, det vil seia at non-kognitive tilstandar som drifter ikkje spelar rolla som nødvendig føresetnad for motivasjon. Dancy utfordrar altso den humenaske tanken om at ei drift alltid må vera tilstades i aktøren for at motivasjon og handling skal kunna finna stad. Det er i følgje Dancy altso ikkje slik at ein grunn til handling må bestå av ei drift og ei oppfatning. Eg vil koma attende til Dancy seinare.

3.3.3 Ei anna innvending mot humeansk motivasjonsteori

Heilt sentralt i den humeanske teorien om motivasjon står tanken om at det berre er drifter som kan ligga til grunn ei handling. Men, vil eg hevda, det å lata vera å gjera noko kan og sjåast som ei handling, spesielt dersom ein forstår det å lata vera å gjera som det å undertrykka ei drift. Eg meiner her det ein kan kalla sjølvmeistring, eller ein slags aktiv kontroll av sine eigne drifter. Til dømes har ein person som er røykar antakeleg eit inderleg

³⁴ Dancy, Jonathan. *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell 1993. S 19.

ønske om å røyka ein sigarett eller tre. Men som kjent har mange røykarar slutta å røyka. Alle som er eller har vore røykarar veit at det å undertrykka røykesuget so lenge at ein eventuelt til sist sluttar å røyka, er noko som er svært krevande. Det å ikkje handla på grunnlag av ei drift som nikotinavhengigheit er det same som å undertrykka denne drifta mot å røyka som denne avhengigheita skapar. Denne undertrykkinga eller sjølvmeistringa kan ein kalla for ei handling. Ein kan og finna døme på andre drifter som ein kan eller til og med bør beherska, og det er i det heile teke grunn til å meine at dersom ein ikkje heldt mange av dei drifter og ønske ein til ei kvar tid hadde i sjakk, so ville ein neppe ha fungert spesielt bra i den daglege omgangen med personar rundt seg. Kan ei drift ligga til grunn for den handlinga det er å utøva sjølvmeistringa med tanke på eins eigne drifter?

Om ein skal forklara dette i ein humeansk modell for motivasjon må ein, slik eg ser det, finna ei drift som kan ligga til grunn for den handling det er å undertrykka ei (anna) drift. Dette fordi ein og same drift opplagt ikkje kan motivera ein aktør både til å handla ut i frå denne drifta, og samstundes til å undertrykka den same drifta. Det er ikkje nok at fornufta tilseier at røyking er skadeleg og dermed ikkje noko ein bør gjera, sidan ein ikkje kan gå frå er til bør, og sidan fornufta ikkje på eiga hand kan ligga til grunn for ei handling. Ein må altso tenka seg at ein som vil slutta å røyka må ha eit ønske eller ei drift som er sterkare enn ønsket om å røyka. Slike ønske er, om ein skal tru mislykka røykesluttarar, vanskelege å finna.

Men korleis kan ein om, ein finn dei, rangera desse driftene? I følgje Hume kan ikkje fornufta meina noko om desse driftene i og med at: " 'This not contrary to reason to prefer the destruction of the whole world to the scratching of my finger.'"³⁵ Dette fordi drifter ikkje kan vera sanne eller usanne, og fornufta berre kan seia noko om det som kan vera sant eller usant. Ei anna løysing vert dermed at ein for å undertrykka ei drift må seia at ein har drifter eller ønske som vedkjem desse driftene sjølv, til dømes at ein skulle ønske at ein hadde ei slik og slik drift, eller at ein skulle ønska at ein hadde sin slik og slik aversjon. I dette tilfellet, at ein har eit ønske om å ha ein aversjon overfor røyking. I so måte kan ein seia at ein kan undertrykka ei drift med ei anna drift. Men dersom ein opnar for at ein kan ha ønske som vedkjem andre ønske ein har, det vil seia høgare ordens ønske, so er det slik eg ser det ikkje noko i vegen for at vi kan ha ønske eller drifter som vedkjem desse høgare ordens ønska igjen. Dermed kan det sjå ut til at ein regress kan truga denne løysinga.

Det å utøva sjølvmeistring med tanke på sine eigne drifter er noko vi som menneske

³⁵ Hume, 1978. S 416 .

gjer heile tida i vår omgang med andre menneske. Dersom det er slik at den humane modellen har problem med å forklara korleis ein aktør kan verta motivert til å undertrykka ei drift, so er denne motivasjonsteorien ikkje heilt overbevisande. I dømet med røykesluttarar ville det enklaste vore å sagt at ein aktør kan verta motivert av det faktum at røyking er skadeleg for ein.

*

So langt om grunnar og motivasjon. Ein motiverande grunn er den grunnen som ein aktør handlar på grunnlag av, og vi kan dermed seia at G er det som motiverer A når 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Sidan det er nettopp i kraft av å vera den grunnen som aktøren enda opp med å handla på grunnlag av at ein motiverande grunn vert kalla for ein motiverande grunn, gjev det eigentleg inga meining å spørja korleis ein motiverande grunn kan motivera ein aktør til handling.

Men, ein vil og gjerne at G skal vera ein *god* grunn til at A skal gjera ϕ . Noko er ein god grunn til ei handling dersom det er noko som talar for denne handlinga. Men, det er ikkje slik med normative, som det er med motiverande grunnar, at vi kallar dei for normative i kraft av at dei er det som aktøren handlar på grunnlag av. Sei at ein aktør slår til ein annan person på grunn av at denne personen ikkje oppfyller aktøren sitt krav til kva som er sømelege skjorter å gå med i ein gitt setting. Dette vil då forklara kvifor aktøren slo til den andre personen, og denne personen sitt for anledninga dårlege skjorteval vert den motiverande grunnen for slaget som fall. Men det at ein person går med ei skjorte som er feil å gå med i ein gitt setting kan neppe kallast ein god grunn for ein aktør til å slå til denne personen. Feilaktige skjorteval er ikkje noko som talar for dette. Derimot kan ein seia at ein aktør kan ha ein god grunn til å påpeika overfor ein annan person at spraglete diskoskjorter kanskje kan vera noko som folk kan oppfatta som mindre høveleg i til dømes gravferder.

For at ein aktør skal verta motivert til å handla, vert det hevda, må det vera tilstades ein mental tilstand som har ei tilpassingsretning som går frå verda til bevisstheita. Motiverande grunnar må difor, om vi skal følgje til dømes Michael Smith, vera mentale tilstandar som verda må passa med, det vil seia drifter, ønske eller pro-attitudar. Men normative grunnar er ikkje interne tilstandar i ein aktør. Normative grunnar er betraktingar eller faktum som talar for at ei gitt handling er ei rett handling. Det at ein har ekstremt lyst på sjokolade er ikkje i seg sjølv ein god grunn til å stela sjokolade frå nokon. Det kan kanskje vera ein motiverande grunn, men ikkje ein normativ grunn. Vi må altso finna eitt eller anna

samband mellom ein normativ grunn og ein aktør sin motivasjon. I neste kapittel vil eg ta føre meg ein debatt som går spesifikt inn på denne problematikken, nemleg debatten om internalisme og eksternalisme om grunnar.

4 Grunnar og normativitet

Eg vil no retta fokuset mot normative grunnar. Dette er som sagt grunnar som kan rettferdiggjera ei handling som følgje av at dei er betraktningar eller faktum som talar for denne handlinga: det at naboen din står huslaus attende etter ein brann er noko som talar for å tilby han husly i ditt hus. Slike grunnar er ikkje mentale tilstandar som drifter eller oppfatningar. Dermed får ein ei utfordring når ein skal forklara på kva måte ein normativ grunn kan motivera ein aktør til handling. Ein vil gjerne at normative grunnar også skal kunna motivera ein til handling, sidan dei normative grunnane trass alt er gode grunnar til handling. Men sidan normative grunnar ikkje er mentale tilstandar, er det opplagt at dei ikkje har den tilpassingsretninga som trengs for å produsera handling, jamfør avsnitta over. Spørsmålet om relasjonen mellom normative grunnar og motivasjon er sjølve hovudspørsmålet i debatten om kor vidt normative grunnar skal forståast som interne eller eksterne. Korleis er det mogleg at eit faktum kan få ein aktør til å handla?

4.1 *Debatten om interne og eksterne grunnar*

4.1.1 Internalisme og eksternalisme

Vi har fleire former for internalisme og eksternalisme. Vi har til dømes internalisme og eksternalisme om moral. For den moralske internalisten er slik at dersom ein aktør er overtydd om sanninga til ein moralsk påstand, so vert han samstundes motivert til å utføra den handlinga som denne moralske påstanden peikar ut. Sanninga til den moralske påstanden garanterer altso for at aktøren vert motivert i kraft av denne moralske påstanden åleine, og aktøren treng ikkje ytterlegare grunnar til å handla. Det at han trur på den moralske påstanden, til dømes ”eg bør hjelpa denne personen”, er motivasjon nok til å yta hjelp. Han vil ikkje spørja etter noko ytterlegare motiv for å yta hjelp enn dette.

For den moralske eksternalisten derimot, er ikkje den moralske påstanden si sanning åleine tilstrekkeleg grunn til å motivera til handling. Det som gjer ei handling rett er ikkje det same som motiverer handlinga. Eksternalisten treng ein grunn som ligg utanfor etikken, ei sanksjonering av kvifor handla moralsk, som gjev aktøren grunn til å handla moralsk. For eksternalisten heng altso ikkje kunnskap om moralske påstandar og motivasjon saman. Moralsk eksternalisme kan høyrast litt merkeleg ut, sidan det kan verka rart korleis ein aktør

kan komma fram til at det er sant at han bør yta ein person hjelp, for so å spørja seg kva grunnar han har til det. Som Korsgaard har påpeikt³⁶, verkar moralsk eksternalisme også litt merkeleg om ein ser analogt på teoretiske grunnar. Sjølv om ein kan konkludera med at ei slutning er gyldig dedusert frå sanne premiss, so kan ein ikkje konkludera med at slutninga er sann før ein har funne ein grunn til at gyldige slutningar frå sanne premiss er sanne.

Spørsmålet om internalisme og eksternalisme om grunnar er eit spørsmål om korleis sambandet mellom (normative) grunnar og motivasjon er. Er dette sambandet internt eller eksternt? Heilt generelt kan ein seia at eit samband mellom to ting er internt dersom det er essensielt eller nødvendig mellom dei tinga det gjeld. Til dømes er det at paven er katolikk essensielt for det at han er pave. Dermed kan ein seia at sambandet mellom det å vera pave og det å vera katolikk er eit internt samband. Men det at paven har ein festleg hatt er ikkje essensielt for at han er pave, sidan paven framleis er pave sjølv når han ikkje går med den høge pavehatten sin. Sambandet mellom det å ha festlege hattar og det å vera pave er altso eit eksternt samband. Det at paven har hatt er kontingent.

4.1.2 Internalisme og eksternalisme om grunnar

Spørsmålet om internalisme eller eksternalisme om grunnar er altso eit spørsmål om kor vidt sambandet mellom normative grunnar og motivasjon er essensielt eller kontingent, internt eller eksternt. Spørsmålet vert altso: er det nødvendig for at setninga 'A har ein grunn til ϕ ' skal vera sann, at aktøren ved å gjera ϕ tener eit motiv aktøren allereie har? Eit positivt svar her tyder på at eit motivasjonelt samband mellom ein aktør og ein grunn er nødvendig for at ein skal kunna seia at noko er ein grunn for ein aktør. Eit negativt svar tyder på at eit slikt samband ikkje er nødvendig for at ein skal kunna seia at noko er ein grunn til handling. For internalisten er det altso slik at ei betraktning berre kan vera ein grunn for ein aktør dersom noko ved denne aktøren sitt motivasjonelle system er sant, til dømes at aktøren har lyst på blåbærsyltetøy. Eksternalisten kan hevda at det også kan finnast grunnar til handling for ein aktør, som er grunnar uavhengig av kva som måtte vera sant om aktøren sitt motivasjonelle system, til dømes at ein aktør har grunn til å bevare helsa si sjølv om han ikkje på noko måte er motivert til dette.

Korleis kan det ha seg at noko som isolert sett berre er eit faktum (det er blåbær i skogen) kan få ein aktør til å handla på ein bestemt måte (gå på blåbærtur)? Vi kan

³⁶ Korsgaard, Christine. 1986 "Scepticism about practical reason" i *Creating the Kingdom of Ends*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996. s 316.

omformulera spørsmålet om internalisme og eksternalisme om grunnar på følgjande måte: kva det er som gjev grunnen effekt, kva det er som gjer at ein grunn tek steget frå å vera berre eitt blant tallause faktum om verda til å verta ein grunn som motiverer til handling for ein aktør? Det er desse spørsmåla debatten om internalisme og eksternalisme kretsar rundt.

Skiljet mellom interne og eksterne (normative) grunnar vart fyrst formulert av Bernard Williams i ein artikkel med det passande namnet "Internal and external reasons"³⁷. Williams startar artikkelen med følgjande påpeiking: "Sentences of the forms 'A has a reason to ϕ ' or 'There is a reason for A to ϕ (where ' ϕ ' stands for some verb of action) seem on the face of it to have two different sorts of interpretation."³⁸ Desse setningane inneheld begge påstandar om ein grunn, eit *reason statement*. Dei to tolkingane som Williams snakkar om er tolkingar av korleis slike setningar kan vera sanne. Desse to tolkingane er høvesvis ei internalistisk og ei eksternalistisk tolking.

Under den internalistiske tolkinga so må setninga 'A har ein grunn til å ϕ ', for at den ska vera sann, medføra at A har ein eller anna motivasjon som vert etterkomt ved at A utfører ϕ . A må altso ha eit motiv som grunnen skal tena, og dette motivet er eit kriterium som må oppfyllest for at ein under den internalistiske tolkinga skal kunna seia at A har ein grunn til å ϕ . Det enklaste dømet på dette er at ein har ein grunn til noko (å eta) berre dersom ein har ei eller anna drift (at ein er svolten) som ein stettar ved å utføra ei eller anna handling (å eta noko). Dette motivet representerer då også det interne i 'internalisme'. Dersom ein slik motivasjon, eller eit slikt motiv ikkje eksisterer i A, so kan ikkje setninga 'A har ein grunn til å ϕ ' vera sann under den internalistiske tolkinga. Altso må alle grunnar med nødvendighet stå i ein gitt relasjon til aktøren sitt motivasjonelle system.

Under den eksternalistiske tolkinga er oppfyllinga av eit slikt kriterium ikkje nødvendig for at setninga 'A har ein grunn til å ϕ ' skal vera sann. A kan godt ha ein grunn til å utføra ei handling utan at det å utføra denne handlinga må tena eit motiv i A. Til dømes kan ein ha grunn til å betala ei parkeringsbot, men det er ikkje dermed slik at ein er motivert til det. Altso finst det grunnar som ikkje treng å stå i ein gitt relasjon til aktøren si motivasjon, eller sagt på ein annan måte. Ein har grunn til å betala denne parkeringsbota same kva for ein motivasjonell tilstand ein måtte befinna seg i.

³⁷ Williams, 1981.

³⁸ Williams, 1981. s101.

4.1.3 Argument for internalisme

Det å handla av ein grunn kan skildrast på følgjande måte. Vi har ein aktør *A*, ein grunn *G* og ei handling ϕ , der *G* er grunnen til ϕ . For at vi skal kunna seia at aktøren handlar på grunn av *G*, so må vi syna at *A* på ein eller anna måte må komma seg frå der han er i utgangspunktet før han ϕ -ar eller har bestemt seg for å ϕ av *G*, til der han er i det han ϕ -ar eller har ϕ -a på grunn av *G*. Sagt på ein anna måte, korleis skal aktøren komma seg frå det at han ikkje er motivert av *G*, til at han er motivert av *G*. For Bernard Williams so må det vera slik at *G* ikkje kan vera ein grunn for *A* til å ϕ med mindre det å utføra ϕ tener eit allereie eksisterande motiv i *A*.

Bernard Williams argumenterer for at alle grunnar er interne på den måten han skildrar det i artikkelen "Internal And External Reasons". Han følgjer denne argumentasjonen vidare opp i dei seinare artiklane "Internal Reasons and the Obscurity of Blame"³⁹ og i "Replies" i boka *World, Mind and Ethics*⁴⁰. Det som er hovudpåstanden i Williams sin argumentasjon er at formuleringa 'A har ein grunn til å ϕ berre dersom dette tener noko i A sitt allereie eksisterande motivasjonelle sett *S*', uttrykkjer i det minste ein nødvendig føresetnad for korleis setninga 'A har ein grunn til å ϕ ' kan vera sann. Men dette er ikkje det same som å seia at internalisme om grunnar betyr at det ein har grunn til å gjera er det ein til ei kvar tid er disponert til å gjera. Om dette hadde vore tilfelle ville internalisme om grunnar, slik det er formulert over, vore alt for smal. Ei utsegn som 'A har ein grunn til å ϕ ' har normativ kraft også for internalisten. Men i tillegg til denne normative krafta, må det for internalisten vera mogleg å finna det Williams kallar for "'a sound deliberativ route' from the agent's *S* to his ϕ -ing." (mi utheving)⁴¹

Det er to omgrep som er essensielle når vi skal forstå Williams si utgreiing om kva det vil seia at ein aktør har ein grunn til handling. Det eine er tanken om eit motivasjonelt sett '*S*', og det andre er tanken om ei 'sound deliberative route', ein fornuftig/gyldig deliberativ veg. Vidare skal denne gyldige deliberative vegen gå frå aktøren sitt '*S*' til handlinga. For at ein aktør skal kunna sei at han har ein grunn *G* til noko, so må *G* starta i aktøren sitt '*S*' og følgje denne gyldige deliberative vegen fram til handlinga ϕ . Berre slik kan *A* ha ein grunn til å ϕ .

³⁹ Williams, 1995. "Internal reasons and the obscurity of blame" i *Making sense of humanity and othe philosophical papers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. S 35 – 45.

⁴⁰ Williams, Bernard 1995b. "Replies" i i red. J. E. J. Altham og Ross Harrison *World, Mind and Ethics*,. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. Kap 10.

⁴¹ Williams, 1995. S 36.

Aktøren sitt 'S' er eit sett med subjektive motivasjonar som ein aktør til ei kvar tid har, og som etter den internalistisk modellen all motivasjon må ta utgangspunkt i. Den enklaste måten å skildra ein aktør sitt 'S' på er å tenka det som eit sett med mål, og so sjå på grunnane som middel til å oppnå desse måla, i takt med Hume sin teori om motivasjon. Men Williams sin tanke om eit motivasjonelt sett er breiare og meir omfattande enn som so. Williams skriv:

"Basically, and by definition, any modell for the internal interpretation must display a relativity of the reason statement to the agent's *subjective motivational set*, which I shall call the agent's *S*. [...] I have discussed *S* primarily in terms of desires, and this term can be used, formally, for all elements in *S*. But this terminology may make one forget that *S* can contain such things as dispositions of evaluation, patterns of emotional reaction, personal loyalties, and various projects, as they may be abstractly called, embodying the commitments of the agent"⁴²

Vidare har vi tanken om ein 'sound deliberative route'. Dette er "vegen" ein må finna mellom eit element frå aktøren sitt 'S', som leier ein fram til å utføra handlinga φ. Det å finna denne vegen er ein deliberativ prosess, rett og slett ein praktisk refleksjon frå aktøren si side. Dette innber ikkje berre å finna middel-mål samanhengar mellom grunnar til handling og motiv i aktøren, men ein brei praktisk refleksjon over kva ein har grunn til å gjera. Williams:

"But there are much wider possibilities for deliberation, such as: [...] finding constitutive solutions, such as deciding what would make for an entertaining evening, granted that one wants entertainment."⁴³

Det må altså finnast ein veg som går frå aktøren sitt 'S', via deliberering til aktøren si utføring av den handlinga som grunnen er ein grunn til. Eit mykje brukt døme, som Williams

⁴² Ibid, s 102 og 105.

⁴³ Williams, 1981. S 104.

sjølv også brukar⁴⁴, er: ein aktør har ein grunn til å drikka eit glas gin og tonic fordi aktøren har ein tyrst han gjerne vil stilla, og har dermed lyst på ein gin tonic. Dette motivet tener han ved å drikka eit glas gin og tonic. Men dersom glaset, utan at aktøren veit om det, ikkje inneheld gin og tonic, men bensin, har aktøren då ein grunn til å drikka det som er i glaset? Eksternalistar håpar kanskje her å scora eit lett poeng mot internalistar, idet dei kan hevda at jamfør internalismen so får aktøren her ein grunn til å drikka eit glas bensin. Dette fordi aktøren, som vi antek *trur* at innhaldet i glaset er gin og tonic, tener eit motiv ved å gjera dette, nemleg å få stilt sin tyrst. Dette medfører at aktøren dermed er irrasjonell, sidan rasjonalitet inneber å gjera det ein har grunn til, og det kan det vanskeleg finnast nokon grunn til å drikka bensin.

Men dette følgjer ikkje av internalismen. Dersom aktøren si feilaktige oppfatning av at det var gin og tonic han hadde framføre seg, saman med at han har eit motiv han tener ved å drikka ein slik, hadde gitt han ein grunn til å drikka innhaldet i glaset, so ville dette betydd at internalisme om grunnar berre hadde vore ute etter gi ei forklaring på kvifor aktøren gjorde som han gjorde. Men internalisme om grunnar er også ute etter å seia noko om ein aktør si rasjonalitet og Williams skriv:

” So I think we should rather say: (ii) A member of *S*, *D*, will not give
A a reason for ϕ -ing if either the existence of *D* is dependent on false
belief, or A’s belief in the relevance of ϕ -ing to the satisfaction of *D* is
false.”⁴⁵

Som vi såg var aktøren i dømet si oppfatning av at det var gin og tonic som var i glaset ei usann oppfating, og motivet, *D*, at han har lyst å drikka det som er i glaset, si eksistens er betinga på denne usanne oppfatninga. Motiviet *D* gjev dermed ikkje aktøren nokon grunn til å drikka det som er i glaset. Den internalistiske tolkinga av kva det vil seia å handla av ein grunn vert dermed at A har ein grunn til å ϕ dersom A ved å gjera ϕ tener eit motiv frå sitt ’S’, eller, dersom A hadde visst alle relevante fakta og deliberert rett so ville A blitt motivert til å gjera ϕ .

Det er altso eit viktig poeng for internalisten at omgrepet ’a sound deliberative route’ er slik at det opnar for at ein aktør sitt ’S’ kan korrigrast med henblikk på fakta og

⁴⁴ Ibid, s 102 og Williams, 1995, s 36.

⁴⁵ Williams, 1981. S103.

refleksjon. Dette er i følge Williams eit opplagt poeng, i og med at "any rational deliberative agent has in his S a general interest in being factually and rationally correctly informed."⁴⁶ Internalisten kan dermed heile tida ved hjelp av rasjonell prosedyre korrigera sitt 'S' for å unngå at grunnar skal til handling skal oppstå som følge av feilinformasjon eller av feilaktig refleksjon/beliberering.

Det inngår og i denne deliberative prosessen at aktøren kan bruka si førestillingsevne som eit ledd i å finna ei slik sound deliberative route til frå sitt 'S' til det å utføra ϕ . Vidare vil denne prosessen medføra at aktøren kan oppdaga nye samanhengar . Med det kan aktøren oppdaga at han har mange grunnar, under den internalistiske tolkinga av grunnar, som han ikkje var klar over at han hadde før han starta den deliberative prosessen. Omvendt kan ein slik prosess også oppdaga feilaktige oppfatningar og samanhengar som syner seg å ikkje holda stikk, og med det syna aktøren at det er grunnar han trudde han hadde som eigentleg ikkje hadde i det heile. I og med dette kan det verka som om internalisten kan finna i sitt 'S' alt som ein eksternalist er ute etter, sidan dette heile tida kan justerast. Men då må ein hugsa på eit av dei grunnleggande poenga for den internalistiske tolkinga, nemleg at denne reflektive prosessen som leier aktøren fram til ein konklusjon om at han har grunn til å ϕ alltid må utgå frå og vera kontrollert av element i aktøren sitt 'S'. Williams skriv:

"A clear example of practical reasoning is that the leading to the conclusion that one has reason to ϕ because ϕ -ing would be the most convenient, economical, pleasant etc. way of satisfying some element in *S*, and this is of course *controlled* by other elements in *S*, if not in a very clear and determinate way."⁴⁷ (mi utheving)

Williams si meinig med "not a very clear an determinate way," er den breie delibereringsprosessen som kan medføra at aktøren kan oppdaga nye grunnar eller grunnar han ikkje visste ha hadde, i tråd med "(iv) internal reason statements can be discovered in deliberative reasoning."⁴⁸ Men hovudpoenget med det førre sitatet er at den deliberative prosessen er kontrollert av element som er i aktøren sitt 'S', det vil seia av element som allereie er ein del av aktøren sin motivasjon. Dermed kan ikkje kva som helst innlemmast i

⁴⁶ Williams, 1995. S 37.

⁴⁷ Williams, 1981. S 104.

⁴⁸ Ibid, s 104.

aktøren sitt 'S'.

Kvifor er Williams so oppteken av at denne deliberative prosessen må ta utgangspunkt i og kontrollerast av element i aktøren sitt 'S'? Det er fordi Williams gjerne vil at grunnar skal kunna forklara ein aktør si handling. Og skal ein forklara ein aktør si handling, må ein nødvendigvis seia at aktøren som utfører ei handling har ein eigarskap til denne handlinga. Dermed vert det naturleg å seia at motivet som forklarar handlinga må vera å finna i aktøren sjølv, og difor må motivet vera å finna i den aktuelle aktøren sitt motivasjonelle sett. Internalismen legg altso ein restriksjon på kva som kan vera ein grunn for ein aktør. Denne restriksjonen er, som vi har sett, ein forklaringsmessig eller ein eksplanatorisk restriksjon. Noko kan ikkje vera ein grunn for ein aktør med mindre denne grunnen kan forklara kvifor aktøren handla som han gjorde, og det einaste som kan forklara korleis ein aktør handlar er aktøren sine motivasjonar, og dei er å finna i aktøren sitt 'S'.

For eksternalisten, på si side, behøver ikkje ein grunn vera betinga av kva for motivasjonell tilstand aktøren er i. I og med dette framstår det for Williams som noko av eit mysterium på kva måte ein kan seia at ein aktør handlar av ein ekstern grunn. Kva er det eigentleg ein aktør handlar av, når han handlar av ein påstått ekstern grunn? Eksternalisten får i følge Williams problem når han skal forklara kvifor ein aktør handlar på ein gitt måte:

"The whole point of external reason statements is that they can be true independently of the agent's motivations. But nothing can explain an agent's (intentional) actions except something that motivates him so to act."⁴⁹

Internalisten si forklaring på korleis aktøren kjem seg frå 'A har ein grunn til å ϕ ', til 'A har gjort ϕ på grunn av G', er altso at han har teke utgangspunkt i eit eller anna element som han allereie har som ein del av sitt 'S' som han tener ved å utføra den handlinga som grunnen er ein grunntil. Han har so, via ein brei deliberativ prosess, funne a sound deliberative route frå sitt 'S', til det å gjera ϕ . Berre på ein slik måte kan G for A vera ein grunn til å ϕ . Det ein under den internalistiske tolking har grunn til å gjera er altso det ein kjem fram til, at ein brei praktisk refleksjon frå dei motivasjonar ein allereie har, at ein har grunn til å gjera. Den praktiske refleksjonen eller delibereringsprosessen er altso ein

⁴⁹ Williams, 1981. S 107.

avgjerande del av den internalistiske tolkinga av kva som kan vera ei grunn til handling. Det er denne delibereringsprosessen som gjev grunnen effekt so og seia.

Men i følgje Williams er det berre fakta og refleksjon som på denne måten kan justera ein aktør sitt 'S'. Moralske betraktningar og betraktningar frå klokskap, kan i følgje Williams ikkje utanfrå innlemmast i ein aktør sitt 'S', og kan berre bidra til interne grunnar i den grad dei allereie er ein del av ein aktør sitt 'S':

"The internalist proposal sticks with its Humean origins to the extent of making correction of fact and reasoning part of the notion of 'a sound deliberative route to his act' but not, from outside, prudential and moral considerations."⁵⁰

For Williams må det altso vera slik at grunnar som stammar frå moralske betraktningar eller frå klokskap er, i tråd med den internalistiske tanken, betinga av at desse betraktningane allereie er i aktøren sitt S. Berre slik kan desse vera involvert i det aktøren har grunn til å gjera:

"To the extent that the agent already has prudential or moral considerations in his S, of course, they will be involved in what he has reason to do. They will contribute to an internal reason."⁵¹

Det kan dermed sjå ut til at til dømes etiske grunnar berre er grunnar for dei som har som ein del av sitt 'S' motiv som etiske betraktningar.

For Williams er det altso slik at setninga 'A har ein grunn å ϕ ' berre kan vera sann under den internalistiske tolkinga, som tilseier at A ved å gjera ϕ må tena eit motiv som utgår frå sitt 'S'. Dette fordi ein grunn må kunna forklara kvifor ein aktør handla på ein bestemt måte, og det einaste som kan forklara dette er i følgje Williams noko som må finnast i aktøren sitt 'S'. Det at 'A har ein grunn til å ϕ ' og 'A gjorde ϕ på grunn av G' er sant, er altso betinga av at G utgår frå A sitt 'S'. Dersom G ikkje gjer det, so er ikkje G ein grunn for A til å ϕ . Williams si forklaring av korleis ein aktør kan handla av ein grunn er i so måte humeansk.

⁵⁰ Ibid. S 37.

⁵¹ Ibid. S 37.

4.1.4 Argument mot eksternalisme

Det er i følge Williams eit viktig spørsmål som frå eksternalisthald ikkje har blitt besvart. Dette spørsmålet er når kan vi eigentleg vita at ein aktør har ein ekstern grunn. Når er det på sin plass å seia om ein aktør at han har ein ekstern grunn til handling? Williams nyttar eit døme med ein stusseleg mannsperson som ikkje ser nokon grunn til å behandla kona si fint.⁵² Denne mannen har ingenting i sitt 'S' som gjev han nokon grunn til å behandla kona si fint. Det eksternalisten her vil seia om denne mannen er at han har ein ekstern grunn til å vera grei med kona si, og at han har denne grunnen uavhengig av kva han har eller ikkje har i sitt 'S'. Vidare vil eksternalisten hevda at denne mannen ikkje er mottakeleg eller sensitiv overfor dei grunnar som burde motivera han, og at han dermed er irrasjonell.

Men dette er berre ein av dei mange tinga ein kan seia om denne mannen. Andre ting ein kan seia om han er at han er utakksam, omsynslaus, brutal, egoistisk, sexistisk, ekkel, ein dritsekk og so bortetter. Det den eksternalistiske tolkinga av kva det vil seia at nokon har ein grunn til noko ikkje seier noko om, eller ikkje er spesielt tydeleg på, er kva det er som er skilnaden mellom det å seia at denne mannen har grunn til å handla annleis, og det å seia nokre av dei andre tinga ein kan seia om denne mannen. Kva er det som gjer det meir på sin plass å seia om denne mannen at han har ein grunn til å vera greiare med kona si, enn det er å seia om han at han er kva som helst av desse andre tinga? Dette har eksternalisten, i følge Williams ikkje gitt noko svar på, i alle fall ikkje eit tydeleg eit. Williams hevdar dermed at han rett og slett ikkje veit kva som eigentleg meinast med ein ekstern grunn.

4.1.5 Kritikk av Williams sin internalisme

Blant dei som har argumentert mot Bernard Williams sin påstand om at alle grunnar er interne på den måten han skildrar det i mellom anna "Internal and external reasons", finn vi John McDowell. I artikkelen "Might there be external reasons?"⁵³ stiller McDowell spørsmål til eitt av premissa Williams legg til grunn for korleis ein kan seia at ein aktør har ein grunn til noko. Vidare meiner McDowell at Williams sin skepsis til grunnar forstått under den eksterne tolkinga, kan medføre at etiske grunnar berre er grunnar for dei aktørar som har dei som grunnar under den interne tolkinga. Med andre ord, at aktørar kan enda opp med å ikkje verta påverka av etiske grunnar, eller at etiske grunnar ikkje er grunnar for dei.

McDowell vender fokuset mot overgangen frå det å ikkje vera motivert av ein påstått

⁵² Williams, 1995. S39 – 40.

⁵³ McDowell, John. "Might there be external reasons?" i red. J. E. J. Altham og Ross Harrison *World, Mind and Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. Kap 5.

ekstern grunn til det å vera motivert av ein slik. I følgje Williams er eksternalisten på dette punktet nøydd til å hevda at for at aktøren på denne måten skal kunna gå frå å ikkje vera motivert til å bli motivert, so må: "the agent acquire the motivation *because* he comes to believe the reason statement, and that he should do the latter, because, in some way, he is considering the matter aright."⁵⁴ I følgje eksternalismen er det, som vi hugsar, ikkje nødvendig at for at noko skal vera ein grunn for ein aktør, at det å utføra handlinga som grunnen er ein grunn til skal tena eit allereie eksisterande motiv i aktøren sitt 'S'.

Motivasjonen som eksternalisten treng for å komma seg frå å ikkje vera motivert av grunnen til at han er motivert må altso komma frå ein annan plass enn aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Dersom dei kom frå aktøren sine motivasjonar, ville det vera ein intern grunn og vi er like langt.

For å kunna forklara korleis aktøren kan verta motivert treng eksternalisten difor, i tillegg til den eksterne grunnen, eit samband mellom denne eksterne grunnen og aktøren sin motivasjon. Dette sambandet må i følgje Williams vera: "[...]some psychological link; and that psychological link would seem to be belief. A's believing an external reason statement about himself might help to explain his action."⁵⁵ I og med dette kan Williams påpeika at eksternalisten er nøydd til å gå med på at aktøren, i det han trur på den eksterne påstanden om ein grunn (the external reason statement), vert motivert av dette åleine, og ikkje av noko som tek utgangspunkt i dei eksisterande motivasjonane aktøren allereie har. Dermed kan Williams banka heim eit humeansk poeng mot eksternalisten sidan dette, som Mcdowell seier det, "represent the external reason theorist as committed to returning an affirmative answer to Hume's question, whether reason alone can give rise to a motivation."⁵⁶ I følgje Williams må eksternalisten syna at motivasjon kan oppstå på grunnlag av rasjonell refleksjon, det vil seia på grunnlag av fornufta åleine, noko som i følgje Hume ikkje er mogleg. Dermed er grunnar forstått under den eksternalistiske tolkinga ikkje mogleg heller.

Det er denne antakinga Mcdowell angrip i sin kritikk av Williams. Mcdowell vil syna at det faktisk *er* mogleg for ein aktør å verta motivert av ein ekstern grunn utan at denne motivasjonen *nødvendigvis* startar i aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, og at overgangen frå å ikkje vera motivert til å vera motivert kan effektuerast av noko som er ikkje-rasjonelt, altso ikkje nødvendigvis eit resultat av rasjonell refleksjon.

⁵⁴ Williams, 1981. S 109.

⁵⁵ Ibid, s 107.

⁵⁶ Mcdowell, 1995. S 71.

Mcdowell må altso syna korleis ein aktør går frå å ikkje vera motivert til å bli motivert av ein ekstern grunn. Aktøren må verta motivert ved at han byrjar å tru på at han har ein ekstern grunn, eller som Williams sa lenger oppe ”considering the matter aright”. Mcdowell må vidare syna at påstanden om ein ekstern grunn ’A har ein grunn til å ϕ ’ kan vera sann gjennom heile overgangen frå aktøren som ikkje motivert, til aktøren som motivert av denne eksterne grunnen. Dette følgjer av hypotesa om eksterne grunnar, nemleg at dei kan vera grunnar for ein aktør uavhengig av dei allereie eksisterande motivasjonane aktøren måtte ha. Under den internalistiske tolkinga, på si side, vert ein grunn fyrst sann, forstått som at det vert ein grunn for aktøren, når aktøren via ein brei praktisk deliberativ prosess med utgangspunkt i aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar har konkludert med at å utføra den aktuelle handlinga tener eit slikt allereie eksisterande motiv. Den deliberative prosessen effektuerer altso grunnen for aktøren.

Det er her Mcdowell stiller sitt spørsmål: kvifor skal det vera slik at ein aktør er nøydd til å komma seg over frå å ikkje vera motivert til å bli motivert av grunnen, via denne rasjonelle deliberative prosessen?

I Williams sitt argument må aktøren for å komma til å tru på den eksterne grunnen gjennomgå ein prosedyre som involverer refleksjon og argumentasjon, det vil seia at fornufta må effektuera grunnen. Mcdowell, på si side, hevdar at det ikkje nødvendigvis må vera ein deliberativ prosess som på denne måten effektuerer grunnen:

”[...] all that the external reason theorist needs at this point in the argument – this is quite clear from the rephrasing of it in my last paragraph - is that *in* coming to believe the reason statement, the agent is coming to consider the matter aright. This leaves it quite open how the transition is effected.”⁵⁷

Det kan altso vera fleire måtar å komma fram til at ting må vera (consider the matter aright), måtar som ikkje nødvendigvis er eit resultat av ein deliberativ prosess eller andre former for rasjonell refleksjon. Det Mcdowell her meiner er tileigning/tilpassing, *conversion*, at ein

⁵⁷ Ibid, s 73.

tileignar seg måtar å sjå ting som rette eller korrekt som følgje av til dømes måten ein er oppdregen på. McDowell skriv:

”If we think of ethical upbringing in a roughly Aristotelian way, as a process of habituation into suitably related modes of thought,[...] a way of seeing things and of a collection of motivational directions or practical concerns,[...] And if the upbringing is has gone as it should, we shall want to say that way of seeing things – the upshot if you like, of a moulding of the agent’s subjectivity – involves considering them aright, [...]”⁵⁸

Er ein oppdregen på ein god måte, ein etisk måte om du vil, so vil ein altso ha utvikla eit blikk for situasjonar og ein er dermed open for å sjå at ting kan vera rette:

”Here talking of having been properly brought up and talking of considering things aright are two ways of of giving expression to the same assessment: one that would be up for justification by ethical arumnet.”⁵⁹

På ein slik måte ser McDowell føre seg at ein aktør kan komma seg frå å ikkje vera motivert at ein grunn til å verta motivert av ein grunn. Det vil seia at aktøren trur på grunnen eller anser den for å vera rett, på ein måte som ikkje er effektuert av at aktøren oppdagar ein ekstern grunn som følgje av praktisk refleksjon med utgangspunkt i dei motivasjonar han allereie hadde. Dermed kan ein seia at ein har oppnådd ny motivasjon, utan at denne stammar frå aktøren sitt ’S’ i samspel med ein deliberativ prosess. For McDowell må vera slik at overgangen frå å ikkje vera motivert til å verta motivert er ein overgang *til* å reflektera korrekt, ikkje ein overgang som vert effektuert av denne korrekte reflekteringa. Det som effektuerer denne overgangen kan vera noko ikkje-rasjonelt, som til dømes tileigning.⁶⁰

McDowell kritiserer altso Williams sitt grunnleggande premiss i argumentet for kvifor alle grunnar til handling må vera interne på den måten som er skildra over. Dette er premisset

⁵⁸ Ibid, s 73.

⁵⁹ Ibid, s 73.

⁶⁰ Ibid, s 78.

at berre dei grunnar som er effektuerte av ein rasjonell refleksjon som leier frå aktøren sitt 'S' og fram mot at aktøren ser på grunnen som rett eller korrekt, *considers the matter aright*, er grunnar til handling for ein aktør. Ved å anta dette premisset, framtingar Williams i følgje Mcdowell at ein må velgja mellom den interne tolkinga av 'A har ein grunn til ϕ ', der denne refleksjonen eller delibereringa tek utgangspunkt i aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, eller ein må velgja den eksterne tolkinga som, som følgje av premisset i argumentet, må medføra at ein dermed må seia at ein aktør handlar av ein grunn basert på noko som tek utgangspunkt i refleksjon eller deliberering åleine, noko Hume har synt at er lite plausibelt. Dette premisset skuggar i følgje Mcdowell over moglegheita for at ein aktør kan verta motivert av ein grunn, som ikkje er betinga av rasjonell deliberering, men ikkje-rasjonelle endringar som tileigning, som følgje av at ein har ein god oppseding. Dermed meiner Mcdowell å ha synt at ikkje alle grunnar må effektuerast av rasjonell delibereing frå ein aktør sitt 'S', og dermed at ikkje alle grunnar treng vera interne på den måten Williams påstår.

4.1.6 Parfit og non-reduksjonisme

Derek Parfit har og kome med kritikk av internalisme om grunnar slik Williams framstiller den. Dette spesielt i essayet "Reasons and motivations" (med John Broome)⁶¹ der Parfit hevdar at alle (normative) grunnar er eksterne. Det som er hovudpoenget for Parfit i dette essayet er ikkje skiljet mellom internalisme og eksternalisme om grunnar, men mellom reduktive og non-reduktive teoriar. Parfit sjølv forsvarar i dette essayet ein posisjon han kallar for non-reduktiv normativ realisme. Denne posisjonen inneber at normative påstandar ikkje kan reduserast til empiriske påstandar, og at normative påstandar kan vera sanne påstandar. For Parfit er det slik at det som gjev oss grunnar til handling ikkje kan vera betinga av ønske eller drifter, slik som til slutt vil vera tilfelle for internalismen. Sidan internalismen er avhengig av å finna dette elementet frå 'S' er kjelda til grunnar for internalisten alltid til sist noko empirisk, nemleg eitt eller anna faktum om aktøren sin psykologi.

Parfit sin påstand er vidare at dersom internalismen skal kunna vera om normative grunnar, so må den ha ei non-reduktiv form. Dette betyr for internalismen at den normative påstanden (R) 'vi har ein grunn til å gjera noko' ikkje kan vera sann med mindre den empiriske påstanden (M) 'om vi delibererte over fakta på ein prosedyralt rasjonell måte, so ville vi blitt motivert til å gjera denne tingen' også er sann. Men sidan det er snakk om ein

⁶¹ Parfit, 1997.

non-reduktiv internalisme, er ikkje (R) *det same som* (M). (R) kan altso ikkje kan reduserst til (M). Parfit skriv: ”*Non-reductive*: The fact reported by (R) and (M) are very different. While (M) is psychological, (R) is an irreducibly normative truth.”⁶²

Ein som er analytisk reduktiv internalist, på si side, vil meina at når ein seier (R) so meiner ein (M). Dermed, dersom (M) er usann, altso at aktøren etter deliberering ikkje er motivert av grunnen, so vil også (R) vera usann, noko som også er heile poenget til Williams i hans argumentasjon for internalisme om grunnar.

Er ein derimot non-reduktiv internalist, det vil seia at sjølv om sanninga til (R) er heilt betinga av sanninga til (M), so vil ein framleis forstå kva (R) kan vera for noko, til dømes det at det er ein grunn til noko. Men sjølv om dei kan forstå kva (R) kan vera, vil ein non-reduktiv internalist framleis benekta at (R) kan vera sann dersom (M) ikkje er det. Parfit hevdar at dersom internalisme skal kunna vera om normative grunnar, so må den vera ei form for non-reduktiv internalisme.

Væpna med denne skilnaden mellom to former for internalisme, reduktiv analytisk internalisme og non-reduktiv normativ internalisme, kan Parfit no kommentera på Williams sin påstand om at det eigentleg er heilt umogleg å vita kva som er ein ekstern grunn, sidan det er so mange andre ting ein også kan seia om ein aktør som feilar i å respondera på ein påstått ekstern grunn, jamfør Williams sitt døme med personen som ikkje ser nokon grunn til å behandla kona si fint. Dersom vi seier at (R1) ’mannen har grunn til å behandla kona si fint’, og med det meiner det same som (M1) ’om han delibererer rasjonelt over fakta, so vil han verta motivert til å behandla kona si fint’, so er vi analytisk reduktive internalistar. Det er denne varianten av internalisme Parfit antek at Williams forsvarar.⁶³ I so fall er det ikkje overraskande at Williams anser det som umogleg å seia kva ein ekstern grunn (R1) kan vera for noko, når ein veit at (M1) er usant og at (M1) er det same som (R1). Ein non-reduktiv internalist, sjølv om han vil benekta at (R1) ’mannen har grunn til å behandla kona si fint’ sidan (M1) er usann, vil i det minste kunna forstå at han har grunn til å behandla kona si betre, sidan (M1) ikkje kan reduserast til (R1) i følgje eit slik syn. Dette fordi at sjølv om påstandar om kva ein har grunn til ikkje kan vera sanne utan at noko ved aktøren sin motivasjon er sant, so betyr ikkje dette for ein non-reduktiv internalist at påstandar om ein grunn *betyr* det same som påstandar om ein aktør sine motivasjonar.

Kvifor er det so slik at berre non-reduktiv og ikkje analytisk reduktiv internalisme kan

⁶² Ibid, s108.

⁶³ Ibid, s110.

seia noko om grunnar? Det er i følgje Parfit fordi at om ein spør etter kva ein aktør har grunn til, eller mest grunn til å gjera, so vil svaret vera noko som talar for den aktuelle handlinga, det vil seia noko vi bør gjera. Begrep som 'talar for', '(normativ)grunn' og 'bør' er normative konsept som i følgje Parfit: "[...] cannot be explained in non-normative terms. [...]"⁶⁴ Normative concepts form a fundamental category – like, say, temporal or logical concepts."⁶⁴ Det er i følgje Parfit ikkje konseptuelt mogleg å forklara eit normativt konsept som grunnar ved hjelp av empiriske konsept.

Men Parfit forkastar også internalisme i den non-reduktive varianten. Den non-reduktive varianten av internalisme hevdar nemleg også at alle grunnar er betinga av eit empirisk motivasjonelt faktum. Men sjølv om alle grunnar i so måte kjem frå fakta om vår motivasjon, so kan ikkje det at vi har ein slik normativ grunn bestå av eller vera det same som dette motivasjonelle faktumet. For internalistane medfører dette at dei vert nøydde til å hevda at når slike motivasjonelle faktum er sanne, so må det samstundes vera noko anna som også er sant, nemleg at vi har ein grunn til å gjera noko. Difor har dei i følgje Parfit gått med på ei form for ikkje-reduserbar normativ sanning: nemleg at vi har ein grunn til noko. Dermed har dei ikkje grunn til å benekta at det kan finnast andre ikkje-reduserbare normative sanningar, slik som til dømes sanningar om kva som er verdt å oppnå eller å unngå for ein person. Dermed er det for Parfit like plausibelt at det kan finnast ting som det er verdt å oppnå, og at fakta om desse tinga gjev oss grunnar til å villa oppnå desse tinga.⁶⁵ Desse grunnane vil ikkje vera avhengige av at noko skal vera sant om vår motivasjonelle tilstand for at ein skal kunna seia at dei er grunnar til noko for ein aktør.

Derek Parfit meiner altso at for ein som er eksternalist om grunnar, so vil det at ein aktør har ein grunn til å gjera noko medføra at: "(E) if we knew the relevant facts, and were fully *substantively* rational, we would be motivated to do this thing."⁶⁶ Å vera substansielt rasjonell betyr at det finst enkelte ting som ein bryr seg om, ting som vert peikt ut av normative sanningar. Slike ting kan vera det å bry seg om si eiga velvera, eller andre ting som det er verdt å bry seg om. I dømet med aktøren som ikkje finn spor av motivasjon i sitt 'S' til å ta medisiner som vil vera bra for helsa hans, og dermed hans eiga velvære, ville denne aktøren i følgje eksternalistisk tankegang blitt motivert til å ta medisinen dersom han hadde vore substansielt rasjonell, jamfør (E) ovanfor. For ein som er internalist om grunnar, vil det

⁶⁴ Ibid, s 122.

⁶⁵ Ibid, s 129 -130.

⁶⁶ Ibid, s 101.

vera slik at det at ein aktør har ein grunn til å gjera noko ikkje kan vera sant med mindre det også er sant at: "(M) if we knew the relevant facts, and deliberated in a way that was *procedurally* rational, we would be motivated to do this thing."⁶⁷ For internalisten er det altså slik at delibereringa frå 'S' er underlagt visse rasjonelle reglar for korleis denne delibereringa skal gå føre seg, men dei stiller ikkje noko krav til kva det er verdt å ha i sitt 'S', slik som til dømes det å bry seg om si eiga velvære. Eksternalisten sine grunnar stammar i so måte frå normative påstandar om kva som er verdt å gjera eller å oppnå, og ut i frå det igjen kva for motivasjonar vi bør ha.

Parfit sitt argument mot internalisme om grunnar er altså rimeleg rett fram. Det som ligg til grunn for argumentet er at ein ikkje kan redusera normative påstandar til empiriske påstandar om kva som går føre seg i det motivasjonelle systemet til ein aktør. Dermed kan ikkje normative grunnar vera interne, slik som Williams skildrar det, sidan dette inneber at dei normative grunnane må ha sitt utgangspunkt nettopp i aktøren sitt motivasjonelle system. I følge Parfit er alle internalistiske teoriar om grunnar til sist baserte på drifter og ønske⁶⁸, og dermed kan ikkje dette vera den rette forklaringa på korleis ein kan handla av normative grunnar, sidan normative påstandar ikkje kan reduserast til empiriske påstandar om aktøren sine motivasjonar. Sidan alle internalistiske teoriar om grunnar i følge Parfit er baserte på drifter og ønske, må dei også vera humeanske på eitt eller anna nivå. Parfit sitt argument verkar altså for å vera det motsette av det Hume meiner når han seier at ein normativ eller moralsk dom ikkje kan fellast på grunnlag av deskriptive slutningar om kva som føreligg, slik vi såg det forklart i del 3.1 lenger oppe. Parfit har i so måte rappa sverdet frå Hume sine hender og planta det rett inn i det naturalistiske hjartet hans.

Har Parfit her gjendrive internalisme om grunnar? Eg vil seia at han har gitt eit plausibelt argument for at alle grunnar ikkje treng vera internalistiske på den måten som Williams skildrar det, nemleg at noko ikkje kan vera ein grunn for ein aktør med mindre den vert effektuert av ei deliberering som startar i aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Dersom det å syna at ikkje alle grunnar treng vera internalistiske i williamsk forstand er det same som å gjendriva internalisme om grunnar, so vil eg seia at Parfit har gjendrive internalisme om grunnar. Men eg vil ikkje seia at Parfit har vist at *alle* grunnar er eksterne, forstått som at alle grunnar motiverer uavhengig av kva som er sant om aktøren sine mentale tilstandar. Eg antek han meiner dette når han seier: "I shall now begin to suggest

⁶⁷ Ibid, s 101.

⁶⁸ Ibid, s 128.

why, as I believe, we should be non-reductive normative realists, and should regard all reasons as external.”⁶⁹ I so måte meiner eg at Parfit ikkje har synt at internalisme om grunnar er motbevist på alle nivå.

Det har blitt påpeikt av Jonathan Dancy at vi kan anta ei form for internalisme som er svakare enn den Parfit skildrar. Denne svakare utgåva av internalisme tillet ein å forkasta den underliggende humeanske tanken om at noko ikkje er ein grunn til handling med mindre den er grunna i aktøren sine drifter eller ønske.⁷⁰ Denne svakare forma for internalisme tilseier at det vi har grunn til å gjera på ein eller anna måte er relatert til våre motivasjonar, men ikkje på ein slik måte at grunnen *er* mentale tilstandar i aktøren eller fakta om aktøren sine motivasjonar. Dancy skriv:

”There is, then, a possible version of internalism that is weaker than the one that Parfit is expressing here, [...] It [the weaker version of internalism] requires that any reason mesh in a certain way with the motivation of the agent for whom it is a reason, without demanding that such motivation create generate or be the source of the reason.”⁷¹ (mi innskyting)

Det Dancy her verkar for å seia er at grunnar ikkje er betinga av at dei tek utgangspunkt i aktøren sitt 'S' slik Williams vil hevda, men at det framleis må vera rom for aktøren sine mentale tilstandar, motivasjonar og liknande, når ein skal forklara korleis ein grunn kan motivera ein aktør. Eg vil koma attende til Dancy lenger nede.

4.1.7 I den grad aktøren er rasjonell

Christine Korsgaard kjem og med ein kritikk av Williams sin internalisme om grunnar, om enn frå eit litt anna perspektiv enn McDowell og Parfit. I essayet ”Skepticism about practical reason” introduserer Korsgaard omgrepet *internalism requirement*, internalismekravet, om praktiske grunnar.⁷² Dette går ut på at praktiske grunnar må vera i stand til å motivera ein rasjonell aktør til handling. Det er altså ein restriksjon på kva som kan seiast å vera ein

⁶⁹ Ibid, s 109.

⁷⁰ Dancy, 2000. S 17 – 19.

⁷¹ Ibid, s 19.

⁷² Korsgaard, Christine M. ”Skepticism about practical reason” i *Creating the Kingdom of Ends*. Cambridge: Cambridge University Press 1996. S 117.

praktisk grunn. Dette er for so vidt den same restriksjonen som Williams legg på kva det er som kan vera ein grunn til handling for ein aktør i so måte at ei grunn er betinga av at den tener eit motiv i aktøren sitt allereie eksisterande motivasjonelle system. Korsgaard sitt poeng i dette essayet er at ei mistolking av dette internalismekravet medfører ein skeptisisme i høve til vår praktiske rasjonalitet, alto so vår evne til å vera sensitive overfor dei grunnar som er tilgjengelege for oss som rasjonelle aktørar.

For Hume, har vi sett, er det slik at praktiske grunnar motiverer fordi dei er drifter som er guida av middel-mål rasjonalitet, noko som i følge Hume også er det einaste rasjonaliteten vår kan ha ei meinig om. For Williams, til liks med Hume, er det slik at om praktiske grunnar skal oppfylle eit internalismekrav, so må dei ha sitt utgangspunkt i aktøren sine drifter og motivasjonar. Men til skilnad frå Hume utvidar Williams rasjonaliteten sitt mandat til ikkje berre å kunna meina noko om middel til mål, men også fungera på ein breiare måte slik som det framgår av omgrepet *a sound deliberative route* skildra lenger oppe. Hovudpoenget i essayet til Korsgaard er alto so ikkje å gje ein kritikk av Williams sin internalisme, men heller å seia noko om i kva grad skeptisisme til vår praktiske rasjonalitet er rettferdiggjort.

Vi såg at Williams legg ein restriksjon på kva for grunnar som kan motivera ein aktør, nemleg at berre dei grunnar han kallar for interne. Sidan det berre er interne grunnar som kan motivera ein aktør til handling, er det difor også berre interne grunnar som kan forklara ei handling, og dermed berre slike grunnar som kan seiast å vera grunnar i det heile om vi skal følge Williams internalisme. Korsgaard på si side hevdar derimot at denne restriksjonen ikkje er ein restriksjon på kva som kan vera ein grunn til handling, men heller ein restriksjon på kven som kan seiast vera rasjonelle aktørar. Det er nemleg slik, i følge Korsgaard, at internalismekravet er eit krav om at ein praktisk grunn må kunna motivera oss *i den grad vi er rasjonelle*. For Korsgaard er ein praktisk grunn ei rasjonell betraktning som er slik at den kan motivera oss. Men det er også slik, i følge Korsgaard, at enkelte ting kan forstyrre denne motivasjonen som ei rasjonell betraktning kan gi i ein aktør:

”[...] there seem to be plenty of things that could interfere with the motivational influence of a given rational consideration. Rage, passion, depression, distraction, grief physical or mental illness: all these things could cause us to act irrationally, that is, to fail to be

motivationally responsive to the rational considerations available to us.”⁷³

På ein av desse måtane kan ein aktør verta forhindra i å respondera på og å verta motivert av rasjonelle betraktningar, og i so måte vera irrasjonell. ” All it [the internalism requirement] requires is that rational considerations succeed in motivating us insofar as we are rational.” (mi innskytning)⁷⁴

Internalismekravet seier altso ikkje noko om kva som kan vera ein grunn for ein bestemt aktør, slik det ville gjort for Williams. Det seier heller noko som kor vidt aktøren er rasjonell eller ikkje, i det han responderer eller ikkje responderer på denne grunnen. Fråveret i ein aktør av ein eksisterande motivasjon som kan få ein aktør til å handla av ein grunn, til dømes ein moralsk grunn, er ikkje noko som tilseier at dette dermed ikkje er ein grunn for denne aktøren, slik Williams kanskje vil hevda. Eit slik fråver er heller noko som tilseier, i det aktøren dermed ikkje er tilbøyeleg til å verta motivert av denne grunnen, at aktøren ikkje er rasjonell. Berre i den grad han er ein rasjonell aktør vil denne grunnen vera ei grunn for han. Påstanden at alle praktiske grunnar må kunna motivera ein aktør er altso noko som seier noko om kva for aktørar som kan seiast å vera rasjonelle aktørar.

Korsgaard sin kritikk av Williams vert dermed at det at ein aktør manglar dei og dei motiva i sitt 'S', ikkje nødvendigvis betyr at visse grunnar, det vil seia grunnar som ikkje tener noko allereie eksisterande motiv i aktøren, ikkje kan seiast å vera grunnar i det heile. Det betyr heller at dei aktørar som på ein slik måte manglar desse motiva, og dermed ikkje vert motiverte av denne grunnen, ikkje kan seiast å vera rasjonelle aktørar. I so måte er Korsgaard sin posisjon ein eksternalistisk posisjon. Dette fordi alle aktørar kan verta motiverte av ein slik grunn, ikkje i den grad denne grunnen har sitt utspring i aktøren sitt 'S', men i den grad aktøren er ein rasjonell aktør. Grunnar er på denne måten ikkje alltid betinga av aktøren sine eksisterande motivasjonar for at vi skal kunna seia at dei er grunnar, slik som Williams hevdar. Grunnar er heller slik at dei motiverer aktøren i den grad aktøren er rasjonell. Vi ser dermed og at Korsgaard ikkje er ein eksternalist om grunnar i full forstand, sidan det i det minste er noko som må vera sant om aktøren for at ein grunn skal kunna motivera han, nemleg at han er ein rasjonell aktør.

Internalismekravet slik Korsgaard skildrar det er soleis ikkje ein restriksjon på kva

⁷³ Ibid, s 320.

⁷⁴ Ibid, s 321.

som kan seiast å vera ein grunn for ein aktør, men ein restriksjon på kven som kan seiast å vera rasjonelle aktørar. Korsgaard er altso på eitt nivå internalist om grunnar, sidan det at noko er ein grunn for ein aktør *i den grad aktøren er rasjonell*, impliserer at noko i aktøren må vera sant, nemleg det at han er rasjonell, for at noko skal vera ein grunn for aktøren. Dermed må 'A har ein grunn til å ϕ ' og 'G er ein grunn for A til å ϕ ' for at dei skal vera sanne vera avhengig av at i det minste noko er sant om aktøren. Dersom aktøren er rasjonell, so vil ein slik grunn kunne motivera ein aktør til å handla på ei bestemt måte uansett kva for motivasjonell tilstand denne aktøren befinn seg i. På ein slik måte kan ein seia at eksterne grunnar er moglege.

Er dette det same som vi såg og trekte i tvil i 2.2 om Smith og normative grunnar? At normative grunnar er grunnar som ei ideell rasjonell utgåve av aktøren ville ha handla av? Det vil eg ikkje seia. Smith si forklaring inneber at aktøren må verta motivert av det ein idealisert variant av han sjølv ville ha blitt motivert av. Dermed er det fare for at eit regressproblem kan oppstå sidan aktøren kan koma til å spørja kva grunn han har til å gjera det som ei ideell rasjonell utgåve av han sjølv ville ha gjort. Slik vil det ikkje vera under Korsgaard sitt argument. Korsgaard sitt internalismekrav involverer ikkje nokon idealisert utgåve av aktøren, det er berre eit krav til aktøren med henblikk på denne sin rasjonalitet. Korsgaard sin påstand er at enkelte grunnar kan motivera alle aktørar, noko dei gjer med nødvendighet når dei fyrst motiverer, uavhengig av korleis ein aktør sine allereie eksisterande motivasjonar er. Men dette er noko dei gjer berre dersom aktøren er ein rasjonell aktør. Påstanden hennar er ikkje at nokre grunnar er slik at dei er grunnar som alle idealiserte rasjonelle aktørar ville blitt motivert av, uavhengig av korleis deira allreie eksisterande motivasjonar måtte vera.

4.1.8 Eksterne grunnar er ikkje umogelege

I lys av argumenta eg her har diskutert, har eg kome fram til at eksterne grunnar i det minste må vera moglege, og at ein aktør dermed kan verta motivert til handling av ein ekstern grunn. Eg meiner altso at det ikkje er slik at alle grunnar er interne på den måten som Williams skildrar det.

Når det er sagt, vil eg ikkje gå so langt som å seia at *alle* grunnar er eksterne. Det einaste eg vil påstå er at det kan finnast grunnar som kan skapa heilt nye motivasjonar i aktøren, og denne påstanden er nok til å bestrida Williams si form for internalisme. Men eg vil samstundes framhalda, i takt med Korsgaard si tolking av internalismekravet, at dei

grunnar som kan motivera ei aktør uavhengig av denne aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, berre kan motivera aktøren i den grad aktøren er ein rasjonell aktør. I so måte kan eg hevda at det synet eg forsvarar ikkje er eksternalistisk om grunnar i full forstand, sidan det ikkje stenger for at grunnar også kan vera interne. Men hovudpoenget er at i den grad ein aktør er rasjonell, so kan det finnast grunnar som vil motivera denne aktøren til handling uavhengig av kva som er sant om denne aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Det at desse grunnane kan motivera er dermed å finna i desse grunnane sjølve.

Men det treng ikkje vera slik at slike grunnar vil motivera ein aktør uansett, jamfør dei tinga nemnt over som kan komma i vegen for ein slik motivasjon. Men når dei motiverer ein aktør, so gjer dei det med ei nødvendigheit. Korsgaard skriv:

”The necessity, or the compellingness, of rational considerations *lies in those considerations themselves, not in us*: that is, we will not necessarily be motivated by them.[...] their necessity may lie in the fact that, when they do move us – either in the realm of conviction or in that of motivation – they move us with the force of necessity.”⁷⁵ (Mi utheving)

Eg vil altso seia at det er mogleg at ein grunn, forstått som ei betraktning eller eit faktum som talar for ei handling kan motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte, uavhengig av tilstanden til denne aktøren sitt motivasjonelle sett 'S', i den grad aktøren er rasjonell.

Ein annan grunn til at eg har konkludert med at eksterne grunnar på ein slik måte kan vera moglege, er at eg har vanskeleg for å sjå på kva måte ein internalisme om grunnar i Williams forstand kan unngå å på eitt eller anna nivå verta ramma av eit regressargument. Når ein alltid må betinga det som er grunnar til handling med utgangspunkt i allereie eksisterande motivasjonar, so vil ein på eitt eller anna punkt stå att med ein motivasjon som ein eigentleg ikkje har nokon grunn til å ha. Det vert som om internalismen står i fare for å verta ramma av eit slags motivasjonelt innavl, sidan den utelukkar heilt nye motivasjonar som ein må anta at ein ekstern grunn vil skapa. Rett nok har opererer Williams med ei svært brei forståing av deliberering som opnar for at stadig nye motivasjonar, og dermed nye grunnar, kan verta oppdaga av aktøren. Men sidan slike alltid på ein eller anna måte må ta

⁷⁵ Ibid, 320.

utgangspunkt i aktøren sine eksisterande motivasjonar ser det ut til at dette berre kan fungera til eit visst punkt. Og dessutan, tanken om at ein ikkje kan verta motivert av ein grunn med mindre ein allereie er motivert av den, som Williams sin posisjon ser ut til å implisera, er i bestefall lite informativ. I verste fall kan ein slik internalisme enda med at dersom folk er tilstrekkeleg omsynslause, so vil dei ikkje ha grunn til å til dømes lata vera å gjera noko som ein vil seia det er stor einigheit om at er ei gal handling. Vi vil gjerne ha moglegheit til å kunna fordømme handlingar som det er generell einigheit om at er gale handlingar, til dømes det å stjela frå andre, eller skade andre. Og for å gjere dette vil vi gjerne halda open moglegheita til å kunna seia at nokre handlingar er det grunn til å ikkje gjera, uavhengig av kva for motivasjonar ein aktør måtte ha.

Men samstundes, på ein motsett variant av dette argumentet, vil vi og gjerne behalda moglegheita til å skjerma dei aktørar som på ein eller annan måte ikkje er i stand til å kjenna att ein grunn som vi vil seia at han burde ha vore ein grunn for han, frå ei slik fordømming. Eg tenker her på til dømes born eller andre som det ein ikkje vil halda ansvarlege dersom dei ikkje ser som ein grunn for seg til å handla som vi er tilbøyelege til å seia at burde ha vore ein grunn for nokon uavhengig av deira allereie eksisterande motiv. Men i den grad aktøren er fullt ut rasjonell, so kan aktøren verta motivert av ein slik grunn.

Men når dette er sagt, so er ikkje det å hevda at ein ekstern grunn til handling kan vera mogleg det same som å hevda at interne grunnar slik som Williams skildrar dei dermed ikkje er moglege. Tvert i mot vil eg hevda at Williams si internalisme er den beste måten å forklara vår dag-til-dag handling av grunnar. Eg ser det som opplagt at når ein til dømes går på butikken av den grunn at ein vil kjøpa seg noko å ha til middag, so er denne grunnen intern i williamsk forstand. Men eg vil ikkje gjera den humane kjernen som ligg til grunn for Williams internalisme til det som spelar den dominerande rolla i forklaringa av sambandet mellom ein aktør A ein grunn G og ei handling ϕ . Den humane kjerna i Williams sin modell legg slik eg ser det alt for mykje vekt på dei mentale tilstandane i aktøren, og alt for lite vekt på grunnane slik dei framstår i verda for aktøren. Eg vil difor i neste kapittel sjå på ei forklaring av kva det vil sei å handla av ein grunn som har eit langt større fokus på grunnane i seg sjølv slik dei framstår for aktøren.

5 Dancy og *the normative story*

Etter å ha diskutert internalisme og eksternalisme, har eg kome fram til eksterne grunnar kan vera moglege. Men eg vil som nemnt følgja tråden frå Korsgaard, og hevda at slike grunnar

er moglege, på den måten at dei kan motivera ein aktør uavhengig av kva som er sant om dei allereie eksisterande motivasjonane til aktøren dersom denne aktøren er rasjonell. Dermed er det ikkje sagt at ein slik ekstern grunn vil motivera ein aktør til på handla på ein bestemt måte uansett, men at ein slik grunn kan motivera ein aktør til handling, og når den gjer det, so gjer den det med nødvendighet.

Det må altso vera noko som er sant om aktøren for at ein skal kunna seia at noko er ein grunn for denne aktøren, og vi må difor framleis ha rom for aktøren når vi skal forklara kva ein grunn er. Eg vil no flytta blikket litt opp frå aktøren sine motivasjonelle tilstandar og ut mot grunnane slik dei framstår i verda. Eg nemnde so vidt Dancy i samband med utgreinga av Parfit sitt argument mot Williams sin internalisme om grunnar, og eg vil no sjå litt nærare på han. Dancy er oppteken av å syna at vi kan handla av dei grunnane som er gode grunnar til handling. Vi kjenner oss allereie att i Dancy sitt problem, nemleg korleis skal ein finna ein sameksistens for dei grunnar som motiverer oss og dei grunnar som talar for ei gitt handling. Denne forklaringa vil og ha i seg aktøren sine drifter og oppfatningar, noko som må vera tilstades for at handling skal kunna finna stad, men dei kjem ikkje til å spela den rolla som dei gjer i ei humeansk forklaring av kva det vil seia å handla av ein grunn. Grunnane vil dermed ikkje vera internalistiske i full forstand, slik som hjå Williams, men dei vil heller ikkje vera konseptuelt avskorne frå aktøren sine motivasjonar, drifter, ønske og oppfatningar.

5.1 The three-part story

I boka *Practical Reality*⁷⁶ er Joanthan Dancy ute etter å gjera greie for kva som er samanhengen mellom dei grunnane som motiverer oss til handling, og dei grunnane som ein kan kalla gode grunnar til å utføra denne handlinga. Han er altso ute etter å seia noko om samanhengen mellom motiverande og normative grunnar. For Dancy må det vera slik at dei grunnane som er gode grunnar til å utføra ei handling, altso dei grunnane som talar for den aktuelle handlinga, også må vera grunnar som kan motivera oss til handling. Og omvendt må dei grunnane som motiverer oss til handling vera slik at dei kan vera noko som talar for den aktuelle handlinga. Dancy er altso ute etter å dra normative og motiverande grunnar tettare saman, og å syna at ein motiverande grunn kan vera noko som er ein god grunn for ein aktør til å utføra handlinga.

Den posisjonen som Dancy spesifikt argumenterer mot er psykologisme, ein posisjon

⁷⁶ Dancy, 2000.

som tilseier at alle grunnar til handling, spring ut av mentale tilstandar. Dei må altso springa ut enten frå paringar av ønske og oppfatningar, som i den humeanske modellen, eller frå oppfatningar åleine, som i ei form for rein kognitivism. Ein kan dermed seia at alle former for psykologisme i so måte er internalistiske om grunnar, sidan, som Parfit skriv: "Internalists derive conclusions about reasons from psychological claims about the motivation that, under certain conditions, we would in fact have."⁷⁷

Det Dancy er nøydd til å syna, er korleis ein aktør kan komma seg frå den tilstanden han er i no, til ein tilstand der han har utført ei handling, utan at aktøren kan ha eit indre ønske eller oppfatning som spelar rolla som det noko som motiverer aktøren til å komma seg dit. Til dømes: dersom ein person er rasist, korleis kan denne personen verta motivert til å verta ein person som ikkje er rasist, dersom denne personen ikkje har eitt eller anna ønske dette? Korleis kan ein grunn, på eiga hand, få denne personen frå der han er no som rasist, til eit punkt der han ikkje lenger er rasist, utan at denne personen har eit ønske, ein tanke eller ein eller anna pro-attitude til å verta ein ikkje-rasistisk person? Michael Smith, til dømes, kan syna til drifter og det å ha eit mål om å utføra denne oppgåva, men den vegen er ikkje open for Dancy.

Det som er Dancy sitt hovudargument mot psykologisme er at dersom ein antek, som psykologisme gjer, at alle grunnar må stamma frå mentale tilstandar i aktøren, so vil dette fjerna moglegheita for at ein kan seia at ein handlar av dei grunnane som er gode grunnar til handlinga. Dancy sitt argument går langs følgjande linjer, og han seier, sjølv om han ikkje ser på motiverande og normative grunnar som to ulike typar grunnar, at:

"There are reasons in favour of acting, and reasons why we acted.

Favouring is one thing; it is a normative relation; [...] The reasons we act, however, are not themselves things that favour action, they are things that explain them."⁷⁸

Dette er den velkjende påstanden om at ein normativ grunn er noko som talar for eller rettferdiggjør ei handling, medan ein motiverande grunn er noko som forklarar handling. Vidare må ein kvar teori om relasjonen mellom normative og motiverande grunnar kunna gjera greie for på kva måte den normative grunnen kan bidra til å forklara handling som vart

⁷⁷ Parfit, 1997. s 102.

⁷⁸ Dancy, 2000. s 100.

utført på grunnlag av den aktuelle grunnen. Dette er eit krav som Dancy refererer til som *the explanatory constraint*, og psykologismen oppfyller dette kravet ved å appellera til transitivitet:

”The explanatory constraint is met by appeal to the transitivity of explanation. [...] The story is: normative reason → motivating reason → action. The arrows in the story indicate the relations of explanation, [...]”⁷⁹

Poenget her er at den normative grunnen forklarar den motiverande grunnen, som i sin tur er den grunnen som motiverer aktøren til handling. Dermed har ein oppfylt the explanatory constraint. Dancy kallar denne forklaringa passande nok for *the three-part story*.

Når Dancy argumenterer mot denne tredelte forklaringa, gjer han dette med henblikk på rein kognitivism, altså synet at ein komplett motiverande tilstand kan bestå utelukkande av kognitive tilstandar i aktøren. For den reine kognitivisten spelar altså ikkje drifter og ønske rolla som det som motiverer aktøren. Ei komplett utgreiing for motivasjon for ein rein kognitivist vil bestå av ein mental tilstand som motiverer aktøren til handling, i samspel med ein normativ grunn, som skal tena som ein del av forklaringa på kvifor det er rett å utføra ei gitt handling. Til dømes: aktør A har ei oppfatning om at ein person har smerter som følgje av ein skada fot, noko som gjev aktør A ein motiverande grunn til å yta hjelp. Det at det er ein person som er i smerter som følgje av ein skada fot, er noko talar for at aktør A skal yta hjelp, det vil seia ein normativ grunn. Det er altså det at aktøren A *trur*, det vil seia har ei oppfatning, av at ein person har smerter som motiverer han til å hjelpa denne personen, medan den normative grunnen syner at det finst noko som talar for å hjelpa den skada personen. Det kan dermed sjå ut til at alle kan vera nøgde. Men ikkje Dancy. Dancy argumenterer mot den tredelte forklaringa ved å fyrst innføra eit nytt krav til korleis relasjonen mellom normative og motiverande grunnar er, for so å syna at den tredelte forklaringa ikkje oppfyller dette kravet. Dette kravet refererer Dancy til som *the normative constraint*, og dette går i motsett retning av the explanatory constraint.

The normative constraint er eit krav om at ein motiverande grunn må vera noko som er slik at det kan vera å finna blant dei grunnar som talar for å utføra ei gitt handling. Poenget

⁷⁹ Ibid, s 101.

med the normative constraint er altso at ein skal kunna handla av grunnar som er gode grunnar. I følgje Dancy oppfyller ikkje den tredelte forklaringa dette kravet, og dermed gjer den det umogleg å handla i lys av grunnar som er gode grunnar, det vil seia, det vert umogleg å handla av den grunnen som gjer at handlinga er ei rett handling. Om ein skal følgja den tredelte forklaringa, har ikkje dei grunnane som ein handlar i lys av moglegheit til å vera å finna blant dei grunnar som talar for handlinga. I følgja den tredelte forklaringa er det nemleg slik at normative grunnar ikkje kan vera mentale tilstandar ved aktøren, men heller normative trekk ved verda, medan motiverande grunnar berre kan vera motiverande mentale tilstandar ved aktøren. Vidare vil dei normative grunnane, kva enn dei måtte vera, vera det som rettferdiggjør dei motiverande grunnane som aktøren til slutt handlar på grunn av. Dancy skriv:

”A believing cannot be a good reason for acting, because a good reason for acting is a reason that favour acting, and such things, according to the three-part story, are states of the world, not psycholoigcal states of the agent.”⁸⁰

I og med dette har psykologismen montert opp meir eller mindre vasstette skott mellom det som kan vera normative grunnar og det som kan vera motiverande grunnar, og det vert dermed umogleg for ein motiverande grunn å vera blant dei grunnar som talar for ei gitt handling. Dermed er the normative constraint brote.

5.2 The normative story

Dancy vil altso ikkje gå med på den tredelte forklaringa på korleis det kan ha seg at ein normativ grunn kan vera med på å forklara korleis ein aktør vert motivert til å handla. Dette fordi den målar seg opp i eit paradoksalt hjørne som gjer det umogleg for ein aktør å handla av ein god grunn.

Kva er so Dancy sitt forslag? I botnen for Dancy sitt forslag ligg tanken om at motiverande mentale tilstandar ikkje kan vera grunnar til noko som helst, eller av nokon type, korkje motiverande eller normative grunnar. I tillegg vil Dancy syna korleis ein normativ grunn kan vera noko som kan vera å finna blant dei grunnane som motiverer til handling, og

⁸⁰ Ibid, s 106.

han har dermed passande kalla denne forklaringa for *the normative story*.⁸¹ For Dancy er ein grunn ei betraktning eller eit faktum om verda som aktørar handlar i lys, av og som kan tala for ei gitt handling. Det er for Dancy altso ikkje det at ein aktør *trur* noko som er det som motiverer han, det er heller *det aktøren trur*, som motiverer. Det vil seia, det som motiverer aktør A til å hjelpa den skada personen i dømet litt over, er ikkje at han trur at ein person er skada og treng hjelp, men heller det at det er ein skada person som treng hjelp. Det er altso innhaldet i oppfatninga, heller enn oppfatninga sjølv, som er den motiverande grunnen. Og det at ein person er skada og treng hjelp, er samstundes noko som talar for at aktør A bør yta hjelp til denne personen. Dancy skriv: ”Motivating reasons are *what is believed*; and some of the things believed are normative reasons as well.”⁸² (Mi utheving) Dette står i sterk kontrast til det psykologistiske synet at berre sjølve oppfatninga, det at aktøren trur noko kan motivera.

Det Dancy lyt syna er at normative grunnar i det minste må kunna vera å finna blant grunnar som motiverer, det er i so tilfelle snakk om ein god grunn som også er ein motiverande grunn. Dette for å oppfylle the explanatory constraint. I tillegg må Dancy syna at ein motiverande grunn må kunna vera å finna blant dei grunnar som talar for den handlinga som grunnen skal vera grunn til. Dette for å oppfylle the normative constraint. Det som opnar for at Dancy kan seia at ein normativ grunn kan vera ein motiverande grunn, er at han ikkje ser det som ein nødvendig føresetnad at ein motiverande grunn må springa ut i frå ein mental tilstand, ei oppfatning, men heller at ein motiverande grunn er *innhaldet* i ei oppfatning. Men samstundes er det slik at mentale tilstandar framleis må spela ei eller anna rolle når ein aktør handlar. Dancy må difor finna ei anna rolle for dei mentale tilstandane.

Dancy løyser dette ved å tildela sjølve oppfatninga rolla som mogleggjerande føresetnad, *enabling condition*.⁸³ Den mogleggjerande føresetnaden er slik at dersom den ikkje er oppfylt, so vil heller ikkje det som den er ein mogleggjerande føresetnad for kunne finna stad. Men den mogleggjerande føresetnaden spelar likevel ikkje hovudrolla i ei forklaring, på ein slik måte som ei nødvendig føresetnad gjer. Dancy sjølv nyttar dømet at det at England ikkje søkk i havet er ein mogleggjerande føresetnad som, dersom den ikkje vert oppfylt, ville umogleggjort mange handlingar.⁸⁴ Det er ei slik rolle Dancy tillegg mentale tilstandar. Motivasjon kan ikkje finna stad utan mentale tilstandar, men dei må nøya seg med

⁸¹ Ibid, s 101.

⁸² Ibid, s 101.

⁸³ Ibid, s 127.

⁸⁴ Ibid, s 127.

å spela rolla som mogleggjerande føresetnader. Til dømes: ein kan ikkje få is utan vatn, men det er ikkje vatnet som forklarar korleis det kan ha seg at det er frose til is, det er det heller det at temperaturen er under frysepunktet for vatn som gjer. Litt på same måte kan ein seia at sjølv om ikkje kan verta motivert til handling utan mentale tilstandar, so er det ikkje den mentale tilstanden som forklarar korleis det kan ha seg at aktøren er motivert til å handla. Det som forklarar dette er heller innhaldet i den mentale tilstanden, det vil seie oppfatninga. På denne måten kan Dancy seia at det som motiverer er ikkje det at aktøren trur at *p*, men *at p*, det vil seia innhaldet i oppfatning. Og innhaldet i ei oppfatning er noko som er slik at det er i stand til å vera å finna blant dei grunnane som talar for ei handling. Dermed har Dancy si *normative story* oppfylt the normative constraint.

På denne måten har Dancy ikkje berre trekt motiverande og normative grunnar tettare saman, han har og flytta grunnar som soleis ut frå menneskesinnet og inn i verda. Dette opnar for at Dancy til dømes kan seia at vi har ein grunn til å hjelpa ein person som er i naud, same kva for motivasjonell tilstand ein måtte befinna seg i. Dancy er i so måte eksternalist om grunnar. Grunnen til at ein bør hjelpa denne personen er nemleg, i følge Dancy, at han treng hjelp. Når Dancy seier 'A gjorde ϕ på grunn av G' so meiner han at det som motiverer A er G. Det er ikkje det at A har til dømes har ei drift eller eit mål som han trur han kan oppnå ved å gjera ϕ . Det er heller ikkje slik at A gjer ϕ fordi han trur at G. A gjer ϕ på grunn av G. Det vil seia, A fyller bensin fordi tanken er tom. Vi ser at Dancy si utgreiing om grunnar har fokus på grunnane slik dei framstår for aktøren. Det er i verda grunnane er. Dette er og avspegla av tittelen på Dancy si bok *Practical Reality*. Røynda er praktisk, i so måte at det er den som gjev oss grunnar til handling.

Men samstundes er det viktig å hugsa på at i denne modellen er aktøren sine motivasjonar, mål, drifter, oppfatningar, det vil seia alle dei ting som tilhøyrer aktøren sitt mentale liv, mogleggjerande føresetnadar for at A skal kunna gjera ϕ på grunn av G. Utan desse tilstandane vil ein aktør ikkje vera i stand til å handla av ein grunn. På ein slik måte kan ein seia at Dancy også er internalist om grunnar, men ikkje i same forstand som Williams. Hjø Dancy spelar nemleg ikkje dei motivasjonelle tilstandane i aktøren ei avgjerande rolle, slik som dei gjer i ei humeansk forklaring, som Williams si forklaring jo er. Når det er sagt, so meiner eg at aktøren sitt 'S' er ein av dei tinga som er med på å bestemma kva for grunnar ein aktør vel å handla av i sitt daglege liv. Når ein aktør går rundt i butikken for å kjøpa sine daglege varer, so er det innlysande at aktøren sine mål, motivasjonar, tankar og ønske kring kva han har lyst på til middag, eller liknande, er med på å bestemma kva for grunnar ein aktør

vel å handla av. Dersom det ikkje var slik, ville aktøren antakeleg svirra rundt i butikken og plukka tilfeldige varer frå hyllene utan mål og meining. Det er sjølvsagt slik at aktøren sine motivasjonar og tankar kring kva han har mål om å kjøpa er med på å bestemma kva for hylle i butikken han har grunn til å gå bort til, men *grunnen* til at han går bort til hylle der kveitemjølet er er ikkje det at aktøren har tenkt å kjøpa kveitemjøl, men det faktum at det er i denne hylle kveitemjølet står. Aktøren sitt 'S' er altso i mange tilfelle med på å plukka ut kva for grunnar ein aktør til slutt handlar av, men det er ikkje i aktøren sitt 'S' at ein finn den eller dei grunnane som aktøren handlar av. Grunnane finn ein i det faktum at dei er noko som talar for ei handling.

Som vi ser har Dancy altso hovudfokus på grunnane sjølve når han skal forklara korleis vi kan verte motiverte av normative grunnar. Eg vil i neste kapittel sjå på om noko ved grunnane sjølve kan seia oss noko om korleis slike grunnar motiverar ein aktør til hansliing. I forlenginga av dette vil eg og sjå om noko ved grunnane sjølve kan seia oss noko om kvifor debatten om internalisme og eksternalisme har oppstått.

6 Adjø aktør

Vi såg over at for Jonathan Dancy er det som motiverer til handling noko som er sant om verda, ikkje om kva mentale tilstandar som til ei kvar tid er gjeldande i ein aktør. Det som gjev ein aktør ein grunn til å henge kleda sine opp til turk, er at kleda er våte, ikkje det at aktøren trur at dei er våte. Men korleis kan våte klede motivera ein aktør til noko som helst?

Dancy løyste dette problemet ved å finna ei ny rolle til mentale tilstandar i samband med grunnar til handling, nemleg rolla som mogleggjjerande føresetnad for at handling skal kunna finna stad. Det kan ikkje vera handling utan at mentale tilstandar som oppfatningar, drifter og ønske finn stad, men det er ikkje desse tilstandane som spelar hovudrolla når ein skal forklara korleis ein grunn kan motivera ein aktør til handling. Å ha ei drift eller eit ønske er ikkje å vera i eller å ha ein motiverande tilstand, det er heller ein tilstand som er motivert. Til dømes: når ein har ei seksuell drift, so er ein motivert av moglegheita til å ligge med folk, ein er ikkje motivert av drifta sjølv. Men drifta vil jo alltid vera der. For Dancy vil heller ikkje ei oppfatning, *a belief*, forsyna ein aktør med ein grunn, men til liks med drifter, er oppfatningar også ein mental tilstand som mogleggjjer handling. Det som motiverer ein aktør til handling er ting som er sanne om verda, og som aktøren handlar i lyset av, det er ikkje drifta eller oppfatninga sjølv. Derek Parfit skriv i *Reasons and Persons*:

”When a desire directly provides a reason for acting, the reason is seldom the desire. It is seldom true that, when someone act in some way, his reason simply is that he wants to do so. In most cases, someone’s reason for acting is one of the features of what he wants, or one of the facts that explains and justifies his desire. Suppose that I help someone in need. My reason for helping him is not that I want to do so, but that he needs help,[...]”⁸⁵

Sagt på ein annan måte, alle grunnar vi har kjem ikkje frå drifter, oppfatningar, eller må tena noko allereie eksisterande motiv i aktøren sitt ’S’. Dette opnar for at eg no kan byrja å snakka om grunnar isolert frå aktørar. Det er sjølv sagt vanskeleg å snakka om grunnar på ein slik

⁸⁵ Parfit, Derek. *Reasons and Persons*. Oxford: Clarendon Press, 1984. S 121.

måte, so det er kanskje feil å seia at ein kan snakka om grunnar heilt isolert frå dei aktørar som handlar i lys av dei. Eg vil i det følgjande freista å flytta fokus over frå aktørar til grunnane i seg sjølv for ein liten periode, før eg vil flytta fokuset attende på aktørane. Medan eg på denne måten flyttar fokuset, vil aktørar framleis vera ein del av biletet, om enn i bakgrunnen. Det eg vil freista å finna er om eit fokus på grunnane sjølve kan vera med på å komma oss litt vidare i debatten om eksterne og interne grunnar. Er det noko ved grunnane sin måte å *vera på*, om ein kan seia at grunnar har ein måte å vera på, som kan vera med på å fortelja oss noko meir om internalisme- og eksternalisme-spørsmålet?

6.2 Ein skilnad i ulike grunnar sin veremåte

6.2.1. "Aktive" grunnar

Når ein tenkjer over kva grunnar kan vera for noko, er det eit skilje som stikk seg fram med henblikk på måten desse grunnane er på. Her må ein samstundes trø litt forsiktig. Det er problematisk å seia at grunnar har ein måte å vera på, spesielt når ein forstår grunnar som faktum om verda, og det er ikkje slik at grunnane på noko måte "handlar" eller gjer ting. Det eg kjem til å skriva i det følgjande kan nesten tyda på at grunnane kan vera aktive eller i ein eller anna form for aktiv interaksjon med aktørar. Dette er berre ein talemåte. Grunnar driv ikkje med ting, og dei gjer ikkje ting på "eiga hand".

Når det er sagt, verkar det som det kan vera eit skilje i måten grunnar er på. For å få fram dette skiljet, må ein fyrst tenka seg ein handlingssituasjon der ein på den eine sida har ein aktør som handlar, og på den andre sida den grunnen som aktøren handlar i lys av. Det latar til å vera ulike måtar for grunnar å vera på, i so måte at enkelte grunnar framstår som meir aktive medan andre framstår som meir passive. I tilfellet aktive grunnar, kan ein tenka seg at grunnen er noko (aktivt) som skjer som medfører at ein aktør handlar i lys av dette noko som skjer.⁸⁶ Aktøren kan i dette tilfellet sjåast som passiv, forstått som at handlinga han utfører er ein respons, som oftast i form av ei eller anna handling. I tilfellet med passive grunnar, kan ein tenka seg at grunnen ikkje er noko som skjer, men heller noko som aktøren aktivt oppsøker. I dette tilfellet er det aktøren som er den aktive part, medan grunnen er den passive. Det eg meiner er altso at det er mogleg å tenka seg ein grunn som aktiv dersom denne grunnen utløyser ei form for respons i aktøren, og ein kan tenka seg ein grunn som passiv dersom denne grunnen ikkje på eiga hand kan utløysa nokon form for respons i

⁸⁶ Rüdiger Bittner har ei liknande forklaring i si utgreiing av kva det vil sei å handla av grunnar. Sjå Bittner, *Doing things for reasons*, Oxford: Oxford University Press 2001.

aktøren. Eg vil no freista å utdjupa litt meir kva eg meiner med desse omgrepa.

Den enklaste måten å tenka seg kva måte ein grunn kan seiast å vera ein aktiv grunn på, er situasjonar der det som er grunnen er noko som er i fysisk rørsle i høve til aktøren.

Døme: (1) ein bil som kjem køyrande i retning av ein aktør (på kollisjonskurs) er for denne aktøren ein grunn til å flytta seg: 'A flytta seg på grunn av bilen som var på kollisjonskurs med han.' Eit anna døme på kva som meinest med ein aktiv grunn: (2) ein buss som er i ferd med å køyra av stad kan vera ein grunn for ein aktør som vil nå denne bussen til å springa etter den. Desse to døma er situasjonar der grunnen er lett å avgrensa. Det er lett å sjå akkurat kva det er som er grunnen til at aktøren handlar som han gjer, høvesvis (1) bilen som er på kollisjonskurs og (2) bussen som er i ferd med å køyra av stad.

Men det er ikkje i kraft av at den er lett å setta fingeren på at ein grunn er aktiv. Eit anna døme på ein aktiv grunn er: (3) det at det er i ferd med å bryta ut krig eller andre former for urolegheiter i eit land, kan vera ein grunn til å forlata dette landet, eller til å lata vera å oppsøka det. Dette kan og kallast ein aktiv grunn sjølv om den, i motsetning til (1) og (2) er ein mangefassettert og høgst flytande situasjon der mange ulike ting går føre seg. Men alle tre av desse grunnane er aktive i so måte at rørsle deira, som i døme 1 og 2, eller det at det er noko som går føre seg, som i døme 3, utgjer ein avgjerande del av det som gjer at dei framstår som grunnar for dei aktuelle aktørane. I desse døma kan ein aktør sine handlingar sjåast som responsar på desse grunnane. Det er på ein slik måte at ein kan sjå desse grunnane som aktive, fordi dei utløyser eller kan utløysa ein respons i aktøren, i form av handling eller ikkje å handla. I døma (1) og (2) er det ei konkret hending som er lett å avgrensa som er grunnen som aktøren handlar i lys av, medan det i (3) er ein stor og mangefassettert prosess som er grunnen som aktøren handlar i lys av.

Men det er ikkje berre rørsle eller det at noko går føre seg som kan vera aktive grunnar. Eit siste døme på kva som kan vera ein aktiv grunn er: (4) det at det er fint vêr i dag, kan vera ein grunn til noko, til dømes til å ta seg ein tur på stranda eller til fjells: 'A tok ein tur til fjells på grunn av det fine vêret'. Her er det eigentleg ikkje noko som "går føre seg", det er berre fint vêr. Men poenget er det same i alle døma, nemleg at grunnen er eitt eller anna som skjer, som kan vera kva som helst, og at dette som skjer vert ein grunn for ein aktør i den grad aktøren si handlig er ein respons på dette som skjer. Grunnen er aktiv i den forstand at den kan utløysa ei handling frå ein aktør si side. Hugs her på at vi tenker oss at desse grunnane eksisterer i seg sjølv, uavhengig av om nokon handlar på grunnlag av dei, men at dei vert ein grunn for ein aktør fyrst når ein aktør handlar i lys av den.

6.2.2 "Passive" grunnar

So til dei passive grunnane. I desse tilfella er det i større grad slik at handling eller aktivitet ligg hjå aktøren heller enn hjå grunnen, i so måte at det er aktøren som "oppsøker" grunnen. Ballen er på aktøren sin banehalvdel so og seia. Ein vil kanskje hevda at det skulle berre mangla, då ein kan vanskeleg hevda at nokon annan entitet enn aktøren kan spela den aktive og oppsøkande part. Eit døme på ein slik passiv grunn kan vera ein ubrukt naturressurs, til dømes: (a) olja som ligg i den norske kontinentalsokkelen kan vera ein grunn for Statoil⁸⁷ til å bygga oljeriggar der ute. 'Olja i den norske kontinentalsokkelen er grunnen til at Statoil bygger oljeriggar der ute.' I dette dømet ser ein at grunnen berre er ein grunn i den grad ein aktør spelar den aktive part. Olja i kontinentalsokkelen ligg jo berre der inntil den eventuelt vert pumpa opp. Nokon må oppsøka denne olja for at den skal vera ein grunn.

Eit anna døme er: (b) det at det står kald drikke i kjøleskåpet er ein grunn for ein tyrst person til å gå til kjøleskåpet og drikka denne. Eit tredje døme: (c) Det at bruk av bilbelte under køyring gjev auka sjanse for å overleva ei eventuell bilulukke, er grunn for ein aktør til å bruka bilbelte. Nok eit døme: (d) det fine været og behagelege klimaet kan vera ein grunn for ein aktør, ofte ein norsk aktør, til å reisa til syden på ferie.

Eg har no introdusert eit skilje i måten grunnar kan vera på. Dette har eg gjort ved å benytta omgrepa aktive og passive grunnar, omgrep som er kunstige i so måte at ein vanskeleg kan seia at ein grunn kan vera aktiv eller passiv. Ein grunn, forstått som eit faktum ved verda, eller som eit noko som ein aktør handlar i lyset av, kan eigentleg berre *vera*. Men det er framleis eit omgrep som er tenleg til å få fram skilnaden eg no er i ferd med å streka opp. Denne skilnaden, slik eg har freista å skildra den med døma over, at (1, 2, 3, 4) er aktive grunnar medan (a, b, c, d) er passive grunnar, treng framleis utdjupning for at det tydlegare skal koma fram kva eg meiner med aktive og passive grunnar. Slik det kjem fram av døma, kan dei lett komma til å flyta over i kvarandre. Vi treng difor ein måte å skilja dei frå kvarandre på, ikkje ulikt måten ein får fram skilnaden mellom eit ønske og ei oppfatning. Ønske og oppfatningar, som også kan flyta litt over i kvarandre, er som tidlegare nemnt ulike i so måte at dei er tilstandar med ulik tilpassingsretning.

Det som mest grunnleggande skiljer ein aktiv og ein passiv grunn er, slik eg ser det, følgjande. Ein grunn er aktiv dersom den er slik at handling som oppstår som følgje av den "startar" hjå grunnen heller enn hjå aktøren. Ein grunn er passiv dersom den er slik at

⁸⁷ Eg tenker meg her olje og energiselskapet Statoil som ein aktør, sjølv om dei opplagt er ei samling av fleier aktørar.

handlinga som oppstår som følgje av den ”startar” hjå aktøren heller enn hjå grunnen. Vi ser at i døma (1-4) so er det noko ved verda, noko som skjer, ein eller anna tilstand ved verda, ein situasjon eller kva som helst, som utgjer grunnen for aktøren. Aktøren handlar so i lys av dette, som ein slags respons utløyst dei ulike grunnane. Det er difor eg har valt å kalla desse grunnane aktive. I døme (1) utløyser bilen som er på kollisjonskurs med aktøren ei handling frå aktøren si side, nemleg at han flyttar seg. Om vi ser dette som eit isolert hendingsforløp: bilen køyrer i retning av aktøren, aktøren flyttar seg, kan ein sjå at handlinga, det aktøren flyttar seg, ”startar” med bilen som er på veg mot han.⁸⁸ Poenget er at dersom denne bilen ikkje hadde vore der, eller ikkje vore på kollisjonskurs med aktøren, so ville ikkje aktøren handla som han gjorde, det vil seia flytta seg. Han ville nok ha gjort noko anna som til døme berre blitt ståande eller noko heilt anna igjen. Det er på denne måten eg meiner at handlinga ”startar” hjå grunnen.

I døma (a-d) derimot, er det slik at aktøren er den aktive part, forstått som at aktøren allereie er ute etter noko, har ei interesse eller har eit mål. Sagt på ein annan måte: at handlingane som aktøren utfører kan ikkje seiast å vera ein respons på grunnen. Ta dømet (d) at det gode klimaet og fine været er ein grunn til å reisa til syden. Ein kan vanskeleg seia at dersom ein aktør reiser til syden, og at (d) er grunnen hans, at det at han reiser til syden er ein *respons* på det fine været. Det er heller det at denne aktøren var ute etter å få seg ein feire ein plass der det er varmt og fint i vêret, og dermed fekk han ein grunn til å oppsøka plassar der det er fint vêr. I so måte kan ein seia at handlinga startar hjå aktøren.

Like eins med døme (c), at bruk av bilbelte aukar sjansen for å overleva ei bilulykke er ein grunn til bruka bilbelte. Men det at ein aktør brukar bilbelte kan neppe kallast ein respons på dette, i og med at om noko skal vera ein respons, so må det komma etter det som det skal vera ein respons på, i dette tilfellet den auka overlevingssjansen i tilfelle ei bilulukke. I so måte er det vanskeleg å seia at det er ein respons. Derimot kan ein seia at for ein aktør som gjerne vil auke sine egne sjansar for å overleva ei bilulukke, noko eg antek er ei interesse dei fleste aktørar deler, so er det faktum at bilbelte aukar overlevingssjansane ein grunn for han til å bruka bilbelte. Aktøren ”oppsøker” bilbeltet og den auka overlevingssjansen som bruk av eit slikt kan medføra, og på ein slik måte kan ein seia at aktøren oppsøker grunnen. Handlinga har dermed starta hjå aktøren og initiativet ligg hjå han,

⁸⁸ Her kan ein innvenda at ei handling ikkje kan starta i grunnen, den må starta hjå aktøren, til dømes i det aktøren oppdagar det faktum at ein bil er i ferd med å treffa han. Dette er heilt sant, ein bil kan ikkje starta ei handling, det var difor eg skreiv ordet ’startar’ i hermeteikn over.

men det som gjer at han handlar som han gjer, i dette tilfellet å ta på seg bilbeltet, kan forklarast av det faktum at bruk av bilbelte aukar sjansen for å overleva ei eventuell bilulukke.

6.3 Kva kan dette syna?

Dersom vi no går ut frå at det er mogleg å snakka om grunnar som enten aktive eller passive, slik som skildra over, kva kan dette i so fall fortelja oss? Det fyrste som slår meg, er at det kan kasta lys over debatten om korleis sambandet mellom normative grunnar og motivasjon er, det vil seia, debatten om interne og eksterne grunnar. Ved å flytta fokus over på grunnane i seg sjølv, kan ein kan nemleg sjå at dei grunnane som eg har kalla aktive grunnar passar best med den forståinga av grunnar som vert skildra av dei som opererer med eit eksternalistisk syn på grunnar. Dei aktive grunnane ser ut til å kunna vera grunnar for ein aktør, uavhengig av denne aktøren sine eksisterande motivasjonar. Ta til dømes (3), det at det er i ferd med å bryta ut krig i eit land, kan vera ein grunn for ein aktør til å halda seg unna dette landet same kva motivasjonar denne aktøren har. Ein kan og hevda at som i døme (1), at det at ein bil er på kollisjonskurs med ein sjølv kan vera ein grunn til å flytta, seg uavhengig av kva for motivasjonar ein måtte ha. Ser ein derimot på dei grunnane eg har kalla for passive grunnar, til dømes (d), det at det (som oftast) er fint vær i syden, so ser ein at dette ikkje er ein grunn med mindre aktøren har eit ønske om å feriera ein plass der været er fint. Ein slik grunn vert altso ein grunn i den grad noko er sant om aktøren sine interesser, ønske, motivasjonar og so bortetter. Vi kan altso seia at det at dette er ein grunn er relateret til ei interesse som denne aktøren har, noko som passar best med ei internalistisk tolking av kva det vil seia at ein aktør har ein grunn til handling.

Dersom vi går ut frå at grunnar på ein slik måte som skildra over kan vera på ulike måtar, so kan dette gje ei forklaring på kvifor det har oppstått to tolkingar av kva det vil seia at ein aktør har ein grunn eller at det er ein grunn for ein aktør til noko. Ein peikepinn på dette finn ein og i den fyrste setninga i Williams "Internal and external reasons": "Sentences of the forms 'A has a reason to ϕ ' or 'There is a reason for A to ϕ ' (where ' ϕ ' in for some verb of action) seem on the face of it to have two different sorts of interpretation."⁸⁹ Utfallet er altso at det eg her kallar aktive grunnar er grunnar som ein kan ha uavhengig av kva for ein motivasjonell tilstand ein måtte befinna seg i. Dei grunnar eg her kallar for passive kun er grunnar i ein internalistisk forstand, det vil seia at ein aktør, for at det skal vera ein grunn for

⁸⁹ Williams, 1981. S 101.

han, ved å utføra handlinga må tena eit eller anna element frå sitt 'S'. Med dette meiner eg ikkje å sei at det finst to typar grunnar; interne og eksterne, eg meiner heller å seia noko om kvifor to ulike tolkingar av kva som kan vera ein grunn for ein aktør har oppstått. Sagt på ein anna måte, måten ein grunn er på eller framstår for oss på kan seia noko om sambandet mellom denne grunnen og vår motivasjon, og dette sambandet kan ein seia noko om ved nettopp å sjå på korleis grunnen er.

Dersom ein tenker over dei grunnar som folk vanlegvis handlar ut i frå, so er det, slik eg ser det, tydeleg at enkelte grunnar framstår som meir aktive og i stand til å "på eiga hand" motivera ein aktør til ei bestemt handling enn andre grunnar, som på si side kan vera grunnar som kan motivera ein aktør betinga av noko som er sant om denne aktøren. Dersom ein fyrst har gjort ein slik observasjon, so kan det vera lett å anta at det dermed må vera to ulike tolkingar av korleis noko kan seiast å vera ein grunn for ein aktør, jamfør internalisme og eksternalisme om grunnar. Men dersom ein antek at grunnar kan ha ulike måtar å vera på som skildra over, so er det eigentleg ikkje noko som tilseier at ein er nøydd til å velja den eine tolkinga framfor den andre. Slik eg ser det, kan begge desse tolkingane vera sanne.

På ein slik måte kan ein seia at ved å ha fokus på grunnane sjølve, slik dei framstår isolert for ein aktør, kan ein seia noko om internalisme og eksternalisme om grunnar, nemleg at måten grunnane er på kan seia oss noko om kvifor to ulike tolkingar av korleis noko kan vera ein grunn for ein aktør har oppstått.

7 Attende til aktøren

Eg snakka i avsnittet over om grunnar isolert frå aktøren, for å sjå om dette kunne fortelja oss noko ytterlegare om kva det vil seia å handla om grunnar. Eg fann at nokre grunnar har karakter av å vera meir ”aktive” og andre meir ”passive”. Ein kan og sjå at det eg har kalla aktive grunnar lettast vert fanga opp av formuleringa ’G er ein grunn for A til å ϕ ’, medan passive grunnar lettast vert fanga opp av formuleringa ’A har ein grunn til å ϕ ’. Ein kan og sjå at det eg har kalla aktive grunnar passar best med eit eksternalistisk syn på grunnar, medan det eg har kalla passive grunnar passar best med eit internalistisk syn.

Men når vi snakkar om grunnar til handling, so må det vera nokon i biletet som står for det handlinga, og det er aktøren. Det er difor rimeleg å seia at det som gjer eit faktum til ein grunn ikkje alltid kan kvila i det faktumet som utgjer grunnen åleine. Det som gjer eit faktum til ein grunn må også på ein eller anna måte henga saman med eitt eller anna i aktøren. Eg sa på slutten av kapittel 5 at noko av det som plukkar ut dei grunnar vi til sist handlar av er våre motivasjonar, mål, tankar og interesser, eller det som Williams kallar aktøren sitt ’S’. Men eg antok i 4.1.8 at eksterne grunnar også kan motivera ein aktør til handling, i den grad aktøren er ein rasjonell aktør. Desse kan som sagt motivera ein aktør uavhengig av korleis aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar er. Men det er ikkje nødvendigvis slik at ein aktør uansett vil verte motivert av ein ekstern grunn han kjem i kontakt med, det er heller slik at når dei fysst motiverar, so motiverar dei med nødvendighet. Korleis kan det ha seg at ein aktør handlar av ein bestemt ekstern grunn heller enn av ein annan? Det kan ikkje forklarast ved hjelp av aktøren sin eksisterande motivasjonar, sidan dei kan motivera uavhengig av desse. Eg vil i neste avsnitt sjå på ei mogleg forklaring på korleis dette kan ha seg.

7.1 Den du er

Til no i denne oppgåva har eg snakka om aktøren A. Denne A er ein aktør som handlar av grunnar, og som har ulike drifter og oppfatningar som får A til å handla ut frå dei ulike grunnane som til ei kvar tid måtte vera å handla ut i frå. Det at han responderer på grunnar er noko han gjer i den grad han er rasjonell, og dette skiljer han i so måte frå andre ikkje-rasjonelle skapningar, som ikkje kan respondera på grunnar på den måten som A kan. Det vera seg grunnar som har sitt virkefelt her og no, til dømes å halda oppe døra for ein person

som har hendene fulle, eller grunnar som gjeld ting lenger fram i tid, til dømes kan det at han har stifta familie vera ein grunn til å ta opp eit lån for å kjøpa seg ein bustad. A kan og vera ein person som bryr seg om at han har ei helse som er bra, noko som gjev han ein grunn til å halda seg i fysisk aktivitet. Han kan og vera ein person som bryr seg om dei rundt seg sitt velvere, noko som gjev han grunnar til å vera ein fin fyr andsynes desse. Han er til dømes gåvmild, kjærleg og beskyttande overfor dei som står han nærmast. Han er triveleg, omgjengeleg og hjelpsam mot dei som ikkje står han like nær, men som han omgåast i det daglege, som til dømes vener og kollegar.

Det som gjer at enkelte fakta vert grunnar som kan motivera A til å handla på grunnlag av desse er, er at A er ein praktisk rasjonell aktør. Praktisk rasjonalitet er det det vil seia å kunna forstå kva som er grunnar for ein, og å handla på grunnlag av desse. Dette ser ein spesielt tydeleg i debatten om internalisme og eksternalisme om grunnar der eksternalistane gjerne vil seia om dei aktørar som ikkje vert motiverte av ein ekstern grunn at dei er irrasjonelle. Internalisten på si side vil hevda at ein slik grunn ikkje kan finnast, eller i alle fall at den ikkje kan vera ein grunn for den aktuelle aktøren, og dermed kan ikkje eksternalisten hevda at ein aktør som ikkje vert motivert av ein slik grunn er irrasjonell, sidan det ikkje finst nokon grunn å verta motivert av.

Som rasjonell aktør er det mogleg for A å handla ut i frå dei grunnar han til ei kvar tid handlar ut frå. Sidan eg har anteke at eksterne grunnar er moglege, må A kunna verta motivert av grunnar som ikkje tek utgangspunkt i motivasjonar han allereie har. Sagt på ein annan måte, A må vera mottakeleg for grunnar som kan skapa heilt nye motivasjonar i han. Når ei ser det slik, kan det sjå ut til at alle fakta potensielt er ein grunn for A til å utføra ei handling, berre dei på ein eller anna måte kjem innanfor det ein kan kalla for ei ”motivasjonell rekkevidde” for A. Med dette kunstige omgrepet vil eg meiner eit breitt definert spekter der ulike betraktningar og fakta som dersom dei kjem innan for rekkevidda av dette spekteret, potensielt kan verta ein grunn for A til å handla på ein bestemt måte. Dette spekteret vil strekka seg i tid og rom. Til dømes: det at A har tenkt seg til Italia om nokre månadar, kan vera ein grunn for han til å læra seg italiensk i dag, om eg får lov til å parafrasera Tom Nagel.⁹⁰ Det at det er stor fattigdom i eit eller anna land, kan vera ein grunn for A til å gje pengar til ein innsamlingsaksjon som går til innbyggjarane i dette landet. Meir mundant kan det at A søler kaffi på pulten vera ein grunn til å hente papir, og so bortetter.

⁹⁰ Nagel, 1970. S 58.

Vidare er det slik at nokre desse fakta også kan motivera A til å handla på ein bestemt måte uavhengig av A sine eksisterande motivasjonar, jamfør eksternalisme, gitt at dei er ein spesiell type grunnar som utgår frå normative fakta.

Eg vil hevda, på linje med Korsgaard, at aktøren i so måte kan verta motivert av ein ekstern grunn, i den grad aktøren er rasjonell. Eg tenker her på til dømes moralske grunnar, eller klokskapsgrunnar. Men det er ikkje slik at alle fakta som A oppfattar, eller som kjem innafor A si "rekkevidde" vert grunnar for A til å handla på ein bestemt måte. Dersom det var slik ville ikkje aktøren A hatt tid til stort anna enn å heile tida respondera på alle moglege grunnar til handling.

Nokre av tinga aktøren kjem i kontakt med er grunnar som alle aktørar vil seia er grunnar til handling, andre grunnar igjen vil kanskje enkelte aktørar seia er ein grunn til handling, medan andre ikkje vil oppfatta dette som ein grunn til noko. Det er berre enkelte betraktningar som er grunnar for denne aktøren. Dette heng saman med det ein kan kalla for praktisk identitet. Dette er altso noko som seier noko om kvifor nokre betraktningar kan verta grunnar til handling for A, medan andre ikkje vert det.

Vår praktiske identitet heng saman med det ein i dagleg tale gjerne ser på som *den ein er*. Den ein er er ofte definert ut i frå kva ein jobbar med, til dømes, eg er snikkar, prest eller eigedomsmeklar. Men det er sjølvsagt langt fleire ting som spelar inn enn kva for yrke ein har, skjønt enkelte yrke er meir livsdefinerande enn andre. Det å vera bonde, til dømes, er nok eit yrke som i større grad pregar livet til bonden enn det å vera kontormedarbeidar pregar livet til kontormedarbeidaren. "Å vera bonde er ikkje eit yrke, det er ein livsstil," er noko som bønder av og til seier. Eit anna døme er fabrikkarbeidarane, slik dei var når dei kjempa for rettane til arbeiderklassa i kjølvatnet av den industrielle revolusjonen. Om ein ser på døme (3) frå 6.2, det at det er krig i eit land kan vera ein grunn for ein aktør til å forlata dette landet, so ser ein at dersom den aktuelle aktøren er til dømes generalmajor i hæren til eitt av dei krigførande landa, so vil dette ha ei innverknad på kva (3) eigentleg er grunn til. For ein slik aktør vil nok (3) vera ein grunn til å verta verande i det krigsramma landet, heller enn å forlata det.

Til sist har vi Martin Luther sitt berømte "Her står eg, eg kan ikkje anna gjera", som han angiveleg skal ha sagt då han stod framfor riksdagen i Worms og nekta vedgå at han begjekk kjetteri⁹¹. Luther, som reformator og som kristen, kunne ikkje gå i mot si eiga

⁹¹ Det er debatt kring kor vidt Luther faktisk sa desse berømte orda då dei ikkje er å finna i dei fyrste versjonane av Luter sin forsvarstale. Sjø Schwiebert, E. G. *Luther and his times*, Saint Louis: Concordi Publishing House,

overtying om kva som var den rette tolkinga av dei heilage skriftene. Vi kan dermed seia at det at Luther er nettopp den han er, gav han ein grunn til å nekta å forneakta si eiga tolking av Bibelen. Det burde vera rikeleg med grunnar tilgjengelege for han, til dømes det at han vart lyst i bann, men desse var ikkje grunnar for Luther sin del. Å forneakta sine eigne teser for å unngå å verta lyst i bann ville vore heilt inkonsistent med den personen som Luther er.

Omgrepet praktisk identitet vart introdusert av Korsgaard, og det seier noko om kven ein aktør er. Det er ikkje eit teoretisk og perspektiv i form av harde vitskapelege fakta om kva ein aktør si identitet er for noko, men heller:

”[...] a description under which you value yourself, a description under which you find your life to be worth living and your actions to be worth undertaking. So I will call this a conception of *your practical identity*. [...] You are a human being, a woman or a man, [...] someone’s lover or friend, and so on. And all of these identities give rise to reasons and obligations. Your reasons express your identity, your nature[...]”⁹² (Mi utheving)

Ein slik praktisk identitet er altso eit uttrykk for kven ein aktør djupare sett er, og den vil leggja visse føringar på kva som vil vera grunnar for ein aktør til å handla på ein bestemt måte.

Dersom ein aktør er bonde, vil han sjå det at ein dyresjukdom er i ferd med å spreia seg til landet som ein grunn til å handla på ein bestemt måte. Ein aktør som er elektrikar vil neppe sjå dette som ein grunn til å handla på ein spesiell måte. Det at det er vår, er ein grunn for ein som har pollenallergi til å handla på ein bestemt måte, ta allergimedisin eller liknande, men det at det er vår treng for ein person som er buddhist ikkje vera ein grunn til noko slikt.

Poenget er i alle fall at den du er, forstått som eins praktiske identitet, er med på å bestemma kva for betraktningar som kan vera grunnar for deg som aktør. Dermed får vi ei innskrenking på kva som kan vera ein grunn for ein aktør, noko som kan forklara korleis det kan ha seg at ein aktør handlar av ein bestemt grunn heller enn ein annan. Vår praktiske identitet er med på å bestemma kva som er grunnar for oss.

1950. S 504 – 505. Lutherdømet, sokalla Luther cases, har for øvrig og blitt brukt av fleire filosofar for å diskutera spørsmålet om fri vilje. Sjå mellom anna Watson (2004) og Frankfurt (1988).

⁹² Korsgaard, Christne M. *The Sources of Normativity*. New York: Cambridge University Press, 1996. S 101.

7.1.1 Attende til Williams?

Vi såg ovanfor at Korsgaard sitt omgrep om praktisk identitet kan vera med på å forklara korleis det har seg at ein aktør blant eit enormt tilfang av grunnar vél å handla av ein bestemt grunn heller enn ein annan. Ein kan seia at 'G er grunnen til at A gjorde ϕ ' er noko som let seg forklara av vår praktiske identitet, og vår pratiske identitet er det settet med menneskelege eigenskapar, evner, interesser, verdiar og so bortetter som til saman utgjer det ein kan kalla for *den ein er*.

Dette minnar ein del om Williams sitt 'S', ein aktør sitt motivasjonelle sett, som i følge Williams legg restriksjonar på kva som kan seiast å vera ein grunn for ein aktør til å handla. Vi såg og i Korsgaard-sitatet over at "[...] all of these identities give rise to our reasons [...]". Er det slik at praktisk identitet, slik det er skildra hjå Korsgaard, er det same som Williams sitt motivasjonelle sett 'S', og at dette dermed berre er ein annan måte å seia det same som Williams? Eg vil ikkje seia det. For det fyrste tener Williams sitt omgrep 'S' og Korsgaard sitt omgrep praktisk identitet ulike funksjonar. Williams sitt 'S' skal tena som ein eksplanatorisk restriksjon på kva som i det heile kan vera grunn for ein aktør, på ein slik måte at kun dei grunnar som har sitt utgangspunkt i aktøren sitt 'S' kan forklara kvifor ein aktør handla av denne grunnen. Med andre ord, for at noko skal kunna seiast å vera ein grunn for ein aktør, so må denne grunnen kunna motivera aktøren til å handla deretter, noko som i følge Williams fordrar at den må tena eit eit motiv som har sitt utspring frå aktøren sitt 'S'. Dette er noko ein kan kalla for internalismekravet. Williams sitt motivasjonelle sett 'S' er altso noko som er eit uttrykk for alle dei allerie eksisterande motivasjonar, mål, interesser og so bortetter som ein aktør til ei kvar tid *har*. Korsgaard sitt omgrep om praktisk identitet, på si side, er noko som er eit uttrykk for kven ein aktør *er*, og det er soleis ikkje det same omgrepet som Williams sitt omgrep 'S'. Dei tener heller ikkje same funksjon. Dersom ein er i tvil om dette kan ein anvenda Leibniz lov om identitet, og sjå at alle prediksjonar om 'S' ikkje kjem ut med same sanningsverdi som alle prediksjonar om omgrepet praktisk identitet.

Eg vil altso seia at ein av dei tinga som får oss til å plukka ut dei grunnar som vi til sist endar opp med å handla ut i frå, er vår praktiske identitet. Vi må kunna tenka oss at vår praktiske identitet kjem inn i biletet og påverkar kva som kan vera grunnar for oss, fordi handlinga på ein eller annan måte er ei handling som er viktig for den personen ein er. Det kan ikkje vera slik at ein person som til dømes er personleg kristen går i butikken og plukkar

ut dei og dei varene fordi han er kristen.⁹³ Ein vil til dømes aldri tenka seg at ein aktør tenker at han som personleg kristen har grunn til å velgja ekstra lett mjølk framfor vanleg lettmjølk. Er det derimot spørsmål om noko som går direkte på denne aktøren si praktiske identitet som kristen, so kan denne vera med på å bestemma kva som kan vera ein grunn for aktøren som kristen. Til dømes kan den kristne aktøren seia at det at han er ein overtydd kristen er ein grunn for han til å døypa borna sine. Eller han kan seia at det at han er kristen gjev han ein grunn til å ikkje ha sex før ekteskapet, sjølv om både drifter og tankar i han kan tyda på det motsette.

⁹³ Med mindre det kanskje er snakk om ein litt søkt grunn, som til dømes at den kristne personen vil uttrykka ei støtte til staten Israel ved å berre kjøpa appelsiner derifrå.

8 Oppsummering og konklusjon

8.1 Målet

Målet med denne oppgåva har vore finna eit svar på kva som gjer at ein aktør, blant eit tilsynelatande endelaust tilfang av grunnar, endar opp med å handla av akkurat den eller dei grunnar han til sist endar opp med å handla av, og om det at noko er ein grunn for ein aktør må vera betinga av noko i aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, tankar, ønske eller interesser. Målet har i so måte vore todelt.

Dette har eg gjort ved å freista gje meining til påstandane til 'A har ein grunn til å ϕ ' og 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Vi kan seia at for at det skal vera sant at 'A gjorde ϕ på grunn av G', so må G kunna motivera A til å utføra ϕ . Vidare kan det vera slik at ein aktør kan ha ein grunn til å ϕ utan å handla av denne grunnen. Denne grunnen må i so fall, om den kan vera ein grunn i det heile, vera ein normativ grunn. Dette fordi ein motiverande grunn alltid vil motivera aktøren til å handla, i og med at ein motiverande grunn nettopp er den grunnen som aktøren endar opp med å handla på grunnlag av. Dermed ser det ut til at 'A har ein grunn til å ϕ ' kan vera sant, sjølv om 'A gjorde ϕ på grunn av G' ikkje er sant. I dette tilfellet har aktøren ikkje omsett grunnen i handling, det vil seia, grunnen har ikkje motivert aktøren til å ϕ . Det kan og vera slik at ein kan handla av ein grunn som ikkje er ein normativ grunn, altso ein motiverande grunn som ikkje kan rettferdiggjera handlinga. Dermed kan det vera sant at 'A gjorde ϕ på grunn av G' kan vera sant utan at 'A har ein grunn til å ϕ ' er sant. Dette følgjer av at ein skil mellom motiverande og normative grunnar.

8.1 Problemet

Mennesket kan respondera på og handla ut i frå grunnar. Vidare kan mennesket vurdere kva som er ein god grunn til ei handling, kva som ikkje er ein god grunn til ei handling og kva som ikkje kan seiast å vera ein grunn i det heile tatt. Det er på ein slik måte ein kan seia at eit menneske kan vera ein rasjonell aktør i full forstand.

Aktørar handlar. For at ein aktør skal kunna handla, må vi anta at det er eit fysisk system som tek seg av den reint tekniske utføringa av desse handlingane, samt eit mentalt system som set i gang og styrer desse handlingane. Dette systemet er aktøren sitt motivasjonelle system, og for at handling i det heile teke skal kunna finna stad, so må eit slikt

system gjera seg gjeldande på eitt eller anna nivå. I forlenginga av dette kan ein konkludera med at for at grunnar skal kunna vera praktiske, må det vera eit eller anna samband mellom dei grunnane som ein aktør handlar av og dette motivasjonelle systemet. Dette fordi at dersom handlingar ikkje kan finna stad vil det ikkje gje nokon meining å snakka om praktiske grunnar, altso grunnar til handling.

Det finst grunnar til handling, og nokre av desse er motiverande. Ein grunn er motiverande dersom den er den grunnen som ein aktør handlar på grunnlag av. Det finst grunnar til handling, og nokre av desse er normative. Ein grunn er normativ dersom den talar for den aktuelle handlinga. Den grunnen som aktøren handlar på grunnlag av er altso aktøren sin motiverande grunn, og det er denne som forklarar kvifor aktøren handla som han gjorde. Nokre av dei normative grunnane er grunnar som aktøren endar opp med å handla på grunnlag av, og dei er dermed også motiverande grunnar. Det som forklarar kvifor aktøren handla som han gjorde, var dermed noko, ei betraktning eller eit faktum, som talte for den aktuelle handlinga. Denne grunnen har altso greidd å endre aktøren sitt motivasjonelle system på ein slik måte at aktøren handlar på ein bestemt måte. Dermed må vi vidare seia at ei betraktning eller eit faktum som talte for ei handling har endra ein aktør sitt motivasjonelle system på ein slik måte at han har handla på ein bestemt måte som let seg beskriva av påstandar som 'A har ein grunn G til å ϕ ', og 'A gjorde ϕ på grunn av G.' Det må altso vera ei samband mellom desse to påstandane. Problemet er altso å finna dette sambandet.

Det andre problemet er at dersom vi antek at normative grunnar er betraktningar eller fakta som talar for ei handling, so er det tilsynelatande eit enormt tilfang av grunnar tilgjengeleg for ein aktør. Korleis skal ein då forklara at ein aktør handla av den grunnen han enda opp med å handla av, heller enn av ein annan?

8.2 Opprullinga

Eg ville altso freista å gje meining til det formale skjelettet 'A har ein grunn G til å ϕ ' og 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Sidan det fyrste som var klart var at for at noko skal vera ein grunn for ein aktør, so må grunnen på ein eller annan måte motivera aktøren til handling, starta eg med å snakka om motivasjon, det vil seia med Hume sin teori om motivasjon. Denne tilseier at ein aktør berre kan verta motivert til å handla av dei ønske og drifter som til ei kvar tid kan driva aktøren til handling. Vidare brukar aktøren fornufta si til å peika ut middel-til-mål relasjonar som syner aktøren kva han må gjera for å stetta den drifta han måtte ha. Drifter og ønske er i følgje Hume kjensler som i seg sjølv motiverer ein aktør, og dei heng saman med

nyting og smerte for aktøren. Ein aktør som har handa si over ein flamme kjenner ei smerte som han vil få bukt med, og fornufta hans fortel han at å fjerna handa frå flammen vil medføre at smerta avtek. Det som motiverer ein aktør under den humane teorien om motivasjon, er altså ei paring av ei drift og ei oppfatning om kva som vil tilfredstilla denne drifta. I denne paringa er det og drifta som spelar hovudrolla, utan den ville det ikkje blitt noko handling. Ein motiverande grunn under den humane motivasjonsteorien består altså av ei oppfatning i lag med ei høveleg drift.

Dette gjeld og for normative grunnar. For Hume må det vera slik at grunnen til at ei handling er ei rett eller gal handling, er den direkte kjensla av lyst og glede eller smerte og aversjon er kjenner inni seg når ein tenker på ei slik handling. Dersom ein til dømes tenker på det å begå eit mord, so vil ein antagelege kjenna ubehag og aversjon når ein tenker på dette. Det ein har normativ grunn til å gjera er i følgje Hume det ein upartisk iaaktakar av ei gal handling vil føla av positive eller negative kjensler. Denne direkte kjensla vil i sin tur motivera ein aktør til å handla i tråd med grunnen. Ein har på ein slik måte ein grunn til å ikkje begå mord. Slik løyser altså den humane motivasjonsteorien problemet med korleis ein normativ grunn kan motivera ein aktør til handling. Den normative grunnen vert gjort om til det som i seg sjølv motiverer, nemleg dei direkte kjenslene av glede eller aversjon, og dermed er motivasjon garantert for den normative grunnen sin del.

Men den viktigaste arva frå Hume sin teori om motivasjon er ikkje hans forklaring på korleis ein kan verta motivert av normativ grunn, men asymmetrien mellom ønske og oppfatning når det gjeld kva for tilstandar det er som kan motivera ein aktør til handling. Denne tilseier at det berre er eit ønske eller ei drift som kan motivera ein aktør til handling.

Denne asymmetrien gjer seg gjeldande når Williams skal forklara kva det er som kan vera ein normativ grunn for ein aktør. For Williams er det nemleg slik at grunnar berre kan vera det han kallar interne, noko som betyr at for at noko skal kunna vera ein grunn for ein aktør, so må dette noko tena eit motiv som spring ut frå eit sett av motivasjonar som aktøren allereie har. Kontrafaktisk, dersom ein aktør hadde hatt all relevant informasjon og hadde deliberert feilfritt, so ville han ha funne at ein grunn tener noko som spring ut frå sine allereie eksisterande motivasjonar ('S'). Vi ser altså at Williams legg ein restriksjon på kva som kan vera ein normativ grunn for ein aktør, og denne restriksjonen er i botn humane, sidan berre dei grunnar som spring ut frå dei motivasjonar som ein aktør allereie har kan vera grunnar for ein aktør. Dette gjer Williams fordi han antek at det einaste som kan forklara korleis ein aktør handlar, er det aktøren er motivert til å gjera. Dermed kan ein ikkje forklara at ein aktør

handlar av ein grunn utan at denne grunnen appellerer til eit eller anna i aktøren sine motivasjonar. For Williams kan ikkje ein grunn i seg sjølv vera opphav til ny motivasjon i aktøren. Den må, for at den skal kunna vera ein grunn, appellera til aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, og den kan gjera det via ein brei deliberativ prosess som Williams kallar *a sound deliberative route*, frå aktøren sine motivasjonar til den aktuelle handlinga. Williams benektar altso at det kan finnast det han kallar eksterne grunnar, det vil seia grunnar som kan motivera ein aktør uavhengig av kva som er sant om aktøren sitt motivasjonelle sett 'S'.

Dermed har Williams med denne eksplanatoriske innskrenkinga gitt eit svar på spørsmålet om korleis det kan ha seg at ein aktør handlar av ein grunn heller enn ein annan, sidan berre dei grunnar som tener noko i aktøren sitt 'S' kan seiast å vera grunnar for aktøren i det heile. Men til kva for ein pris har vi oppnådd ei slik innskrenking?

Eg såg på fleire innvendingar til internalisme om grunnar slik Williams skildrar den. Mellom anna frå McDowell, som stilte spørsmål til måten Williams antek at dersom ein ikkje går for den internalistiske tolkinga av kva det vil seia å handla av ein grunn, so må ein gå med på at oppfatningar åleine er det som motiverer for at ein i det heile skal kunna seia at ein ekstern grunn skal kunna motivera ein aktør. McDowell hevdar at dette er eit val ein ikkje treng å ta, sjølv om ein vil bestrida Williams si internalisme. Det McDowell føreslår er at ein treng rett nok motivasjonen i Williams forstand for at noko skal kunna vera ein grunn til handling, men at måten ein kjem fram til denne motivasjonen ikkje treng å vera denne rasjonelle delibereringa med utgangspunkt i aktøren sitt 'S'. Ein kan til dømes komma fram til at ein har slike motivasjonar som følgje av at ein har tileigna seg visse eigenskapar som følgje av til dømes ei god oppseding. Ein kan også til dømes verta bevega til å få ein slik motivasjon gjennom retorikk. Poenget til McDowell er i alle fall at den høvelege motivasjonen som må til for at noko skal kunna seiast å vera ein grunn til noko, kan nåast utan at prosessen med å finna fram til denne motivasjonen startar i dei motivasjonane som aktøren allereie har.

Vidare vurderte eg på Parfit si innvending, som såg ut til å vera eit slags baklengs humeansk argument. Parfit hevdar at i og med at internalisten allereie har gått med på at det finst i alle fall ei normativ ikkje-reduserbar sanning, nemleg det at aktøren har ein grunn til noko, so finst det ingen grunn for internalisten til å benekta at det kan finnast andre ikkje-reduserbare normative sanningar og. Poenget til Parfit er at ein ikkje kan redusera normative påstandar om kva det er som betyr noko for ein aktør til empiriske påstandar om aktøren sin

motivasjon, og at aktørar får sine grunnar frå slike normative påstandar om kva det er som er verdt å oppnå eller å unngå for ein aktør. Ein slik grunn, sidan den stammar frå ein normativ ikkje-reduserbar påstand om kva som er verdt å oppnå, vil dermed ikkje vera betinga av aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar.

Til sist såg eg på Korsgaard si innvending mot Williams. Denne gjekk på at internalismekravet, slik Korsgaard tolkar det, ikkje er ein restriksjon på kva som kan seiast å vera ein grunn for ein aktør, men heller ein restriksjon på kven som kan seiast å vera rasjonelle aktørar. Internalismekravet hevdar berre at ein grunn må kunna motivera ein aktør i den grad denne aktøren er rasjonell. Korsgaard har observert at det ikkje alltid er slik at vi gjer det har grunn til, det treng med andre ord ikkje vera slik at ein grunn må motivera ein aktør til handling. Det kan vera fleire grunnar til dette, ein kan til dømes vera deprimert, full, eller på andre måtar kompromittert med tanke på si rasjonalitet. Det finst altso grunnar som alle aktørar kan verta motiverte av, dersom dei er rasjonelle aktørar, uavhengig av korleis deira eksisterande motivasjonar er. Vi ser altso at Korsgaard hevdar at det kan finnast grunnar som kan motivera ein aktør uavhengig av kva som er sant om denne aktøren sine eksisterande motivasjonar. Ho er i so måte ein type eksternalist. Men i det ho og hevdar at desse grunnane berre vil motivera i den grad aktøren er ein rasjonell aktør, so er dette ei form for internalisme, sidan grunnen er betinga av at noko er sant om aktøren, nemleg at han er ein rasjonell aktør. Eg vil følgja Korsgaard og hevda at det kan finnast grunnar som kan motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte uavhengig av kva som måtte vera sant om denne aktøren sine motivasjonar, so framt aktøren er ein rasjonell aktør. På ein slik måte vil eg hevda, i motsetning til Williams, at eksterne grunnar er moglege. Men eg vil ikkje gå so langt som Parfit gjer, og hevda at alle grunnar er eksterne, forstått som at dei kan motivera ein aktør uavhengig av aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Slik eg ser det er det rom for både eksterne og interne grunnar.

8.3 Løysingsforslaget

Eg vil altso hevda at ein aktør, i den grad han er rasjonell, kan verta motivert av ein ekstern grunn. Men, eg vil ikkje hevda at alle grunnar er eksterne. Dei fleste grunnar vi handlar av, vert grunnar nettopp fordi vi har ein eller annan motivasjon som vi gjerne vil oppfylle. Vidare vil eg anta at grunnar må stå i eitt eller anna samband med våre motivasjonelle system, utan at grunnane vi handlar av med det vert betinga av dette motivasjonelle systemet, slik som hjå Williams. Det ville vera, slik eg ser det, å leggja for lite vekt på dei grunnane vi handlar av når

vi skal forklara kvifor ein aktør handlar som han gjer. Under Williams si tolking vert alt for mykje av fokuset verande på aktøren og dei motivasjonar aktøren til ei kvar tid har.

Eg vil difor leggja meg på eit nivå meir på linje med Jonathan Dancy si forklaring. Eg vil altso anta at aktøren sin drifter, tankar og motivasjonar ikkje spelar rolla som nødvendig føresetnad for korleis noko kan vera ein grunn til handling, men heller som mogleggjerande føresetnad for at noko skal kunna vera ein grunn for ein aktør. Ein grunn for ein aktør vert dermed ei betraktning eller eit faktum som talar for ei handling, og det er denne grunnen som forklarar kvifor ein aktør handla som han gjorde. Til dømes, grunnen til at aktøren tilbydde hjelp til ein person, var det faktum at denne andre personen trengde hjelp. Viktigheita av å tillegga grunnen sjølv tilstrekkeleg vekt når ein skal forklara kvifor ein aktør handla som han gjorde, kjem og til syne dersom ein fjernar grunnen frå likninga: dersom det faktum at ein person trengde hjelp ikkje hadde vore tilstades, ville ein ikkje kunna sagt at aktøren har nokon grunn til å hjelpa denne personen på nokon som helst måte. Dette er for so vidt trivielt sant. Men poenget er at dersom ein fjernar aktøren sin motivasjon til å hjelpa denne personen frå hans motivasjonelle sett 'S', og let grunnen stå att, so kan det å seia at aktøren har ein grunn til å hjelpa denne personen framleis vera noko som kan gje mening, på ein måte som ikkje ville vore tilfelle dersom ein hadde fjerna sjølve grunnen frå likninga. Slik eg ser det vil det å fjerna det faktum som utgjer ein grunn til ei handling vera meir øydeleggjande for meninga til kva det vil sei å handla av ein grunn enn det å fjerna aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar. Eg vil som nemnt også halda open moglegheita for at ein grunn til handling kan skapa heilt ny motivasjon i ein aktør, noko som vil omgå eit slikt problem.

Dancy sitt framlegg til kva det vil sei å handla av ein grunn har, slik eg ser det, tilstrekkeleg fokus på grunnen i seg sjølv, når han skal forklara kva det vil sei at ein aktør handlar av ein grunn. Men han beheld samstundes aktøren og aktøren sine mentale tilstandar som ein del av biletet, men desse mentale tilstandane spelar ikkje hovudrolla som det som forklarar korleis ein aktør kan ha grunn til noko, slik dei gjer under Williams si tolking av korleis ein aktør kan ha ein grunn til noko. Dermed har ei slik forklaring med seg eit samband mellom grunnar forstått som fakta som talar for ei handling, og vår motivasjon. Sambandet er det at motivasjonane og dei mentale tilstandane i aktøren er mogleggjerande føresetnadar for at handling av ein grunn er mogleg.

Eg vil og seia at Dancy si forklaring på korleis ein aktør kan handla av ein grunn kan komma overeins med Korsgaard sin påstand om at det finst grunnar som kan motivera ein aktør uavhengig av denne aktøren sine motivasjonar, so lenge denne aktøren er ein rasjonell

aktør. Ei slik forklaring vil, slik eg ser det, foklara kva som er våre grunnar til handling, ikkje ved å snakka om aktøren sine motivasjonar, men heller ved å snakka om grunnane slik dei framstår for aktøren i verda.

8.4 Konklusjon

Det er gjerne slik med masteroppgåver at dei, dersom ein vil sitt eige beste, ikkje bør hevda for mykje. Eg vil difor begrensa meg til å hevda følgjande: aktørar kan respondera på og handla ut frå grunnar. Nokre av grunnane som ein aktør handlar ut i frå kan vera grunnar som rettferdiggjør denne handlinga, men ikkje alle. Vidare har alle aktørar eit fysisk system som iverkset alle handlingar, alt etter kva for motivasjonar aktøren til ei kvar tid har. Heile dette systemet er samla i ei praktisk og mobil eining, som vi omtalar som kroppen. I denne er alle dei fysiske og psykiske tilstandar som er påkrevd for at dette systemet skal fungera samla. Utan dette systemet ville handling ikkje vore mogleg. Dette systemet er altso det som mogleggjer at ein kan handla av grunnar.

Grunnar er betraktningar eller faktum som talar for ei gitt handling. Vi kan verta motiverte til å handla av ein slik grunn, og det underliggende motivasjonelle og mentale systemet mogleggjer dette. Men eg vil vidare hevda, i takt med Dancy, at dette underliggende systemet for handling ikkje er det som betingar at noko skal kunna vera grunnar for ein aktør til å handla på ein bestemt måte. Dersom vi skulle latt det motivasjonelle systemet betinga kva som er grunnar for oss, so ville vi i lag med Williams måtta hevda at berre det ein allereie er motivert til kan motivera oss. Dette seier oss, trass i at det opplagt er sant på eitt eller anna nivå, ikkje noko om kvifor vi handlar av dei grunnar vi gjer. Det motivasjonelle systemet er heller, slik eg ser det, slik som vatn er når ein skal forklara kva is er for noko. Det er opplagt at vi ikkje kan få is utan vatn, men det som forklarar at vatnet har vorte til is er ikkje vatnet, men det at det er minusgrader. Det som forklarar kvifor eg fyller bensin på bilen er det faktum at tanken er tom, noko som talar for å fylle den opp. Dette motiverer meg til å stikka på bensinstasjonen. Men dette ville eg ikkje kunna gjort utan at eg hadde hatt den mogleggjerande føresetnaden, mine fysiske og mentale tilstandar, på plass. På same måte kunne det ikkje vore is utan vatn.

Vidare vil eg hevda at enkelte grunnar verkar meir påtrengande enn andre, og har ei meir opplagt motiverande kraft, noko eg omtalte som aktive grunnar. Motparten til ein slik grunn kalla eg ein passiv grunn, og det som kjenneteiknar ein slik er at den fyrst vert ein grunn når aktøren på ein eller anna måte oppsøker denne grunnen. Dei aktive grunnane såg vi

passa best i lag med ein ekstern forståing av kva ein grunn er for noko, då dei i større grad ser ut å kunna motivera uavhengig av korleis aktøren sine motivasjonar er. Dei passive grunnane, på si side, ser ut til å vera betinga av noko aktøren ønskjer eller interessert i, og dei passar soleis best med ei intern forståing av kva som kan vera grunnar. Dersom vi antek dette, so kan dette vera ei forklaring på kvifor det har oppstått to ulike tolkingar av kva det vil seia at ein aktør har ein grunn til noko.

Eg tok utgangspunkt i påstandane i) 'A har ein grunn til å ϕ ' og ii) 'A gjorde ϕ på grunn av G'. Min påstand er at i) kan vera sant om A uavhengig av kva som er A sine allereie eksisterande motivasjonar. Eg vil og hevda at ii) kan vera sant om A uavhengig av kva som er sant om A sine allreie eksisterande motivasjonar, dersom aktøren er ein rasjonell aktør. Merk at eg her seier *kan vera sant*. Min påstand er at det kan finnast grunnar som kan motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte uavhengig av korleis aktøren sine opphavlege motivasjonar. Slike grunnar kallar ein eksterne grunnar. Ein slik grunn vil altso kunna skapa ein heilt ny motivasjon i aktøren. Kandidatar til å vera slike grunnar kan vera grunnar som stammar frå moralske omsyn. Til dømes kan ein aktør ha grunn til å hjelpa ein person som er i naud, uavhengig av korleis aktøren sine motivasjonar er. Men eg vil leggja til at ein slik grunn kan motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte, berre i den grad aktøren er rasjonell. Det er altso ikkje slik at ein ekstern grunn, sjølv om den kan motivera ein rasjonell aktør til å handla på ein bestemt måte, alltid vil motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte. Men den er i stand til å gjera det, og noko av det som plukkar ut kva som kan motivera ein aktør til å handla på ein bestemt måte, uavhengig av aktøren sine allereie eksisterande motivasjonar, er aktøren si praktiske idenitet.

Når det er sagt, so vil eg ikkje dermed seia at moglegheita for at ein kan ha ein ekstern grunn til handling medfører at interne grunnar, grunnar som er vert grunnar som følgje av aktøren sitt 'S', dermed ikkje er moglege. Tvert i mot vil eg hevda at grunnar slik vi responderer på dei til dagleg er interne grunnar. Eg vil her forstå interne grunnar som grunnar som våre motivasjonar mogleggjer at vi kan verte motiverte og handla av, altso ei annleis forståing av interne grunnar enn den Williams opererar med. Dette vil då forklara kvifor vi vél å handla av dei grunnar vi til sist endar opp med å handla av i store delar av vår daglege omgang med verda og dei grunnar til handling som verda tilbyr oss. Det er vårt motivasjonelle sett 'S' som er med på å plukka dei ut. Det er berre i enkelte tilfelle at vi handlar av grunnar som ikkje på ein slik måte er plukka ut av våre opphavlege motivasjonar. Men dermed er det ikkje sagt at eksterne grunnar ikkje er moglege, eller at alle grunnar er

betinga av kva som befinn seg i dette motivasjonelle settet 'S'. Dersom eksterne grunnar ikkje hadde vore moglege, ville våre motivasjonar til sist vorte innavla og degenererte. Når ein aktør vert motivert av ein ekstern grunn vil detta medføre nytt motivasjonelt blod til det settet av motivasjonar han allereie har. I so måte kan ein seia at eksterne grunnar er med på halda ein aktør sitt motivasjonelle system friskt og oppegåande, og stadig meir mottakeleg for stadig fleire grunnar. Det som forklarar kvifor ein aktør handlar som han gjer er altso, slik eg ser det, delvis at nokre grunnar er interne grunnar for denne aktøren, og delvis som følgje av *den aktøren er*, forstått som aktøren si praktiske identitet.

Meininga til påstanden 'A har ein grunn til å ϕ ' er altso at det finst noko som talar for at A skal gjera ϕ , og at A har moglegheit til å gjera dette sidan han har eit system som er sensitivt overfor grunnar, og som kan iverksetta handlingar på grunnlag av desse. 'A gjorde ϕ på grunn av G' tyder at A vart motivert av G til å gjera ϕ . Dette som følgje av at G enten har tent ei av A sine allereie eksisterande motivasjonar, eller som følgje av at G har vore slik at den medført ein heilt ny motivasjon i A. Forklaringa på kvifor A gjorde ϕ på grunn av G og ikkje på grunn av G1, er altso til sist å finna i G sjølv.

Sambandet mellom aktør A, grunn G og handling ϕ er altso at G er noko som talar for ϕ , og at A vert motivert av at G talar for ϕ . A sine ønske og oppfatningar mogglegjer dette, og er med på å plukka ut dei betraktningar som vert motiverande grunnar for A. Vidare kan G i nokre tilfelle vera slik at den kan motivera A til å handla på ein bestemt måte ϕ uavhengig av korleis A sine allereie eksisterande motivasjonar er, i den grad A er ein rasjonell aktør. I slike tilfeller er A si praktiske identitet med på å plukka ut kva for slike eksterne grunnar som kan motivera han.

Litteratur

- Anscombe, G. E. M. *Intention*. 2. utg. Cambridge: Harvard University Press, 2000.
- Bittner, Rüdiger. *Doing Things for Reasons*. Oxford: Oxford University Press 2001.
- Dancy, Jonathan. *Moral Reasons*. Oxford: Blackwell 1993.
- Dancy (2), Jonathan. *Practical Reality*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Frankfurt, Harry. *The importance of what we care about*. New York: Cambridge University Press, 1998.
- Hume, David. *A Treatise on Human Nature*, 2. utgåve, red P. H. Nidditch. Oxford: Oxford University Press. 1978.
- Korsgaard, Christine M. *Creating the Kingdom of Ends*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Korsgaard (2), Christine M. *The Sources of Normativity*. New York: Cambridge University Press, 1996.
- Korsgaard (3), Christine M. "The Normativity of Instrumental Reason" i red. Garrett Cullity og Berys Gaut, *Ethics and Practica Reason*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Mcdowell, John. "Might there be external reasons?" i red. J. E. J Altham og Ross Harrison *World, Mind and Ethics – Essays on the philosophy of Bernard x*
- Nagel, Thomas. *The Possibility of Altruism*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1970.
- Nagel (2), Thomas. *The View from Nowhere*. New York: Oxford University Press, 1986.
- Parfit, Derek. *Reasons and Persons*. Oxford: Clarendon Press, 1984.
- Parfit (2), Derek og Broome, John. "Reasons and Motivation" i The Aristotelian Soc. Supp. Vol. 77: 99-130, 1997.
- Parfit (3), Derek. *On What Matters. Draft of April 2008*. Tilgjengeleg som pdf: URL = <<http://users.ox.ac.uk/~ball2568/parfit/bibliography.htm>> Uutgitt pr 2009.
- Scanlon, Thomas M. *What We Owe to Each Other*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1998.
- Schewiebert, E. G. *Luther and his times – The reformation from a new perspective*. Saint Louis: Concordia Publishing House, 1950.
- Smith, Michael. *The Moral Problem*. Oxford: Blackwell Publishing, 1994.
- Smith (2), Michael. "A Theory of Freedom ans Responsebility" i red. Garrett Cullity og Berys Gaut, *Ethics and Practica Reason*. Oxford: Oxford University Press, 1997.
- Tollefesen, Torstein, med fleire. *Tenkere og ideer – Filosofiens historie fra antikken til vår egen tid*. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2003.
- Watson, Gary. *Agency and Answerability – Selected Essays*. Oxford: Oxford university Press, 2004.
- Williams, Bernard. "Internal and external reasons." Reprinta i Bernard Williams *Moral Luck*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- Williams (2), Bernard. "Internal reasons and the obscurity of blame" i *Making sense of humanity and othe philosophical papers*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
- Williams (3), Bernard. "Replies" i red. J. E. J Altham og Ross Harrison *World, Mind and Ethics – Essays on the ethical philosophy of Bernard Williams*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.